

laismaissa. Vieläpä Ruotsissakin-hän on sodan jatkamisen ja rauhan vastustajan sekä Venäjän vihaa jäin symboli, tunnuskuva, jota teistä kukaan parhaalla tahdollaankaan ei voi pestä puhtaaksi. Epäilemättä on. Hän juuri tästä syystä pois hallituksestakin, ja hän nähtävästi itse käsittää, ettei hän sinne näissä oloissa poliittisten syiden vuoksi voi mennäkään, vaikka muuten olisi siellä mies paikallaan. Venäjä on nykypäivien johtavin suurvalta, joten se on poliittisesti otettava huomioon. Se on meidän lähin mahtava naapuri, jota vastaan käymämme sodan olemme täydellisesti hävinneet. Sen asettama valvontakomissio on maassa seuraamassa kaikkia edesottamuksiamme. Vaikka se ei virallisesti meidän sisäpolitiikkaan puuttuisikaan, meidän tekemme tai tekemättä jättämisemme noterataan sen taholta varmasti, ja niille saattaa olla vaikutuksensa komissionin asenteeseen kulloinkin esille tulevia kysymyksiä ratkaistaessa. Ei varmaankaan ole ulkopoliittisestikaan yhdentekevää, miten maan suurin puolue hoitaa omat sisäiset asiansa, minkälaiset henkilöt tulevat sen toimintaa vastaisuudessa ohjaamaan. Kuluneista vaiherikkaista vuosista olisi otettava vastaisuuden varalta oppia, ja menettelytavoissa tulisi suomalaisille ominaisen härkäpäisyyden sijasta noudattaa kaukonäköisyyttä ja joustavuutta. Työväenluokan ja isänmaan etu olisi aina asetettava henkilökohtaisten etujen tilalle. (Oikein! —suosionosoituksia.)

H. Pekonen: Mansner on yrittänyt selvittää maamme sodan syitä, että se on ollut kiertämätön ja väistämätön. Kyllä se on täydellistä sirkuspeliä. Ei meillä käsitetä asiaa ollenkaan opposition taholla, ettei sitä olisi voinut muulla tavalla ratkaista kuin panna koko maa sodan alttarille ja uhrata työväenluokan periaatteet ja kaikki. Mitä tällä sodalla on hyödytty, mitä on sosialidemokraattinen puolue hyötynyt, se on hyvin minimaalista. Sen olemme nähneet, että olemme olleet valmiita tinkimään kaikista puolueen periaatteista porvariston hyväksi, ja porvaristo ei ole tinkinyt tippaakaan. Ja tällä kerralla tuloksia katsellen näimme, mitä hyötyä sodasta todellisuudessa on ollut.

Sitten minulla on täällä myöskin eväät, niinkuin sanotaan. Minä en ole omalla asiallani ja haluaisin esittää juuri nimenomaan Ylöjärven sosialidemokraattisen kunnallisjärjestön sekä myös Nokian Työväenyhdistyksen yhteiset ponnet tälle kokoukselle. He ovat asettaneet minun tehtäväkseni nämä täällä esittää, ja katson, että minun velvollisuutena on huolehtia siitä, jotta en söisi eväitä, mitä minulle on annettu.

Sitten olen saannut myöskin eväikseni Tampereen sosialidemokraattisen opposition kokouksen julkilausuman esittämisen. Jotta en söisi

eväitäni, esitän sen täällä, koska sitä ei ole puoluekokoukselle luettu. (Esitettiin edellisenä päivänä.)

Tässä pääasiallisesti selviää, mitä eväitä minulle on asetettu. Täällä ovat puhuneet paljon henkilöt, jotka eivät ole lähellä näitä varsinaisia kansankerroksia. Minä edustan maaseutua ja olen itse siellä ollut kosketuksissa sen kanssa sekä myös Tampereen tehdasproletariaatin kanssa. Ne mielipiteet ja ajatukset, mitä heidän keskuudessaan täällä on, ovat sellaisia, että minun käsittääkseni tämän puoluekokouksen vakavana tehtävänä olisi löytää jonkinlainen kompromissi, niinkuin sanotaan, jolla lähdettäisiin menemään. Mutta ehtona täytyy olla, että täällä eräitä tovereita, nimet täytyy mainita, koska on eväiksi annettu, että puoluetoimikuntaan ei tule henkilöt, kuten Tanner, Salovaara ja Aaltonen. Nämä on minulle annettu eväiksi, ja jotta en eväitäni söisi, niin minä myös esitän ne tässä.

Eino Kilpi: Eilissä lausunnossani koetin lähemmin osoittaa, että puolueen poliittinen pyrkimys näinä vuosina ei ole ollut sama kuin maassa sodan aikana vallassa olleiden hallitusten politiikka. Me emme ole siitä vastuussa, olkoot jotkut yksityiset puoluetoverit sanoneet siitä mitä hyvänsä. Tätä seikkaa haluan uudestaan korostaa, koska toveri Railon lisäksi eilen iltapäivällä myös Jorma Tuominen harjoitettua sotapolitiikkaa varauksettomasti kannatti. Palautan samalla mieliin sen henkisen pimeyden, jota maassa ylläpidettiin koko sodan ajan natsilaisuuden nuottien mukaan. Oliko sen vuoksi ihme, että maassa vähitellen syntyi kansalaisten mielipide, joka ei jaksanut kulkea tämän suursuomalaisen kansalliskiihkoisen ja imperialistisen politiikan mukana. Virallinen propaganda on tosin väittänyt, että kaikkinaisen arvostelu sodan aikana on englantilaisen propagandan tuotetta. Uskaltaisin lausua hyvällä omallatunnolla, että maan n.s. virallista mielipidettä vastustava mielipide ei ole syntynyt englantilaisen propagandan tuotteena, vaan sen on synnyttänyt huolestuminen kansamme tulevaisuudesta ja vilpittömästä toivosta, että maamme selviytyisi sodan myrskyistä niin vähän kastuneena kuin suinkin mahdollista. Lisään tähän heti, ettei ole suinkaan silloin käsitettävä, että ne henkilöt ja puoluetoverit, jotka Suomen kohtalon asettivat kokonaan Saksan voiton varaan, olisivat toimineet epäpuhtaasti tai maata vahingoittavista tarkoituksista.

Arvosteleva mieliala levisi, niinkuin luonnollista oli, myös työväen keskuuteen, puolueen riveihin. Siihen vaikutti huomattavasti sama epätietoisuus ja sama huoli maan politiikan tavoitteista, mikä oli monien kansalaispiirien keskuudessa. Kun mitään arvostelua julkisuudessa ei saanut tapahtua ja kun toiselta puolen kaikkialla esitettiin

vaatimus, että oli vain sokeasti ja ehdottomasti luotettava hallituksen päätöksiin, kasvoi tämä levottomuus myös työväen keskuudessa. Demokraattisessa maassa, missä me kaikki olemme kasvaneet, nythän kansalaisvapauksia ei voida sivuuttaa noin vain, kieltää samalla tavalla kuin natsi-Saksassa tehtiin. Siellä annettiin kansalaisille ohjeeksi, että Fiihrer on hallitus, johtaja ajattelee puolestamme. Meillä tämä on mahdottomuus. Levottomuutta lisäsi kehitys, joka suursodassa tapahtui, samoin kuin se, että maamme menetti vilpittömät ystävät, mitä talvisodan päivistä oli ollut kaikkialla maailmassa. On syytä mainita, että erikoisesti viime kesänä Ribbentrop-sopimuksen jälkeen ja puoluetoverien jäädessä hallitukseen yksin Ruotsissa mieliala laski nolla-pisteeseen. Näin tapahtui aivan erikoisesti Suomen sosialidemokraattisen puolueen keskuudessa, jota korjaamaan täytyi lähettää jatkuvia lähetystöjä. Olen jokseenkin varma, että jos meillä edes puoluetoimikunnassa olisi näinä sotavuosina voitu toimia luottamuksellisesti ja tähdennotyksi seurata politiikkaa hallitusten menosta ja keskenämme sitä selvitellä, niin olisi paljon vältetty sitä ristiriitaa, mikä puolueessa tällä hetkellä on. Niin sanottu oppositioon kuuluvat toverit eivät, sikäli kuin olen jaksanut seurata, ole muodostaneet mitään yhtenäistä kamppaniaa maassa. Sitä voidaan arvostella ja sitä on syytäkin arvostella, mutta eräässä kohdassa ne, joita yleensä on pidetty oppositiona, ovat kuitenkin olleet ehdottomasti oikeassa. Heidän arviointinsa ja heidän päätelmänsä sekä suursodan kulusta että oman sotamme mahdollisuuksista ovat osoittautuneet oikeiksi, kun sensijaan vastakkaisella kannalla olevien poliittisten päätelmien perusta on osoittautunut täysin kestävämmäksi. Ei tämä sinänsä tietysti ole mikään tavaton tai merkillinen tapaus, politiikassahan voidaan erehtyä ja hyvin usein erehdytäänkin, mutta on väärin, jos tästä selviöstä huolimatta yritetään syytöskä kaataa niiden niskoille, joiden poliittinen arviointi on osoittautunut oikeaksi. Ei se seikka, että täällä koetetaan hämätä puoluekokoustamme lausumalla joitakin lauseita yhden tai toisen puoluetoverin joskus ennen pitämästä puheesta ja niiden avulla vetää heitä samaan kurimukseen, missä asianomaiset itse ovat, mitenkään muuta tätä tosiasiaa. En näin ollen voi ymmärtää, mitä eilen esim. Väinö Leskinen tarkoitti kertaamalla erään Mauno Pekkalan lausunnon, jossa oli korostettu Suomen kansan sitkeätä luonnetta ja sen katajaisuutta. Leskisen upseerina pitäisi ymmärtää, että sodan aikana näin on puhuttavakin. Käsitys siitä, että puolueen ristiriidat olisivat jonkinlaista jälkiviisautta tai kuppikuntien riitoja, on siinä määrin helppohintainen väite, ettei pitäisi puoluekokouksessa esittää. Ei suinkaan jälkiviisaudesta voida syyttää niitä, jotka koko

sodan ajan tai ainakin hyvin kauan ovat olleet sillä kannalla, jota n.s. oppositio on maassa edustanut. Ei liioin ole kysymys mistään valtaan pyrkimyksestä niiden toverien taholta, jotka ovat esittäneet toista mielipidettä. Mistä vallasta olisi kysymys, mitä valtaa he haluaisivat, olkoon kysymys mistä n.s. suunnista tahansa? Asianomaiset ovat vuosikausia olleet puoluetoimikunnan jäseniä, sitä varten ei siis tarvita mitään kuppikuntia eikä vallantavoittelua. Useimmat ovat olleet hallituksen jäseniä pitkiä aikoja, istuvat tällä hetkelläkin yhteiskunnassa huomattavilla paikoilla. On liian helppohintaista puhua tällaisista syistä. Syyt ovat olleet täysin asiallisia, ne ovat perustuneet suureen huoleen sekä työväenliikkeen että tämän maan tulevaisuudesta.

Alussa huomausin tai jo eilen, että henkilökysymykset ovat minulle puolestani olleet aina vieraita enkä kernaasti ole tahtonut niihin kajota. Tämän kokouksen keskusteluissa on jatkuvasti, niinkuin yleisessä keskustelussa jo ennen kokoustakin, mainittu aina sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän puheenjohtajan, puoluetoimikunnan jäsenen, toveri Tannerin nimi. Tahtoisin varoen nyt kajota tähän, sillä Suomen työväenliikkeen historiassa ei koskaan voida unohtaa toveri Tannerin ansioita. Kansalaissodan jälkiselvittelyissä, Lapuan liikkeen vuosien melskeissä ja eräinä muinakin vakavina hetkinä hänen panoksensa on ollut kaikkien meidän tunnustusta ansaitsevaa. Hän ei ole liioin tämän sodan aikana erehtynyt siihen suursuomalaisuuteen ja Itä-Karjalan valtauksen sillä tavalla suoraviivaisesti, kuin ovat tehneet itsensä syypäiksi eräät toiset huomattavat puolue- toverit, joita on tällä hetkellä tässäkin salissa. Mutta Tannerin suhteen lausuisin puoluemiehenä asiaa katsellessani: hänen pahin viikansa on se, että hän pakkokeinoin maassa ylläpidetyn yhtenäisyyden merkeissä on puolueessa usein, minä luulen, usein vastoin tahtoaankin, joutunut esittämään maan hallituksen virallista kantaa, joka on ollut päinvastainen kuin puolueen kanta. Sotapropagandan vastustamisessa, valtiollisen poliisin ohjaamiseksi oikeille teille, eräitä esimerkkejä mainitakseni, hallituksen taholta olisi voitu varmasti • tehdä paljon enemmän kuin tehtiin. Ja me tiedämme kaikki, että toveri Tannerilla oli siinä suhteessa avainasema meidän puolueemme kannalta. Omasta puolestani olen, niin kauan kuin olen puoluetoimikuntaan kuulunut, jokseenkin kulkenut samoilla linjoilla kuin Tanner. Muistutan, että vuoden 1930 puoluekokouksessa tannerilaiset ovat olleet niitä vastaan, jotka on ilmoitettu olevan vastakkaisella kannalla. Mutta sodan jatkuessa en ole valitettavasti seurannut samoja teitä. Toveri Tannerin kannanottojen odottamaton tavaton jyrkkyys on monesti säpsähdyttänyt ja antanut suurelta osalta ai-

hetta siihen arvosteluun, jota sekä täällä että ulkomailla häneen on suunnattu. On avoimesti myönnettävä, että siinä on paljon perättömyyttä, mutta pääasia on kuitenkin se, että sellainen käsitys, mikä nyt on olemassa, kuitenkin on aivan yleinen. Maassa on muodostunut sellainen tilanne valtiollisessa elämässä, mistä toveri Wuori äskeisessä puheenvuorossaan lausui.

Työväenluokka kaipaa nyt varmasti tällä hetkellä omassa keskuudessaan suurta yhtenäisyyttä. Riippuu paljon siitä, mitä täällä saadaan aikaan. Jos kaikki nämä intomieliset herrat tässäkin puoluekokouksessa pääsevät sanelemaan ratkaisun, jos enemmistö tekee päätöksen, niin, että vähemmistön mukana olo puolueessa käy mahdolltomaksi, seurauksena siitä on suurin onnettomuus, mitä tämän maan työväestölle koskaan on tapahtunut. Siinä piilee se vaara, että puolue ja SAK, jonka kannanotot varsinkin viimeisinä vuosina ovat olleet jyrkästi sotapolitiikkaa ja nykyistä menoa vastustavia, joutuvat kulkemaan eri linjoilla. Eiliset valiokuntavaalit eivät tosin anna erikoisen hyviä toiveita ainakaan kaikkien puoluetoverien hyvästä tahdosta, mutta uskaltaisin silti lopettaessani lausuntoni vedota tämän kokouksen edustajien kylmään järkeen ja harkintakykyyn. Elämme sellaisessa pakkotilassa, että jokaisen olisi täällä päätöksiä tehdessään otettava tilanne varteen. Tämän puoluekokouksen täytyisi löytää puolueelle sellainen linja, että jokainen puoluetoveri voisi sen ohjelman ja sen antamien tunnuksien taakse lähteä. Ellei tällaista linjaa löydy, silloin puoluekokouksen työ on mennyt täydellisesti hukkaan. (Sieltä täältä suosionosoituksia.)

Pekka Railo: Kun täällä eilen esittämäni ensimmäinen puheenvuoro on jo tuoreeltaan tulkittu mielivaltaisesti, tahdon vastaisen varalle vieläkin painostaa, että esittämäni oli vain osa laajemmasta kokonaisuudesta. Siinä en varauksitta hyväksynyt, en hylännyt sodan aikaista politiikkaa, en puhunut mitään puolueemme politiikasta, missä olen ollut ja olen edelleen sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän ja puolueuuevoston kannanottojen ja politiikan takana. Esitin vain eräitä vertailuja useissa maissa tapahtuneen toiminnan tähänastista yleisistä tuloksista verraten niitä meillä tapahtuneen toiminnan yleisiin tuloksiin. Ja tämän vertailun tuloksena totesin, ettei maamme politiikka virheistään huolimatta, niinkuin sanoin, ole voinut olla niin kehnoa, kuin miksi oppositio on sen kuvannut. Lisäksi sanoin, että meillä tulee olla ryhtiä ja rohkeutta terveessä määrin jakaa vastuu niiden kanssa, jotka ovat maan asioita sodan aikana hoitaneet. Ja tällä tarkoitin, että samalla tavalla kuin me puolueen yksityiset jäsenetainä opposition miehiä myöten jäsen eri elimet olemme eriävistä mielipiteistä huolimatta velvollisia terveessä määrin jakamaan vas-

tuu puolueen yleisestä politiikasta, samalla on puolueemme, esittämistään eriävistä kannanotoista huolimatta, terveessä määrin jaettava maamme yleisestä politiikasta vastuu, koska kerran olemme hallituksessa, eduskunnassa ja jokapäiväisessä toiminnassa olleet mukana sen useimmissa vaiheissa tukemassa. Ja terveessä määrin tukemisella tässä yhteydessä tarkoitan sitä, että meillä ei ole syytä eikä oikeutta liian laveasti julkisuudessa puhua maamme yleisen ja vielä vähemmän sodanaikaisen politiikan vararikosta ja romahduksesta. Se ei ole rehellistä eikä rehtiä ja lisäksi se on maatamme vahingoittavaa ja vaarallista. Onhan ilman muuta selvää, että sodan aikana vastustajan taholta harjoitetun painostuksen ja hajoituspropagandan muodossa maaperä oman puolueen ja varsinkin puolueen johdon taholta tulleille syytelyille kasvaa ja kasvaa. Ja kommunistien ja kuutosten käyttämänä se tietenkin saa uusia muotoja ja uuden sisällön ja uudet korostukset. Yhtä luonnollista on, että se aiheuttaa hämäännystä, epävarmuutta ja tympeytymistä puolueen jäsenistön ja kannattajien keskuudessa. Kun esimerkiksi puoluetoimikunnan varapuheenjohtaja Keto todistaa, että Tanner on syyppä sotaan, että presidentti Ryti ei olisi uskaltanut antautua seikkailuun kysymättä Tannerilta neuvoa, eihän voi vaatia, että kaikki maassamme älyäisivät heti tällaisen väitteen onttouden eivätkä sitä, että Ketokin oli mukana. Ei suinkaan hän voinut antautua siihen saamatta ensin vanhan maanpuolustusteoreetikomme Kedon suostumusta. Kun opposition Vapaa Pohjola tahtoo olla oikein perusteellinen ja todistaa Tannerin sopimattomuutta, se lainaa vuosia sitten pidetyistä puheista irtonaisia ajatuksia, joiden esittämistä oppositio on tuominnut, ja osoittaa kuinka Tanner on sanonut jotain, jota ei ainakaan jumalansanaksi tai jota nykytilanteessa ja kontrollikomissionin takia sopisi lausua. Jos me voimme ajatella, mitä kaikkea sodan aikana on puolin ja toisin sekä suurin että pienin suin kautta maailman sanottu, eiköhän Tannerin puheet ja niiden mahdollisesti lausutut ylisanat olisi vähemmällä kohulla unohtettavissa. Sillä se, joka paljon puhuu ja tekee, se myöskin erehtyy, se on täälläkin todettu jo useaankin kertaan.

Täällä eräs toveri teki suuren numeron siitä, että puheessani lausuin mm., että se virallinen vaino, mitä täällä on sodan aikana harjoitettu, on ollut suhteellisen leppoisaa verrattuna monissa muissa harjoitettuun ja myös meillä v. 1918 kansalaissodan aikana vallinneeseen vainoon. Tämän johdosta minä pyytäisin mainitun toverin palauttamaan mieleensä ne vainot, mitä sadattuhannet ja miljoonat työläiset ovat sodan aikana saaneet kärsiä. Ja omasta kokemuksestani voin mainita, että v. 1918 ollessani Tammisaaren vankileirillä

yksistään siellä kuoli kolmen kuukauden aikana pääasiassa nälkään 2,900 vankia. Kyllä nämä olot ovat olleet leppoisaan siihen verrattuna. (Suosionosoituksia.)

T. Mansner: Henkilökohtaisesti minulle on ollut erittäin vastenmielistä se pyykinpesu, jota on käyty, mutta puolueemme tulevaisuutta ajatellen se on ollut käytävä ja juuri tämä paikka, puoluekokous, on se, jossa se on suoritettava, eikä suinkaan kaiken karvaiset lehdet, jotka sitä ovat useiden viikkojen ajan palstoillaan suorittaneet. Kun minä eilen esitin eräiden toverien lausumia, ei se ollut suinkaan mikään taktillinen tempu eikä se ollut tapahtunut Tannerin määräyksestä eikä hänen ohjeestaan eikä sen tarkoituksena ollut sormella osoittaa niitä miehiä, jotka lausumat ovat esittäneet. Sen tarkoituksena oli vain osoittaa, että sotaan johtaneista syistä on olemassa toisenlaisiakin käsityksiä ja nimenomaan oppositioon kuuluvien miesten taholla, kuin mitä täällä toveri Pekkala ja Kilpi eilen erittäin voimallisissa lausumissaan tahtoivat osoittaa. (Pekkala: en esittänyt mitään sitaatteja!) Toveri Kilpi kuitenkin korosti erikoisen voimakkaasti lausunnossaan sitä, että meidän politiikkamme on ollut täysin väärää, jos olisimme olleet järkevämpiä, emme olisi ikinä joutuneet sotaan. (Ei olisikaan!)

Jotta kävisi ilmi sekin, ettei toveri Kilpi aina ole ollut samalla kannalla, mitä hän nyt esittää, on ehkä vielä syytä jatkaa näitä sitaatteja, ottaa Suomen Sosialidemokraatin pääkirjoituksia, jotka osoittavat, että Kilven mielenmuutos on sangen myöhäisen ajan tulos. Heinäkuun 1 päivänä 1942 Sosialidemokraatti kirjoittaa artikkelissaan, joka todennäköisesti on Kilven käsialaa (Kilpi: olin ulkomailla!): »Sotahan ei ole päättynyt eikä ennakolta ole tähtiin kirjoitettu, että Neuvostoliitto olisi se valtio, joka sanelee Suomelle rauhanehdot. Olkoon Moskovassa sovittu sen vuoksi mistä tahansa, vuoden 1940 pakkorajaa Suomen kansa ei tule koskaan vapaaehtoisesti hyväksymään eikä siihen alistumaan. Ainoakaan ihminen ei täällä ole siinä kohden eri mieltä, eikä kysymys ole vain Suomen turvallisuudesta, vaan koskee se koko pohjolaa.» (Kilpi: Olin silloin ulkomailla!) Paljon mahdollista. Sosialidemokraatin pääkirjoitus syyskuun 1 p:nä 1942, jolloin Kilpi ei ollut ulkomailla: »Suomi on joutunut kahteen kertaan kaikki voimamme vaativaan taisteluun tämän ajan kuluessa. Syynä on ollut yksinomaan Neuvostoliiton suorastaan mieletön ulkopoliittika maatamme kohtaan. Suursodan syttyessä puolueettomaksi julistautunut Suomi olisi myös pysyttänyt tämän asenteensa — aivan samoin kuin Ruotsi on sen voinut tehdä — ellei herra Molotöv olisi järjetöntä ulkopoliittikkaansa kaiken lopuksi huipentanut salakavalan hyökkäykseen maatamme vastaan.» Kun

sanotut artikkelit ovat saaneet näkyvän paikan ja. kun ei ole mitään allekirjoituksia, on minulla niinkuin kaikilla muillakin täysi syy uskoa, että ne ovat olleet päätoimittaja toveri Kilven käsialaa. Ja turhaa on puhua voimallisesti ja ponnekkaasti täällä natsipropagandasta, koska on ollut pohtimassa . . . (Häpeä! — Yleistä hälinää, puhujan ääni hukkuu meluun.) Kilpi on tehnyt Saksan ja Romanian retkiä, ja osoittaa nyt sormella, jos toisetkin ovat olleet. En tiedä millä hetkellä, mutta Saksassa on ollut ja Romaniassakin ja antanut sieltä lausuntoja, jotka ovat olleet suuressa määrin sympaattisia näille maille, niin ettei pitäisi asettua koturneille ja julistautua erikoispyhäksi ja heittää toisten harteille sen varjon, kuin tässä on yritetty tehdä. (Vuolukka: Lapsellisuuksia! — Jatkuvaa hälinää.) Toveri Vuolukka ei voi tässä asiassa puhua mitään lapsellisuuksista! (Puheenjohtaja: Hiljaa!)

Mitä sitten tulee toveri Pekkalaan, niin niinä en luonnollisesti voi väittää, koska en itse ollut kuuntelemassa toveri Pekkalan puhetta, oliko se sellainen kuin hän esitti vai sellainen kuin minä esitin. Minun siteeraukseni perustui sanomalehtiselostukseen, ja täällä oleva Työn Voiman päätoimittaja on todennut, että se lausunnossani esitetty sitaatti on oikea. Kun toveri Pekkala ei ole sitä lausuntoa myöskään peruuttanut, on minulla ollut ja kaikilla muillakin täysi syy olettaa, että hän on sen hyväksynyt. Ja minkä vuoksi toveri Pekkala ei ole sitä peruuttanut? Ehkä sen vuoksi, että se 6n sillä hetkellä sopinut yleiseen ajanhenkeen, eikä hän ole katsonut tarpeelliseksi oikaista sitä, vaan on pitänyt puheensa jäljennöstä, joka on toisenlainen, vastaisten tapausten varalta. (Välihuutoja.) Tämä on hyvin kuvaavaa Pekkalan politiikalle. Jos Pekkala olisi todella ollut samalla linjalla, kuin mitä hän nyt voimallisesti todistaa, johdonmukaisesti ja hänen olisi pitänyt, kun oli hallituksessa, nousta todella voimakkaasti niitä pyrkimyksiä vastaan, joiden seurauksena maa joutui sotaan. (Pekkala: Sen olen tehnyt kaiken aikaa!) En tiedä siitä, ei ainakaan missään ole näkynyt eikä kukaan ole saanut kuulla. Opposition miehen ja voimallisesti esiintyvän miehen luonnollinen tehtävä olisi ollut korottaa äänensä. Silloin olisivat myös joukot kuulleet ja tulleet vakuuttuneiksi, että emme ole yhtä mieltä niiden kanssa, jotka pyrkivät asioita siihen suuntaan johtamaan. (Oli sensuuri!) Oli sensuuri! Täällä on kauan aikaa ollut sensuuri, mutta ei se ole siitä huolimatta estänyt lausumasta ajatuksia niin, että ryhmän jäsenet voisivat olla niistä tietoisia.

Minä en ole syyttänyt ketään. Olen halunnut osoittaa, että herrat opposition miehet ovat esittäneet toisenlaisiakin ajatuksia kuin nyt esittävät. (Ei ole esittäneet vääriä sitaatteja!) Tällä hetkellä ei ku-

kaan tiedä, mitä Pekkala on puhunut. Sen takia minä luotan siihen, että Pekkala on rehellinen mies, ja hänen lausuntonsa oikeampi kuin minun. (Puheenjohtaja koputtaa.)

./ W. Keto: Minä tahdon sanoa, että ehkä ero Tannerin ja minun välillä tässä suhteessa on se, että minä opin kokemuksista, Tanner ja muut mielestäni eivät, vaan niin kuin täällä on erinäisten opposition jäsenten taholta väitetty, he tavallaan himoitsivat revanssia. Keto kuului niihin miehiin, jotka talvisodan jälkeen koettivat työskennellä rauhan jatkumisen hyväksi. Minä todellakin työskentelin koko ajan sen hyväksi, että ei tulisi enää uutta sotaa, sikäli kuin se oli rajoitetuissa voimissani. Minähän olin vain puoluetoimikunnan jäsen, jolla ei ollut mahdollisuutta suuresti vaikuttaa asiain menoon. Mutta tässä ominaisuudessa tein, minkä voin. Muistan erityisesti kesäkuun 19 päivänä pidetyn suuren työväen järjestöjen luottamusmiesten neuvottelukokouksen, jossa oli edustettuina sos.-dem. puoluetoimikunta, eduskuntaryhmän valmisteleva valiokunta, ammattijärjestön työvaliokunta, sos.-dem. nuorisoliiton toimikunta ja sos.-dem. naisliiton toimikunta. Siellä käytiin suuri keskustelu näistä asioista. Keskustelun alusti toveri Pekkala, mutta hänen puhuttaan vastaan hyökättiin myös siellä. Mutta muistan erikoisesti Atos Wirtasen ja allekirjoittaneen, jotka asettuivat varauksetta Pekkalan kannalle. Tästä kokouksesta on myös pidetty pöytäkirjaa, ja siitä selviää, mitä tässä tehtiin. Mutta loppujen lopuksi siinä kokouksessa tultiin siihen tulokseen, että lähetettiin lähetystö, muistaakseni presidentin luo vaatimaan rauhan säilyttämistä. Tämä, että rauha on säilytettävä ja rauhaan oli päästävä, se oli minun kantani puolueen elimissäkin heti sodan alusta lähtien. Niinpä puoluetoimikunnan kokouksessa, siis 5 päivänä syyskuuta 1941, lausuin jo, että kun vanha raja on saavutettu, niin meidän olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta sota saataisiin päättymään. Ja edelleen samassa tilaisuudessa lausuin, että Muurmannin radan katkaiseminen ei näytä sotilaallisesti aivan välttämättömältä, ei meno sen vuoksi ole pitkältä matkaa rajan yli. Epäilin voitaisiinko Itä-Karjalaa ajanmittaan pitää hallussamme.

^ Huomautin, että suursodan lopullinen tulos lopullisesti ratkaisee meidän asemamme. Samaten puoluetoimikunnan kokouksessa marraskuun 7 päivänä 1941 huomautin lausunnossani, että Saksahan ei ilmeisesti pääse Venäjällä kaikkiin niihin tavoitteisiin, joihin se pyrkii, todennäköisesti se tulee jossakin muodossa häviämään suurvaltasodan. Maamme tilanne on aina huolestuttava. Mahdollista on, että tulemme lopullisessa rauhanteossa menettämään Itä-Karjalan. Sosialidemokraattien olisi hallituksessa esitettävä omaa kantaansa ja eduskunnan olisi saatava käsitellä koko nykyistä yieismaailmal-

lista tilannetta. Ennen kaikkea on vaadittava, että maamme pysyy erillään suurvaltasodasta. Ja samassa kokouksessa, saman keskustelun yhteydessä sanoin, eduskuntaryhmän olisi nyt asiasta otettava selvä kanta ja tarpeen vaatiessa on kaniamme puolesta tehtävä vaikka riitakin. Erikoisesti on syytä tähdentää, että maamme ei saa joutua mukaan suurvaltasotaan. Tätä samaa ohjelmaa minä tahdoin työvälle saattaa tiedoksi siinä puheessa, josta tässä eräs erillinen ote siteerattiin.

Väinö Tanner: (Vilkkaita suosionosoituksia puhujan astuessa puhujakorokkeelle.) Tässä mamenttikeskusteluksi muodostuneessa sotavuosien jälkitarkastuksessa on puoluetoimikunnan jäsenistä * käyttäneet puheenvuoroja yksistään enemmistöön kuuluvat henkilöt. Jotta ei näyttäisi siltä, että vähemmistön jäsenet pakoilisivat vastuuta tai pidättäytyisivät täällä selityksiä antamasta, olen tahtonut varata näin viimeisen puheenvuoron itselleni.

Tahtoisin heti aluksi todeta, että nyt näemme selvästi, miten suuri vahinko on tapahtunut siinä, ettei meidän puoluekokoustamme ole voitu pitää sääntömääräisenä aikana kolmen vuoden kuluttua edellisestä kokouksesta, siis jo vuoden 1942 aikana. Olen ihan vakuuttunut siitä, että jos puoluekokous olisi silloin voitu pitää, ei tällaisesta keskustelusta olisi ollenkaan syntynyt. Vuoden 1942 keväällä olisi puolueemme ollut aivan yksimielinen siihen asti noudatetusta politiikasta. (Pekkala: Ei pidä paikkaansa!) Mitään repivää keskustelua ei olisi voinut syntyä, ja kaikki nämä vanhat asiat, joihin nyt on puuttuttu, olisivat siten kuitatut ja synninpäästö puolue-elimille myös annettu. Kun tällaiseen ei ole ollut mahdollisuuksia, on nähtävästi ollut välttämätöntä käydä tämä keskustelu nyt täällä. Olisin kuitenkin puolestani odottanut sille melkoisesti toisenlaista sävyä. Onhan odottamatonta, että puoluetoverien keskuudessa miltei vihasina esiinnyttäen, käytetään kärkevää kielenkäyttöä ja tehdään miltei kaikki mahdollinen, että vastapuoli voitaisiin saada ärsytetyksi. Ei ole puuttunut uhkauksiakaan siitä, mitä tulee tapahtumaan, jos ei jonkun yksityisen tai jonkun ryhmäkunnan mielipide saavuta enemmistön kannatusta. Omasta puolestani ei minulla ole halua eikä myöskään tilaisuutta lähteä oikomaan tai torjumaan kaikkia niitä väärinkäsityksiä, joita keskustelun varrella on esiintynyt. Siihenhän ei tämän tapaisessa tilaisuudessa voi antautua. Tahtoisin kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, mikä meillä on oikeastaan keskustelun aiheena. Meillähan on päiväjärjestyksen mukaan tarkasteltavana puoluetoimikunnan kertomus ja tietysti silloin myös puoluetoimikunnan ja puolueorganien työskentely näinä sotavuosina. Huomatakseni tätä puolta asiassa, siis meidän johtavien puolueorganien toimintaa, ei

yhdessäkään puheenvuorossa ole ainakaan pahemmin moitittu eikä siinä virheitä löydetty. Me voimme luullakseni jokseenkin yksimielisesti todeta, että sikäli kuin tästä on kysymys, niin puoluekokous on yksimielinen. Puolueen, siis *puolueen*, politiikka on ollut semmoista, että se on voinut tyydyttää puoluettamme kokonaisuudessaan. Eikä se ole ihmekään, sillä tämä puolueemme politiikka on muovautunut aluksi puoluetoimikunnassa, sitten puolueuuvostossa, piirikokouksissa jne. Kaikki niiden antamat julkilausumat ovat myöskin saavuttaneet tietääkseni puolueen jäsenten jakamattoman kannatuksen. Se puoli asiasta pitäisi näin ollen olla selvä. Mutta täällä onkin pääasiassa puhuttu kaikesta muusta. On puhuttu maailman politiikasta ja puhuttu hallituspolitiikasta. On vähän outoa, että tätä puolta on niin voimakkaasti korostettu. Siinä on lähdetty semmoisesta käsityksestä, että Suomen Sosialidemokraattinen Puolue ja sen organit olisivat voineet jollakin tavalla ratkaisevasti vaikuttaa näiden asioiden kehittymiseen. Mehän emme esimerkiksi maailmanpolitiikkaan ole voineet vaikuttaa suorastaan mitään. Ei tällainen 4-miljoonainen kansa, vielä vähemmän eräs sen puolue ole tässä suhteessa voinut mitään tehdä. Eivät suurvallatkaan ole voineet määrätä tapahtumien kulkua, se on muodostunut eri tahoilta tulevien voimien jonkinlaiseksi yhteisvaikutuksen tulokseksi. Onhan semmoistakin outoa tapahtunut, että ystävykset ovat muuttuneet vihollisiksi ja päinvastoin, kaikki toisin kuin ehkä aikaisemmin on suunniteltu-
kaan.

Mitä Suomen hallituspolitiikkaan taasen tulee, niin tietenkin me olemme siitä jossakin määrin vastuussa. Mutta ymmärtääkseni Suomen Sosialidemokraattinen Puolue ja sen hallituksessa olevat jäsenet vastaavat vain sikäli, kuin omalta osaltaan ovat jotakin virheitä tehneet. Ja virheiksi voi tietysti ja onkin pakko kai laskea tapahtuneet laiminlyönnit. Mutta jokainen ymmärtää hyvin, minkälaista työskentely esimerkiksi hallituksessa on, ja ainakin semmoisina aikoina, joista nyt on kysymys. Eihän siellä yhden jäsenen eikä edes viiden jäsenen, nim kuin sosialidemokraateilla on ollut käytettävään, vaikutus voi olla ratkaiseva. Nehän nämä puolueen edustajat hallituksessa ovat muodostaneet vajaan yhden kolmasosan hallituksen jäsenistä. Minä voin vakuuttaa teille, että sikäli kuin sosialidemokraattisista hallituksen jäsenistä on kysymys, nämä ovat tehneet kaiken voitavansa voidakseen jatkuvasti esiintyä puolueen omaksuman politiikan mukaisesti. Se on joskus onnistunut, useimmissa tapauksissa se ei ole onnistunut, ja tulokset ovat muodostuneet sen mukaisiksi. Nyt voi tietysti sanoa, että ellei hallituksen jäsen taikka joku ryhmän jäsen saa tahtoaan lävitse, niin hän on oikeutettu vetämään siitä

johtopäätöksen. Näin rauhallisina aikoina tehdäänkin. Silloin sanotaan, että koska minun kantani ei kelpaa, niin minä pyydän jättää erohakemukseni, ja jäljelle jäävät herrat saavat sitten hoitaa asioita parhaansa mukaan tai hallitus hajoo. Tämä, mikä on mahdollista säännöllisinä aikoina, ei ole kuitenkaan helposti toteutettavissa sota-aikana. Siinä täytyy ottaa huomioon kaikki ne seuraukset, mitä tämänmoisesta askeleesta voi olla. Mehän kävimme ankaraa sota. Jos me semmoisisissa oloissa olisimme nostaneet maassa suuren riidan tämän alkamisesta, sen jatkamisesta, sen päämääristä, niin me olemme selvillä siitä, minkälaiseen kaaokseen tässä olisi jouduttu. Tuota asetta oman tahtonsa tehostamiseksi ei näin ollen voinut vapaasti käyttää, ja tämä minusta pitäisi kaikkien arvosteli)ainkin ymmärtää ottaa huomioon.

Mitä minun persoonalliseen osuuteeni tulee, josta viime kuukausina on niin paljon puhuttu ja joka tässäkin kokouksessa on ollut hyvin näkyvästi esillä, niin tahtoisin vaatimattomasti viitata siihen, että minä olen ollut yksityinen jäsen hallituksessa, jonka tehtävänä on ollut hoitaa pääasiassa maan raha-asioita. Niistä täytynee ottaa täysi vastuu, ja niitä on koitettu hoitaa sikäli kuin on voitu. Mitä hallituksen ulkopuolella tapahtuneeseen toimintaan tulee, siinä on viitattu puheisiin ja muuhun semmoiseen. Puheita olen joutunut pitämään, ja ne ovat kaikki tietysti olleet kunkin hetken mukaisia, ja ymmärtääkseni ne on yleensä otettu aikanaan verrattain suopeasti vastaan, koskapa niitä kaikki lehdet hyvin mielellään tilasivat. Tämä hallituksen ulkopuolella tapahtuva toiminta on kaiken aikaa ollut julkista. Minun toimintaani voidaan seurata noiden• puheiden ja eduskuntaryhmälle ja muille orgaaneille antamieni selostuksien! mukaisesti. Kun äsken on pantu erikoinen komitea katsomaan näitä asioita saadakseen syyteaineistoa, siihen nähden on miellyttävää sanoa, että tulos on siksikin laiha, kuin miksi nyt on näyttäytynyt. Missään tapauksessa minusta ei saa sotarikollista eikä Itä-Karjalan valtauksen kannattajaa eikä muuta näihin verrattavaa. Olisi hyvin hyvä, jos kaikki opposition puhujat ja siihen ryhmään kuuluvat jäsenet voisivat yhtä selvästi osoittaa kantansa koko sodan aikana. (Suosionosoituksia.)

Tahdon tässä todeta lyhyesti, että näiden oppositioon kuuluvien jäsenten kanssa olimme kauan aikaa aivan samoilla linjoilla. Mitään repeämiä ja eripuraisuutta ei esiintynyt; Vasta myöhemmin, sota-tapahtuman» muututtua, alkoi hiljalleen ilmetä eroavia käsityksiä, Alkususäyksen antoi tähän viime vuoden elokuussa, siis vuoden 1943 elokuussa julkisuuteen tullut tunnettu 33 kansalaisen kirjelmä, ja siitä tämä erilleen kulkeminen vähitellen on alkanut. Mutta puolue-

toimikunnassa ja puoluejäsenten keskuudessa on pahempaa repeämistä vasta tämän vuoden aikana ilmaantunut: Vasta tänä vuonna välit ovat kärjistyneet semmoisiksi.

Minä tahtoisin kovasti paheksua sitä, että oppositio niin voimallisesti esiintyy arvostelijana siinä. Sillä ei olisi siihen oikeutta eikä myöskään varaa. Ennenkaikkea tahtoisin valittaa niitä menettelytapoja, joita oppositio on toiminnassaan ryhtynyt käyttämään.

* Meillähän ei ole kaiken aikaa mitään erimielisyyttä ollut. Vapaasti ja rauhallisesti on keskusteltu kummankin ryhmän näkökannoista ja koetettu etsiä sovittelevaa tulosta. Täällä nytkin läsnä oleva Wuori äsken käyttämässään puheenvuorossa mainitsi erään tapauksen, jossa viimeksi yritettiin tällaisen kysymyksen pohjalta ratkaista, emmekö saa avointa keskustelua syntymään siitä, mikä meitä eroittaa, ja löytääksemme jonkin yhteisen tuloksen. , Seurauksena oli, että minä sain kirjallisesti ilmoituksen, jossa yksinkertaisesti ilmoitettiin, että oppositio vaatii minun eroittamistani. Mitään muuta mahdollisuutta keskusteluun ei siis ollut. Tätä minä en luonnollisesti voinut ottaa huomioon. Ei yksityisillä puolueen jäsenillä ole oikeutta tällaisen vaatimuksen esittämiseen. Jos se tahdotaan esittää, se on sitten puoluekokouksen asia, ja sen asiana on vaaleissa vetää johtopäätökset. ,•","."

Puheenjohtaja: Aika on lopussa.

Puhuja: Saisinko minuutin lisää? '

Lisäaikaa myönnettiin.

Puhuja: Toinen valitettava on se tapa, jolla opposition kaikki hyökäykset ja syytökset on tehty julkisuudessa. Mehän emme ole nähneet niitä Suomessa yleensä. Kyllämitä täällä olisi saanut julkaista. Niitä on kuljetettu kaiken aikaa Ruotsin kautta. Ne ovat esiintyneet siellä ilman allekirjoituksia. Emme tiedä, kuka esiintyy. Kotona olisi aina voinut tietää, kenen kanssa ollaan tekemisissä. Ja tällöin ei ole kartettu luottamuksellisimpienkaan keskustelujen viemistä Ruotsin lehtiin, vieläpä porvarillisiin lehtiin. Me emme voi keskustella puoluetoimikunnassa, ei eduskuntaryhmän valmisteleavassa valiokunnassa, jossa asiat on valmisteleavassa vaiheessa, ja jotka pitäisi voida keskustella avoimesti ja etsiä jotain tulosta, emme ole tätä Voineet tehdä ilman, että asia on huomenna Tukholman sanomalehdissä. Tämä ei ole ollut korrektaa menettelyä, se täytyy avoimesti sanoa. Se palauttaamieliin ne ajat, jolloin Virossa puolueemme asiat olivat aivan sekaisin, jolloin siellä oli vähintään kolme ryhmää/jotka aina kävivät Suomessa kantelemassa toistensa päälle, jolloin kolnieh virolaisen puolueen edustajat olivat eteishuoneessa tahtoen vuorollaan tulla esittämään valituksia toisissaan. Minä: arvaan, että Ruotsissa

ajatellaan meistä tällä haavaa samalla tavoin kuin me ajattelimme virolaisista. Kyllä ne meitä halveksivat, kun emme osaa omassa keskuudessamme hoitaa asioitamme, vaan viemme ne täältä torille.

Täällä on parissa puheenvuorossa esiintynyt hieman yleisestä poikkeava sävy siinä suhteessa, että on aivan vakavasti viitattu nykyiseen tilanteeseen ja sen meille asettamiin vaatimuksiin. Toveri Wuori melkein peloitteli niillä seurauksilla, joita tulee olemaan, elleemme ymmärrä ottaa hänen varoituksiaan huomioon. Tietysti meidän on tämäkin puoli asiassa muistettava, mutta kyllä vapaissa, puolueoloissa maa sentään haluaa vapaasti päättää sisäiset asiansa katsomatta siihen, mitä ulkovallat siihen tahtovat ehkä sanoa. (Suosionosoituksia.)

Puheenjohtaja: (Koputtaa.) On mennyt neljä minuuttia jo.

Puhuja: Wuori valitti myös sitä, että nyt kovasti moititaan miehiä ja tehdään mahdottomaksi saada toimihenkilöitä. Yhdyn tähän valitukseen. Ikävä kyllä sitä ei ole aikanaan ajateltu. (Voimakkaita suosionosoituksia.)

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puheenjohtaja: Yleiskeskustelun kuluessa ovat Posti ja Hannes Pekonen esittäneet eräitä ponsiehdotuksia, Posti oman ehdotuksensa, Pekonen on esittänyt Ylöjärven kunnallisjärjestön ponsilauseleman ja myös Tampereen sosialidemokraattisen oppositioryhmän laatiman julkilausuman. Minun käsitykseni mukaan nämä julkilausumat olisi lähetettävä meutettelytapavaliokuntaan.

Päätös: Puheenjohtajan ehdotus hyväksyttiin.

Puheenjohtaja: Tämän jälkeen seuraa
sosialidemokraattisen puolueen puolutoimikunnan toimintakertomuksen yksityiskohtainen käsittely.

Käsittely suoritetaan kohta kerrallaan ja puheenvuorot on siis pyydettyä kuhunkin kohtaan erillisinä.

Kappaleet *yleiskatsaus* sekä *sota^ ja ulkopoliittiset tapaukset* hyväksyttiin keskustelutta. Kappaleesta *sisäpoliittinen katsaus* syntyi seuraava keskustelu.

Jorma, Tuominen: Kun toveri Pekkala kosketellessaan hallituksen muodostamista keväällä 1943 kajosi erääseen asiaan tavalla, mikä ei ole täysin yhtäpitävää totuuden kanssa, täytyy minun tässä lyhyt oikaisu tehdä. Toveri Pekkala mainitsi, että Suomen aseveljien liiton johto oli kääntynyt (Pekkala: Edustajat!) silloisen hallituksen muodostajaksi ajatellun Reinikan puoleen esittäen mm. allekirjoittanutta yhdeksi ministeriksi muodostettavaan hallitukseen. Nyt on kuitenkin todettava, että liiton johdolla ei ole mitään tekemistä tämän asian kanssa. Sikäli kuin sain kuulla, Reinikan puheilla kävi muutamia

aseveljien liiton toiminnassa mukana olevia henkilöitä, mutta ei liiton edustajina, vaan täysin yksityisinä kansalaisina. On merkille pantava, että tässä keskustelussa ei tuotu esiin lainkaan nimiä. Ainoastaan nämä henkilöt olivat esittäneet harkittavaksi, eikö muodostettavaan hallitukseen' voitaisi ottaa parlamenttaariset voimasuhteet huomioonottaen paria sellaista edustajaa, joista toinen edustaisi työläispiirejä, toinen porvarillisia piirejä, joilla voitaisiin katsoa olevan rintamaolojen tuntemusta ja rintamasotilaiden luottamus.

Saatuani tämän käynnin jälkeen kuulla siitä nimenomaan paheksuin sitä, enkä missään tapauksessa olisi antanut suostumustani tällaiseen käyntiin. Sillä käsitykseni oli silloin ja on edelleen, että tällaiset kysymykset, mitä tulee ennen kaikkea työläisten edustukseen hallituksessa, on hoidettava omien puolue-elimien kautta. Ja toiseksi tätä kysymystä minun kohdaltani ei ollut lainkaan esillä eduskuntaryhmässä, niin-kuin toveri Pekkala mainitsi, siitä yksinkertaisesta syystä, että toveri Fagerholm jäi lopuksi hallitukseen, vaikka hän aikaisemmin oli ilmoittanut haluavansa erota jouduttuaan siirtymään Alkoholiliikkeen johon.

Sylvi-Kyllikki Kilpi: Tahtoisin tässä yhteydessä huomauttaa, että hallituksen muodostamisessa tai hallitusta muodostettaessa ei ole kuultu puoluetuomikunnan mielipidettä muuta kuin harvassa tapauksessa ja silloin, kun se on ollut tarkoituksenmukaista.

Puolueessa on ollut suorastaan eräänlaisia ohranaita, jotka välittävät melkoista tiedoitus toimintaa muualle. On aivan yleinen totuus että on olemassa asiamiesverkosto, joka hoitaa tilanneselostuksia ja vie niitä tiedoituslaitokseen. Aseveliliitto oli apuna tämän asiamiesverkonston järjestäjänä. Ei ole syytä esiintyä kovin vaatimattomasti, että Aseveliliitto ei ole sekaantunut politiikkaan. Kyllä se on hoitanut valtion virallista politiikkaa. Valitettavasti meidän puolueemme viime vuosina on tätä tietä joutunut hoitamaan paljon enemmän kuin tarpeellista valtion virallista politiikkaa ja siten vahvistamaan myös .sitä saksalaisystävällistä politiikkaa, josta meidän maamme on saanut kärsiä. (Suosionosoituksia.)

E. Palonen: Minua ihmetyttää, että kansanedustaja toveri Kilpi hyökkäili niin intomielisesti Aseveliliittoa vastaan. Mutta silloin, kun liitto perustettiin ja sen toimintaan pyrittiin saamaan myös työväestön edustajia, ettei Aseveliliitto muodostuisi kokonaisuudessaan fascisteja ja natseja palvelevaksi järjestöksi, ja tässä mielessä tahdottiin saada myöskin työväen edustajia mukaan, Sylvi-Kyllikki Kilpi oli yksi niitä innokkaimpia henkilöitä, jotka toimittivat myös Aseveliliiton palvelukseen henkilöitä. Eräässä tilaisuudessa hän piti hyvin voimakasta riemua siitä, kuinka oli onnistunut ostamaan Työväen Urheilu-

liiton Onni Hainin Aseveliliiton palvelukseen. Tällä keinoin Sylvi-Kyllikki Kilpi myöskin osallistui tämän liiton alkaviin rakennustöihin.

Hannes Pekonen: Kysymykseen, mitä tulee tähän Aseveliliiton toimintaan ja-myöskin sen vaikutukseen työväenliikkeeseen ja varsinkin sosialidemokraattiseen puolueeseen, täytyy surulla tunnustaa, etjät sillä on ollut vaikutusta. Ei sinne päin, mihin olisi odottanut, sillä Aseveliliitto on edustanut ajatuksia,, sielläkin, missä allekirjoittanut on, että on henkilöitä, jotka jättivät koko Työväenyhdistyksen ja lähitivät Aseveliyhdistykseen ja sanoivat, ettei tarvita enää maassa työväenyhdistyksiä. Tämän seurauksena on ollutkin, että Työväenyhdistyksen toiminta on kärsinyt jäsenten puolelta, koska esitettiin niin voimakkaalla tavalla, että sen avulla tahdottiin viedä kaikki eteenpäin. Tämä on valitettavaa juuri Aseveliyhdistyksen kannalta. Mutta se ei ole pysähtynyt siihenkään.

Väinö Leskinen: Käytän puheenvuoron vain sen johdosta, että täällä on vedetty esille käsitykseni mukaan täysin tarpeettomasti ja asiaan kuulumattortiana Aseveliliitto. Minusta voidaan olla sen työstäjä sen tarpeellisuudesta mitä mieltä tahansa. Joka tapauksessa käsitykseni mukaan se on tehnyt siksi paljon myöskin sosiaalisen alan työtä, että meidän ei olisi syytä tässä tilanteessaa näiden vaikeuksien jälkeen tuoda sitä tänne puoluekokoukseen revittäväksi. (Oikein!) Tällä hetkellä tilanne on sellainen, että se järjestö ilmeisesti joutuu omalla tavallaan keskustelun piiriin. Mutta tapahtukoon se muuta tietä eikä ainakaan työväestön jäsenien kokouksissa. Sillä ei se ole ollut suinkaan poliittisena tekijänä missään vaiheessa ainakaan työväen toimintaa jarruttamassa.

U. Salo: Minäkin pyysin puheenvuoron sen tähden, että täällä ka-jottiin asevelitoimintaan, jossa minä työväen järjestöjen toimihenkilönä olen ollut alusta pitäen mukana. Kun minä talvisodan jälkeen, niinkuin kaikki muutkin nuoret miehet, palasin rintamalta, heräsi heti kysymys, että näiden rintamamiesten pitää muodostaa itselleen järjestö, jossa voidaan kaikkia niitä, hyviä asioita edesauttaa, jotka niin elävästi kansamme keskuudessa ilmenivät talvisodan raskaina päivinä. Ja kun kotipitäjässäni järjestö perustettiin, alun perin siihen liittyi työväen järjestöjen edustajia ja puolet porvarillisia rintamamiehiä. Ja alun perin henki edellytti, ettei siinä mitään sellaista Ollut, joka millään tavalla olisi työväen liikettä vieroksunut! vaan tuki kaikkea sitä, mitä me ajattelimme. Kaikki puoluetoverit ovat voineet todeta, että se työ, minkä siellä olen tehnyt, on yksinomaan koitunut työväen ja vähäväkisten hyväksi, ja siinä ei ole ollut minkäänlaista politiikkaa mukana eikä sellaista, joka jollakin tavalla polkisi työväen vähäväJtisten pyrkimyksiä.

Vihtori Huhta: Minä en ole mikään Aseveliliiton jäsen enkä erikoisesti suopeilla silmillä sitä katsele, mutta minä huomautan, että Tuominen tässä asiassa tämän kappaleen kohdalla rupesi veisaamaan nuotin vierestä. Tässä ei ole sanallakaan mainittu aseveliliitosta, vaan hallituskysymyksestä ja eduskunnan suhteista ja puolueen suhteista. Minä toivon, että tästä ei tulisi samanlaista persoonallista ylistämistä ja haukkumista kuin äskeisestä pitkästä jutusta, vaan että todella kiinnitettäisiin huomio siihen, mistä on kysymys. Eihän ole kysymys Aseveliliitosta, vaan puolueen sisäpoliittisesta suhtautumisesta.

Sylvi-Kyllikki Kilpi: Aseveliliitto on tehnyt huomattavaa tunnus-tusta ansaitsevaa sosiaalista työtä. Mutta tosiasia on kuitenkin, että sen johtohenkilöt, eräät porvarit, ovat koko ajan harjoittaneet myös eräänlaista poliittista valistustyötä. Kun perustuslakivaliokunnassa aikoinaan oli eräänä vuonna keskusteltavana Valtion Tiedotuslaitoksen toiminta, kävi perustuslakivaliokunnan jäsenille selväksi, että maassa oli muodostettu eräänlainen asiamiesverkosto tilannetiedotusten antamista varten. Kun Valtion Tiedotuslaitoksen päällikkö kutsuttiin perustuslakivaliokuntaan asiantuntijana, niin hän lohduttaakseen ja rauhoittaakseen huomautti, että siellä on puoluetovereita asiamiehinä ja ovat etupäässä Aseveliliiton piireistä valittuja. Tämä asia oli myös esillä yhteistyökomiteassa. Minua varoitettiin sekaantumasta asiaan, koska on paljon puoluetovereita asiamiehinä.

Jorma Tuominen: Tahtoisin sitten torjua ne väitteet, joita Sylvi-Kyllikki Kilpi on tehnyt, että Aseveliliitto olisi kiinteästi osallistunut maan tiedotuslaitoksen toimintaan ja joihinkin asiamiesverkostojen muodostamiseen. Aseveliliitolla ei ole mitään näiden asioiden kanssa tekemistä. Se henkinen huolto, jota Aseveljien liitto on suorittanut ei käsitykseni mukaan poikkea ollenkaan siitä henkisestä huollosta, jota toveri Sylvi-Kyllikki Kilpi on ollut monien muiden mukana osallisena kiinteästi vastaamassa. Hän on käymät meidän tilaisuuksissamme hyvin usein puhumassa samoja juttuja, joita hän henkisen huollon piirissä on esittänyt.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi. .

Käsiteltävänä oleva kohta hyväksyttiin yksimielisesti.

Kappaleesta *Suojeluskuntakysymys* syntyi seuraava keskustelu.

Pekonen: Työ, mitä tehtiin puoluelehdistömme taholta suojeluskuntasopimuksen käytännölliseksi soveltamiseksi, se oli myös kaikkea muuta kuin pitäisi, sillä ei sosialidemokraattisessa puolueessa sosialistisesti ajatteleva kansalainen, joka itse ajattelee, ei mitenkään voi alistua tällaiseen ohjaamiseen, kuten meidän omat puolueen sanomalehdet ottivat asiakseen suojeluskuntiin. Ja tässä tapauksessa vielä monet yksinkertaiset työläiset joutuivat häpeäpilkun ottamaan

piistämällä sarkatakin ylleen. Ne ovat nyt sormella näytettyjä miehiä toisissa työväenjärjestöissä. En ollenkaan ihmettele yksinkertaisia työläismiehiä, jos ne ovat tällaista tehneet, kun puolueen taholta on tällaisia ohjeita annettu. Tämä koko juttu johti siihen, että suojeluskuntalaiset ryhtyivät kovistelemaan järjestöjen jäseniä ja pyytelemään suojeluskuntiin, ja tästä syntyi kahnasta. Ruvettiin ikäänkuin sanomaan, teillä on velvollisuus tulla mukaan. Tästä käytiinkin perusjärjestöissä keskustelua, ja meidänkin työväenyhdistyksessä ilman muuta oltiin sitä mieltä, että tällaista sopimusta ei olisi pitänyt puolueen eikä SAK:n tehdä.

K. A. Järvinen: Vaikka minulla ei ole evästyksiä Jyväskylän sos.-dem kunnallisjärjestön puolesta tässä suojeluskuntakysymyksessä, haluan kuitenkin yksityisesti lausua mielipiteeni, ja se on se, että oli kuluneen ajan suurin virhe, mitä puoluetoimikunta on tehnyt. (Oikein!) Kyllä asia sillä tavalla on, että kun tieto tästä tuli joukkojen keskuuteen, kyllä olimme saaneet oikeastaan knockoutin, ettei tiennyt, mitä olisi tehnyt. Asia ei ole minun tietääkseni ollut työväenjärjestöissä keskusteltavana, mutta yleisen mielipiteen luulen tajunneeni. Myöskään sillä ei ole ollut käytännöllisiä seuraamuksia minun tietääkseni kuin kenties joku pieni poika tai tyttö. Varsinaista käytännöllistä merkitystä ei ole ollut. Olen vuoden 1918 aikana ja monta vuotta sen jälkeenkin joutunut katspmaan suojeluskuntien työn negatiivisia puolia, ja etupäässä niitä on ollut. Kenties jotakin niillä on positiivistakin maan puolustuksen kannalta, se myönnettäköön. Ei siihen työväen olisi pitänyt mennä mukaan.

AamiMsloma klo 11,58—13,30.

Kokousta jatkettaessa puheenjohtajana *Jokinen*.

Jatkettiin *tuojeluskuntakysymyksen* käsittelyä.

E. Lehtinen: Kuten toimintakertomuksen yleiskeskustelun yhteydessä lausuin käsityksenäni, oli suojeluskunnan kanssa tehty sopimus pahin virhe puoluetoimikunnalle. Tätä tekoa ei myöskään kaunista se seikka, että tätä päätöstä on ollut toveri Keto tekemässä, vaikkakin siihen on tahdottu vedota. Järvinen mainitsi, että suojeluskuntasopimus on ollut puoluetoimikunnan tekemistä virheistä suurin. Minä pyydän yhtyä hänen käsitykseensä. Järvinen mainitsi, ettei suojeluskuntiin sopimuksesta huolimatta suuria työläisjoukkoja liittynyt. Sikäli kuin tiedän, esim. Turun kaupungissa ei kämmentäkään järjestynyttä henkeä suojeluskuntiin liittynyt, ja nekin, jotka ensin menivät, ovat hyvässä järjestyksessä palanneet päiväjärjestykseen. Tämän sopimuksen läheisimpänä seurauksena on ollut sitä suurempi riitelytoiminta, johon työläiset ovat liittyneet mukaan.

J. V. Keto: Minä tulin tänne en sitä varten, että tuntisin itseni erityisen syylliseksi kuin puoluetoimikunta yleensä, vaan selostaakseni hiukan tämän asian historiallisia vaiheita. Tehän, hyvät puoluetoverit, muistatte, että 1939 vuoden puoluekokous hyväksyi laajan puolustuslaitos- ja ulkopoliittisen ohjelman, ja tämän ulkopoliittisen ohjelman yhtenä kohtana hyväksyttiin 1939 keväällä seuraava päätöslauselma, joka vieläkin on voimassa: »Vaikka suojeluskuntien sotilaallinen merkitys saatetaankin myöntää, on niiden johtavassa aineksessa monesti ilmennyt mielialaa sekä myöskin eräiden paikallisten suojeluskuntien määräävien henkilöiden yhä edelleen todettava sosialidemokraattiselle työväelle vieläpä toisinaan kansanvallallekin vihamieliseksi. Puolue vaatii, että tässä suhteessa täytyy korjaus saada, ennenkuin työväestö saattaa suojeluskuntiin ottaa myötämielisen asenteen. Puolue jättää vastaisen johdon harkittavaksi voidaanko suojeluskuntien johto saada sellaiseksi, että sosialidemokraattinen työväki voi siihen liittyä.» Tämä on vielä siis voimassa. Puoluekokous hyväksyi tämän päätöslauselman.

Kun 1939 keväällä hyväksytyn puoluetoimikunnan piti ryhtyä järjestämään kansanvaltaistamiskamppaniaa, kansanvaltaistamistaistelua, sekä siis puolustuslaitokseen yleensä, siis upseeristoon nähden ja myös suojeluskuntiin nähden, allekirjoittanut, joka oli ensimmäiseen näitä puolustuskysymyksiä tutkimassa siihen aikaan, tutustui puolestaan erityisesti siihen työhön, mitä siellä sosialidemokraattisen puolueen taholta tuossa asiassa puhuttiin. Mutta tästä taistelusta, siitähän ei tullut mitään. Mehän jouduimme, niinkuin muistatte, maailmansotaan, samana kesänä, ja sitten Suomi joutui samana syksynä, siis talvisotaan. Koko tuo taistelu siis puolustuslaitoksen ja suojeluskuntalaitoksen kansanvaltaistamiseksi jäi sikseen. Tämä on tämä vaihe.

Mutta sitten talvisodan aikana'oli kenraalimajuri Malmberg ministeri Tannerin luona ja rupesi hänen kanssaan puhumaan siitä, että eikö tämän suojeluskuntalaitoksen suhdetta sosialidemokraattiseen puolueeseen saataisi jollain tavalla muutetuksi. Toveri Tanner toi asian puoluetoimikuntaan. Ja puoluetoimikunta keskusteltuaan asiasta sitten valitsi tämän kolmimiehistön jaoston, antoi sille evästyksensä, niinkuin tässä sanotaan, että suojeluskuntien henki ja luonne olisi saatava muuttumaan entisestään. Näitä neuvotteluja sitten käytiin vähän aikaa, 1—2 kertaa, ja siitä syntyi nuo julistukset. Tällainen oli tausta. Silloin oli taustana talvisota ja sen aikaiset tapahtumat. Minä tahdon vielä mainita, että kommunistit siihen aikaan suhtautuivat suojeluskuntiin samalla lailla. Mehän muistamme, että »Soihtu»-lehti muutti suhtautumisensa samanlaiseksi, niin että kaikki oikeas-

taan nämä sosialistiset puolueet ovat samoja pulliaisia tässä asiassa. Minä, niinkuin sanottu, en tunnusta olevani sen suurempi syntinen kuin muutkaan puoluetoimikunnan jäsenet, mutta minä myönnän nyt, että nykyään tämä asia on katsottava toisessa valossa. Vaikka teimme sopimuksen ja kirjoitimme siitä sanomalehtiin kirjoituksia, joissa tätä sopimusta puolusteltiin, niin osoittautui, että meidän maamme työväki ei mennyt suojeluskuntiin. Se epäluulo, joka työväestössä oli kansalaissodan ajoilta, se oli niin syvä, että osoittautui, että tämän johdon keksimä keino ei siis tepsinyt. Työväki jäi näistä suojeluskunnista ulkopuolelle. Ne jäivät entiseen yhteiskunnalliseen kokoonpanoonsa, ja siis niiden luonnetta ei voitu tällä tavalla muuttaa, kuin siis tämä puoluetoimikunta oli suunnitellut.

Minä tahdon huomauttaa, että tuo vaatimus puolueohjelmaan suojeluskuntalaitoksen puhdistamisesta lähti siitä näkökulmasta, että silloin elettiin fascistisella aikakaudella, jolloin työväen oli koettava keksiä kaikki käytettävissä olevat keinot, että ei järjestössä olisi fascistinen taantumus, niinkuin oli asian laita suojeluskuntiin nähden, että ne todellakin Suomen puolustuslaitoksen ohjelmassa, että fascistiset ainekset eivät sopivassa tilaisuudessa pääsisi valtaan. Niinkuin jo sanoin, myöskin tämä tällainen suunnitelma oli kaikissa työväen puolueissa tähäii aikaan vallalla. Tämä on tämä tausta. Jos nyt tahdotaan tässä asiassa tehdä päätös, mitä täällä on ehdotettu, sehän on asia erikseen.

Rönnqvist: Suojeluskuntakysymyksessä tehty sopimus ei ollut niinkään- toisarvoinen työväen näkövinkkelistä katsoen. Se, ettei siihen aikaan työväestön keskuudessa syntynyt voimakkaampaa reagoimista sanottua sopimusta vastaan, johtui siitä, että elimme kaikenlaisten valtalain asettamien pakotteiden alaisena. Käsittääkseni ei tämä puhdistusliikkeen aikaansaaminen edellyttänyt sellaista sopimusta, kuin mitä tehtiin. Ja niinpä ei mielestäni ole yhdentekevää, jos me tässä kokouksessa ainoastaan käytämme puheenvuoroja tämän sopimuksen sopimattomuudesta käytäntöön, vaan että me myös tästä kokouksesta esittäisimme päätöslauselman, jolla tämä kokous vapautuu siitä, että me emme ole siunanneet sitä puoluetoimikunnan tekemää päätöstä sanotussa kysymyksessä. Sentähden rohkensin esittää edelläolevan perusteella seuraavaa: »Suojeluskuntakysymyksen ns. Malmberg—Tanner-sopimus on hyvin syvällisesti työväen periaatteita loukannut, joten kokous esittää puoluetoimikunnalle paheksu- mislauseen sanotun tehdyn sopimuksen johdosta».

Mikkonen: Vaikka suojeluskuntakysymyksen käsitteleminen tässä kokouksessa on tavallaan myöhästynyt sen vuoksi, että tuo on kuollut ja kuopattu, niin käsittääkseni on tarpeellista ja välttämätöntä, että

tämä kokous siitä huolimatta määrittelee kantansa tähän kysymykseen. Tällä kertaa olemme joutuneet asiaan, joka on itse asiassa poissa päiväjärjestyksestä, mutta johon käsittääkseni tämän kokouksen on annettava päätöksensä. Kun täällä on esitetty, että laadittaisiin päätöslauselma ja että se jätettäisiin menettelytapavaliokunnan tehtäväksi, minä yhdyn siihen täydellisesti ja omasta puolestani evästyksiksi mainitulle valiokunnalle esittäisin seuraavaa: »Kokous toteaa, että puoluetoimikunnan toimenpide sopimuksen tekemisessä suojeluskuntajärjestön kanssa sekä sen mukaisen julkilausuman antaminen puolueen jäsenten liittymiseksi suojeluskuntiin, on tapahtunut vastoin sosialidemokraattisen puolueen jäsenjoukkojen tahtoa ja periaatteita, aiheuttaen sopimus siten tyytymättömyyttä puolueen jäsenten keskuudessa ja vaikeuttaen puoluetoimintaa. Samalla kun puoluekokous kumoaa mainitun sopimuksen, lausuu se puoluetoimikunnalle paheksumisensa asiassa.»

Leino: Tämä suojeluskuntakysymys on sellainen kysymys, jonka takia ei kannattaisi tuhlaata aikaa. Se on työväestölle niin selvä kysymys turmiollisesta vaikutuksestaan. Ja kun on ollut selvillä tämän puoluekokouksen molemmista suunnista, huomaa, että on tehty karkea virhe — ehkä ajattelemattomuudesta — eivät ole tunteet työväestön sielua. Ja suojeluskuntakysymys, on sellainen, joka riipaisee työväestöä. Kannatan täällä Lehtisen tekemää ehdotusta, että se lähetetään menettelytapavaliokuntaan ja että puoluekokous tuomitsee tämän puoluetoimikunnan päätöksen. Ja kun Keto suosittelee viime Turun puoluekokouksessa päätetyn maanpuolustusohjelman toteuttamista, että suojeluskuntakysymys liittyisi tähän, se on tulkittu liian laajasti. (Hyvä!)

Laakso: Me jouduimme käsittelemään tätä suojeluskuntakysymystä näissä oloissa verrattain myöhään. Ja kun Suomen laki kieltää ja hyvä tapa, että vainajista ei puhuta mitään huonoa, minäkään en tahdo siihen puuttua. Sen sijaan minä hiukan koskettelen tätä puoluetoimikunnan tekemää päätöstä ja näen siellä pari kohtaa, jotka olivat myöhäisiä myöskin jossakin suhteessa. Mehän tiedämme, että suojeluskuntajärjestö vaikka sanottiin jonkinlaiseksi armeijan lisäkkeeksi ja lainsäädännöllä pyrittiin pitämään, todellisuudessa oli tällainen erillinen työnantajaluokan käskyjoukko, ja se pysyi sellaisena jokseenkin koko maassa kansasta, tuollaisesta terveemmin ajattelevasta kansasta, siihen saakka, kun tämä sota syttyi. Mutta sodan syttyessä työnnettiin tämä suojeluskuntajärjestö koko paljon armeijan toimintaan mukaan. Niinpä maaseudulla kaikki sotaan lähtevät nuoret miehet, etenkin viimeiseen lähtiessään, joutuivat jo olemaan heti kosketuksissa suojeluskunnan kanssa alkuvaiheissa. Suojeluskunnan varastosta oli

haettava varusteet. Jos kävit lomalla, niin suojeluskunnan kautta oli tultava ilmoittautumaan, ja kaikki kulki tämän kautta. Ja tämä tietysti aseveljien keskuudessa, jotka eivät periaatteessa olleet koskaan hyväksyneet suojeluskuntajärjestelmää missään muodossa, synnytti katkeruutta. Toinen seikka oli se, niinkuin toveri Rönqvist mainitsi, että aikoinaan työnsaannin ehtona suorastaan pidettiin suojeluskuntaan liittymistä monissa tehdaslaitoksissa. Suoran leipäkysymyksen tähden monet rehelliset työläiset liittyivät tähän järjestöön. Ja kun suomalainen on kerta kaikkiaan pieniä poikkeuksia lukuunottamatta sellainen jääräpää, mihinkä hän liittyy, hän tahtoo myös pysyä, niin monetkin pakotetut pysyttelivät, ja oltiin ainaisessa kahnauksessa työmailla ja muualla niiden työtoverien kanssa, jotka eivät liittyneet pakosta eivätkä vapaaehtoisesti. Mutta tämä puoluetoimikunnan tekemä päätös, jossa asetuttiin jollakin tavalla myönteiselle kannalle tähän suojeluskuntakysymykseen nähden, oli omiaan hälventämään näitä tunnekysymyksiä näissä asioissa.

Emil Skog: Haluan vain sanoa muutaman sanan tästä asiasta. Minä oikeastaan yhtyisin toveri Ketoon, kun hän selvitti tätä suojeluskuntakysymystä, nimittäin siihen, miten työväki suhtautui siihen aikaan aseistautumiskysymykseen. Olin tässä samassa salissa erään kokouksen puheenjohtajana vuonna 1939, ja silloin aivan vasemmistolaiset käyttivät sellaisia puheenvuoroja, että on aseistauduttava viimeiseen mieheen, Suomen työväestön on aseistauduttava viimeiseen mieheen, koska otaksuttiin, että fascistinen hyökkäys tapahtuu Suomeen. Olin myöskin Helsingin Ammatillisen Paikallisjärjestön puheenjohtaja samana aikana, ja siellä oli vasemmistolaisia tietysti myöskin edustettuina työvaliokunnassa. Ja siellä ilmeni monta kertaa sellainen kanta vasemmistopiirien taholta, että suojeluskuntiin olisi mentävä.

Minä en tahdo puheellani ensinkään puolustaa puoluetoimikuntaa, minulla ei ole mitään syytä siihen. Mutta haluaisin vain sanoa, että tällainen oli ihmisten ajattelu silloin.

Puheenvuorot rajoitettiin.

Järvinen: Minä en suinkaan tahdo sitä, että tästä suojeluskuntakysymyksestä kannattaa sen paremmin keskustella. Tämänkin asian käsittäisin, että tässä on syyppää koko puoluetoimikunta, kaikki sen jäsenet, koska ei ole kukaan noussut sitä päätöstä vastaan silloin, kun se on tehty. Otinkin puheenvuoron sen vuoksi, että tahdoin mainita, että asia ei ollenkaan parantunut siitä selvittelystä, minkä toveri Keto esitti. Siitä puoluekokouksesta, missä on esitelty näitä asioita sa esitelty suojeluskuntajärj estön kansanvaltaistamisen tarpeellisuutta, siitä on kenties päätös, joskin siitäkin saatetaan tietysti olla

eri mieltä. Mutta olisi pitänyt tarkistaa, ennenkuin liittymiskehoitus annettiin, onko suojeluskuntajärjestö todella kansanvaltaistunut. Minun käsitykseni mukaan se ei sitä ollut.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puheenjohtaja: Keskustelun kuluessa on Eino Lehtinen ehdottanut Leinon kannattamana, että asia lähetettäisiin menettelytapavaliokuntaan. Tänne on myös jätetty ponsilausemia, toisen Rönqvist ja toisen Mikkonen. Molemmat ovat lukeneet ponsilausemansa, joten niitä ei tarvinne erikseen lukea.

Selonteko myönnettiin oikeaksi.

Asia lähetettiin menettelytapavaliokuntaan.

Kohdasta »*Puolueen valistustyö*» syntyi seuraava keskustelu:

Lehtinen: Kiinnittäisin huomiota Järjestötyö-lehteen. Monet ovat olleet sitä mieltä, että puolueen äänenkannattaja pitäisi saada monipuolisemmaksi. Se on liian kuivakiskoinen, on väitetty. Koetettaisiin saada sen sisältö monipuolisemmaksi. Laajemmat jäsenjoukot eivät sitä tilaa. Nyt se on vain etupäässä toimihenkilöiden lehti.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Kohta hyväksyttiin yksimielisesti.

Kohdasta »*Kurinpitoimet*» syntyi seuraava keskustelu:

Pekkala: Kuten jo aikaisemmin eräässä puheenvuorossani täällä olen huomauttanut, olen puolestani kaiken aikaa ollut sitä mieltä, että ns. kuutosia ei ilman muuta olisi puolueesta erotettava. Katsoin nimittäin, että sinä aikana kenties mielet olisivat ehtineet siinä määrin tyyntyä, että ratkaisu olisi tapahtunut toisenlaisissa merkeissä. Omasta puolestani näin ollen voin mielihyvin kannattaa sitä ehdotusta, jonka puoluetoimikunnan enemmistö asiassa on tehnyt ja joka ehdotus puheenjohtajalle on annettu.

Mansner: Puoluetoimikunnalla, on ollut aihetta vuosina 1940—1941 aikana ryhtyä erinäisiin kurinpidollisiin toimenpiteisiin, päinvastoin kuin mitä toveri Pekkala täällä äsken lausui. Minä henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että näihin kurinpidollisiin "toimenpiteisiin oli enemmän kuin riittävästi aihetta. Ne toverit, joiden nimet esiintyvät tässä puoluetoimikunnan toimintakertomuksessa, syyllistyivät todella vuoden 1940 aikana siinä määrin puoluetta vahingoittavaan toimintaan, etteivminkäänlainen muunlainen toimenpide, kuin puolueesta eroittaminen, enää sen jälkeen, kun heitä useasti oli varoitettu, voinut tulla kysymykseen. Samanlainen on laita useihin muihin puolueen jäseniin ja puoluejärjestöihin nähden, varsinkin mikäli koskee Pohjois-Hämeen, Sääksmäen Yhdistystä. Tampereen sosialidemokraattisen kunnallistoimikunnan jäsenenä ja Pohjois-Hämeen vaalipiiri toimikunnan jäsenenä luulisin riittävän hyvin tuntevani toiminnan laa-

dun, jota eroitetut henkilöt puolueessa harjoittivat. Ei tarvitse muuta kuin silmäillä siihen aikaan ilmestynyttä Vapaa Sana-lehteä, kun tulee vakuuttuneeksi siitä, että näiden henkilöitten otteet olivat sen laatuksia, että ne mitä suurimmassa määrässä vaikeuttivat puoluetta.

Meidän täytyy lähteä käsittääkseni siitä, että arvosteluvapaus mahdollisimman suuressa määrässä on puolueen jäsenille sallittava, ja niinhän asiallisesti on ollut asianlaita. Mutta silloin, kun arvostelu saa sellaisia muotoja, kuin näiden toverien esiintyminen Vapaa-Sana-lehdessä aikanaan sai ja heidän esiintymisensä julkisissa kokouksissa sai, ei sitä enää voida pitää minään asiallisena ja rakentavana arvosteluna, vaan repivänä, jonka seuraukset voivat ajan oloon muodostua mitä suurimmassa määrässä puolueen yhtenäisyyttä ja sen kokonaisuutta vaarantaviksi. Minun käsittääkseni näille tovereille oli kyllin varattu tilaisuuksia kantansa tarkistukseen, mutta he eivät sitä suinkaan tehneet, vaan päinvastoin yltyivät puoluetta vastustavassa toiminnassaan.

Kun nyt tässä kokouksessa on tehty esitys puoluetoimikunnan enemmistön taholta, että ns. kuutosia koskeva erottamispäätös olisi purettava, minä en näe siihen minkäänlaista aihetta. Nämä toverit eivät ole vielä kaiken tämän jälkeen ottaneet mitään opikseen, vaan jatkavat edelleen samassa kiihkomielisessä hengessä kuin aikaisemminkin puoluetta vahingoittavaa toimintaansa. Jos he haluavat tulla puolueeseen takaisin, heillä on puoluesääntöjen mukaisessa järjestyksessä siihen tilaisuus, ilman että tätä päätöstä puretaan. Puoluetoimikunnan ja puolueeneuvoston sekä myöhemmin puoluekokouksen tehtävänä on tarkistaa, ovatko toverit esiintyneet siten, että heidät jälleen hyväksyttäisiin puolueen jäseniksi.

Minä toivon siis, että kokous hyväksyy toimenpiteet, joita puoluetoimikunta ja puolueenuevosto ovat suorittaneet kurinpitoasioissa, ja että se jatkuvasti alleviivaisi sitä, että kurin ja järjestyksen täytyy puolueessa säilyä. Arvosteluvapaus sallitaan, mutta jokaisen täytyy kuitenkin puolueen sääntöjä ja menettelytapapäätöksiä pitää kunnia, muuten tästä ei tule mitään.

Sylvi-Kyllikki Kilpi: Kun kuutoset aikanaan erotettiin puolueesta, olin mukana tätä päätöstä tekemässä. Muistan kuitenkin piiritoimikunnan kokouksessa erikoisesti pahoitelleeni asiaa toverien Wiikin ja Ampujan kannalta, jotka vuosikausia olivat tehneet hyödyllistä työtä puolueessa. Kun nyt taas olen ollut puoluetoimikunnassa vaatimassa eroittamispäätöksen kumoamista, olen pyytänyt puheenvuoron tässä asiassa.

Talvisodan aikana oli omani niinkuin monen muunkin sosialidemokraatin suhtautuminen toinen kuin suhtautuminen tähän nykyiseen

sotaan. Silloin oli mielessäni puhdasta puolustustaistelua ilman kansallissosialistien aseveljeyttä. Neuvostoliitto ja Saksahan olivat silloin liittolaisia,, ja koko demokraattinen maailma oli silloin taistelussamme kaikin tavoin osoittamassa meille myötämielisyyttään. Se ei ole ymmärtänyt tätä toista sotaa. Moskovan rauhan jälkeisinä kuukausina ei kuutosten toiminta ole ollut maalle eikä puolueelle edullista. Mutta kuutosiin kohdistuneita toimenpiteitä pidin silloin etupäässä puolueen sisäisenä asiana. Mutta kun sitten vähitellen kävi selväksi,

* että puuhat heidän murskaamiseksi innostivat taantumuksellisia porvareita toimimaan heitä vastaan poliisitomienpiteillä, kävi minun

* niinkuin monen muunkin halu heidän puolustamiseensa. Huomasin monen muun eduskuntaryhmän jäsenen ajattelevan samoin. Yleensä hän ainakin ohjelmakeskusteluissa kävi ilmi, että kuutosia vastaan esitetyt syyt olivat aika hataria. Enkä uskokaan, että ainakaan pari kuutosista oli millään lailla tehnyt itsensä syllisiksi muuta kuin poliitiikkaan yleensä ja rehellisesti lausuneet mielipiteensä. Kun sitten jouduin käymään vankiloissa, aloin tulla yhä enemmän järkytetyksi kärsimyksistä, joiden alaisiksi kuutoset ja muutkin henkilöt olivat joutuneet.

On aivan selvää, että kaikesta tästä ovat kuutoset ja muutkin heidän asemassaan olleet käyneet katkeriksi ja ovat täynnä vihaa. Heidän karsimansa vääräys on jollakin tavalla hyvitetävä. Ei olisi liikaa, jos yksinkertaisesti sanoisimme, että tulkoot puolueeseen ja olkoot niinkuin muutkin.

/ W. Keto: Kun minä olen tämän ehdotuksen tehnyt puoluetoimikunnassa, niin pyydän lausua muutaman sanan niistä syistä, jotka johtivat minut tähän ehdotuksen tekoon.

Kun tämä asia 1940 joutui sillä tavalla puoluetoimikunnassa käsiteltäväksi, kuin on selostettu tässä puoluetoimikunnan toimintakertomuksessa, niin päätöksen teko siitä ei ollut suinkaan helppo ainakaan allekirjoittaneelle ja tiedän, että se oli ylen vaikea eräille muillekin. Minä tahdon tässä mainita, että minulla oli nyttemmin vainajana olevan puolueen silloisen puheenjohtajan Harvalan kanssa tästä asiasta keskustelu, jossa me molemmat valitimme sitä, että oli tällainen toimenpide järjestetty, jossa mekin jouduimme erinomaisen vaikeaan asemaan. Vaikka puoluetoimikunta oli saanut heinäkuussa pidetyllä puolueuuvoston kokoukselta erikoiset valtuudet juuri tämääntapaista toimenpidettä varten, niin me Harvala-vainajan kanssa juuri sen vuoksi, että meistä tämä toimenpide tuntui niin tavattoman kiireelliseltä ja vaikealta, päätimme, että ehdottaisimme, että tämä asia menisi puolueuuvoston päätettäväksi. Sellaisen esityksen me teimme, mutta se joutui pieneen vähemmistöön, ja näin ollen jouduimme tästä

asiasta päättämään, jolloin mekin yhdyimme puoluetoimikunnan enemmistön kantaan.

Tämä päätös oli silloisissa oloissa ymmärrettävissä, sillä silloin vastakohdat kuutosten ja sosialidemokraattisen puolueen virallisen kannan välillä olivat melkoisen suuret. Nyt minun täytyy ainakin omasta kohdastani sanoa, että talvisodan jälkeen ja muutenkin minun käsitykseni kuutosten sosialidemokraattisuudesta on ainakin useimpiin nähden muuttunut. Olen ollut kosketuksissa kuutosten kanssa ja huomannut, että useilla heistä on halu palata takaisin sosialidemokraattiseen puolueeseen, jos sosialidemokraattisen puolueen sisällä tapahtuu vissejä korjauksia henkilöihin nähden, jotka ovat tässä viime sodan aikaisessa politiikassa vastuunalaisia, mutta että he eivät ole siis suinkaan kielteisellä kannalla sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaan nähden. Kun näin asian laita on, niin katson olevan tarpeellista ja välttämätöntä, että puoluetoimikunta tästä asiasta tekee aloitteen. Puolestani ehdotin puoluetoimikunnassa, että tämä kuutosia koskeva päätös peruutettaisiin, koska otaksuin, että puoluetoimikunnalla pitäisi olla vielä se valta, jonka puolueenuevosto oli puoluetoimikunnalle näiden kuutosten suhteen antanut. Sama koskisi tietysti myös toveri Väinö Melttiä, joka myöhemmällä päätöksellä puolueesta eroitettiin. Puoluetoimikunta ei mennyt kuitenkaan tähän, vaan päätti ehdottaa puoluekokoukselle, että puoluekokous peruuttaisi tämän päätöksen, ja sitä minä nyt pyytäisin ehdottomasti suositella.

Suominen: Kaikessa puolue-elämässä tulee luonnollisesti olla määrätty kuri ja siihen kuriin puolueeseen kuuluvien henkilöiden on alistuttava. Tällaisen rivimiehen on kuitenkin vaikea saada selville sitä, missä määrin kuutosten erottamiseen on ollut olemassa niin raskauttavia syitä, että erottamispäätös tosiaan toteutettiin. Ainakin allekirjoittanut eräisiin vanhoihin kuutosryhmän jäseniin nähden on ollut sitä mieltä, että he ovat periaatteellisia ja ihanteellisia sosialidemokraatteja, ja minä ainakin ennen Uudellamaalla ollessani lukeuduin Ampujan ja Wiikin äänestäjiin. Minulle Lahdessa annettiin tämän kysymyksen kohdalta nimenomaan sellaiset eväät, että minun on esitettävä tälle puoluekokoukselle, että nämä henkilöt olisi otettava puolueeseen takaisin, mikäli he haluavat palata jälleen puolueeseen, hyväksyvät puolueen ohjelman ja haluavat toimia siinä rakentavassa mielessä. Ja minä esittäisin siis — tämä on hiukan toisenlainen kanta, kuin mitä tässä toveri Kilpi ja Keto ehdottivat, nähdäkseni heillä on aivan varaukseton kanta, että ilman muuta heidät hyväksytään, mutta minä sanoisin sen, että heidän täytyy puolueen periaatteita noudattaa ja toimia sen mukaisesti. Tällaisen muutoksen hyväksyn, ja nämä ovat lahtelaisten terveiset. (Keto: se on sama!)

Puheenjohtaja: Ennenkuin luovutan seuraavan puheenvuoron, luovutan Tanskan veljesjärjestön sihteerille toveri *Carlssonille* puheenvuoron.

Carlsson: (suosionosoituksia) Esitän parhaan kiitokseni tervehdyksestä, jonka puheenjohtaja ja puoluekokous eilen minuun kohdistivat. Vien tämän mukanani kotimaahani pohjoismaisen veljeyden todistuksena ja Tanskan puoluetovereita kohtaan maan nykyisessä vaikeassa asemassa ja samalla vien mukanani tunteen, jonka suosionosoitukset täällä ovat herättäneet.

Esitän muutamia piirteitä Tanskan nykytilanteesta, kuitenkin vakuutettuna siitä, etten saa kuluttaa liian paljon kokouksen aikaa. Tehän tiedätte, että kehitys Tanskassa sai tärkeän vaiheen 23. 8. 1944. Ennen tätä päivää jo oli vaikeuksia. On selvää, että tämän jälkeen toisille oli ominaista miehitysvallan kannanottoihin taipuvaisuus. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että olisimme olleet valmiita mihin tahansa. Olimme vakuuttuneita myös puolueen keskuudessa siitä, että taipuvaisuudella täytyi olla rajansa ja että raja todella oh. Ei vain etukäteen voitu sanoa, missä kysymyksessä ja minä ajankohtana oh sanottava ei saksalaisten vaatimuksiin. 29. päivänä elokuuta 1943 annettu ultimaattumi muutti tilanteen Tanskassa täysin. Kun saksalaiset tanskalaisten kieltäytymisen jälkeen suorittivat maan miehityksen, oli Tanskan oma hallitus poliittisesti poissa pelistä. Meillä on sittemmin vain virkamieshallitus, joka hoitaa hallintoa osittain voimassaolevien lakien pohjalla ja osittain suorittaen aivan välttämätöntä lain laadintaa, jonka yhteistyö ja hallituksen jatkuvaisuus tekee väistämättömäksi. Yleisesti katsoen tilanne on se, että hallitus ja valtiopäivät tosin ovat olemassa, mutta ne eivät ole toiminnassa. Vaikka elokuun 29 päivä muodostaakin vedenjakajan Tanskan kehityksessä, ei tuollaista vedenjakajaa ole tanskalaisten puolueiden välillä. Kaikissa ratkaisuvaiheissa on seistyt yhtenä miehenä ja päivittäin esiintyvissä kysymyksissä on oltu läheisessä yhteistoiminnassa. Poliitiikka on sittenkin asia, joka kaikille puolueille on yhteistä. Tilanne tämän hetken Tanskassa saattaa näyttää varsin merkilliseltä muiden miehitettyjen maiden tilanteeseen verrattuna. Meillä on maassa kuningas, mutta hän ei varsinaisesti toimi; meillä on hallitus, joka jo viime vuonna pyysi eroa ja joka ei hallitse; meillä on valtiopäivät, jotka voisivat välittömästi alkaa työnsä, mutta joilla ei ole ainoatakaan istuntoa ollut sitten elokuun 29 päivän. Poliittiset puolueet kommunisteja lukuunottamatta ovat koskemattomina ja niiden järjestöt ovat toiminnassa vapaasti valittujen johtajien johtamina. Ammatillinen liike on saanut vapaasti jatkaa palkkaliiketoimintaansa, ja puolueet ovat jonkin verran rajoitetusti, mutta kuitenkin olennaisesti

voineet suorittaa järjestötyötään. Sosialidemokraattisen puolueei. asenne sodan aikana on jonkin verran herättänyt keskustelua, ja siitä voisi tehdä johtopäätöksen, että sen suhteen vallitsisi todenlaatuista-kin tyytymättömyyttä. E:n halua ennustella, kuinka käy, kun kerran joudumme vapaisiin vaaleihin, mutta haluan todeta, että puolueessa on nyt noin 100,000 jäsentä enemmän kuin ennen sotaa ja että eduskuntavaalit niin myöhään kuin huhtikuussa viimevuonna toivat meille varsin suuren äänten liian ja kaksi paikkaa lisää valtiopäivillä. On tietysti huomattava, että kommunistit eivät voi osallistua enää vaaleihin. Heillä oli ennen sotaa kolme paikkaa. Nämä luvut ovat kuitenkin sellaisia, ettei niistä voida tehdä mitään johtopäätöstä ainakaan puolueen taaksepäin menosta. Voin kuitenkin sanoa niin paljon, että kun kortit kerran pannaan pöydälle ja kun Tanskassa taas voidaan käydä vapaasti poliittista keskustelua, niin me emme epäile, emmekö kunnialla selviytyisi taistelusta, joka silloin käydään. Valitettavasti ei puolueemme tähän kokoukseen ole voinut lähettää varsinaista edustusta sen vuoksi, että on mahdotonta saada matkustuslupaa Tanskasta. Minä sen sijaan viisi viikkoa sitten ilman tällaista lupaa tulin Ruotsiin sen vuoksi, että minun täytyi matkustaa. Siten voin olla myös täällä läsnä. Vaikka minulla ei olekaan valtakirjaa kotimaasta, niin tiedän, että me siellä kotona ilolla näemme, että tanskalainen on mukana puoluekokouksessanne, ja minä tiedän, että minä puhun myös kotona olevien nimissä. Minä tervehdin puoluekokouksenne ja puolueettanne, ja kun esitän teille tänä päivänä tervehdyksen, se tapahtuu myös heidän nimissään. Me tunnemme jonkin verran Suomen vaikeata asemaa, ja meillä on tunteenomainen vaisto siitä murroskaudesta, joka vallitsee työväenliikkeessä ja puolueessa. Minä toivon, että te selviydytte tästä vaikeasta tilanteesta ja minä esitän sen vilpittömän toivomuksen, että murros johtaisi myös uuteen ja että puolue voisi marssia tulevaisuuteen vahvistuneena ja karaistuneena täyttääkseen ne tärkeät tehtävät, jotka sen edessä nyt ovat. (Pitkälisiä suosionosoituksia)

(Puheen suomensi maisteri Unto Varjonen.)

Puheenjohtaja: Pyydän kiittää toveri Carlssonia tästä lämpimästä tervehdyksestä. Samalla minä toivon, että teidän maanne, Tanska, pian vapautuisi natsilaisten vallasta ja voisi käyttää sitä itsemääräämisoikeutta, joka teille kuuluu. Edelleen toivon, että ne hyvät suhteet, jotka aikaisemmin Tanskan ja Suomen välillä vallitsivat, tulisivat tämän jälkeen edelleenkin yhtä kiinteiksi ja sydämellisiksi kuin ne ovat tähän asti olleet. Siis lausun: tervetuloa tähän kokoukseenne.

Jatkettiin toimintakertomuksen käsittelyä.

Hannes Pekonen: Ylöjärven sosialidemokraattinen kunnallisjärjestö ja Tampereen oppositiokokous ovat minua evästäneet juuri tällä perusteella, että tämä kuutosia koskeva päätös purettaisiin ja samalla tunnustettaisiin tässäkin suhteessa, että puoluetoimikunnan elimet, jotka ovat olleet mukana, ovat ottaneet harha-askeleen, joka on korkea aika korjata. Ehdotan, että asia käsitellään menettelytapavalio-kunnassa juuri näiden julkilausumien puitteissa, mitä olen tänne jättänyt.

S. *Saarikivi:* Kun tässä on nyt puhe näistä kuutosista ja heidän toiminnastaan, niin ihmeellistä kyllä täällä löytyy minkin avomielisiä, etteivät ole nähneet mitään vahingollista näiden toiminnassa, vaan sen olisi pitänyt sallia jatkuvan edelleenkin. Kuitenkin on asianlaita niin, että jos esim. yksinkertaisessa maaseutuyhdistyksessä, jossa ei ole teoreetikkoja eikä menettelytapoihin syventyneitä jäseniä, vaan yksinkertaisia työläisiä, kun tänne tullaan sosialidemokratian nimessä, puhumaan sellaista, joka on sille vastaista, niin sekin menee täydestä. Minä en ollenkaan ihmettele, jos pääkaupungin järjestöissä sallitaan puhuttavan sitä sun tätä, koska täällä löytyy heti vasta-vaittäjiä. Mutta kun tullaan syrjäiseen maaseutuyhdistykseen, jossa tällaisia ei ole, lähetetään sinne mies puhumaan, mies, joka onelämäntyökseen ottanut tuhota ja hävittää puoluettamme, ja siitä huolimatta puhuu sosialidemokraattina, silloin alkaa käsitteet mennä sekaisin.

Sitten meillä on puoluesäännöissä, että sellainen puoluetoveri tai sellainen painettu sana, joka aiheuttaa hajaannusta, joka palvelee muita puolueita, on ehdottomasti silloin jo tehnyt sen rikoksen, että sääntöjen mukaan se voidaan katsoa puolueen vastaiseksi. Kuitenkin on sanottava, että Vapaa Sana levittää järjestään kommunistien esi-tyksiä, se oli heidän äänenkannattajansa, heidän, jotka taistelevat leppymättömästi sjsialidemokratiaa ja sosialidemokraattista puoluet-ta vastaan. Tällä tavalla siis huomasi, että se kuutosryhmä olikin saanut kannattajakseen kommunistit, ja eiväthän ne silloin voineet mitenkään olla enää sosialidemokratian kannattajia.

Sitten järjestöelämässä alkoi tapahtua samanlaista kuin vuoden 1918 jälkeen. Silloin, niinkuin muistetaan, yritettiin vuosikausia pal-vella järjestöissä kahta herraa. Sallittiin niin paljon vapautta kuin suinkin, ja niinpä saattoivat itsetietoisinimat kommunistit esiintyä sosialidemokraatteina ja saada ehdotuksistaan päätöksiä, jotka olivat itse asiassa sosialidemokratian vastaisia. Niinhän meillä tehtiin jär-jestö toisensa jälkeen. Ensin solutettiin vähemmän, sitten kun saatiin määrääenemmistö tai oltiin sillä vaiheilla, silloin yhtäkkiä socialide-mokraatit saivat luvan jättää sen yhdistyksen. Ja niin meillä oli se

surkeus nähtävänä, että järjestö toisensa jälkeen meni hajalle, ja meidän Forssan kokouksesta lähtien yhtenäinen sosialidemokraattinen puolue murskattiin melkein alkutekijöihinsä. Niin hajoitettiin sosialidemokraattinen raittiusliitto, niin hajoitettiin ammattijärjestö. Sillä kaikkianne, mihin tämä kahden herran alku uitettiin, tapahtui se. Kommunistit olivat ottaneet sotahuudokseen, että ensin järjestö vallattava, sitten johtajat syöstävä vallasta, ja sillä keinoin saatiin kaikki se työ menemään hajalle. Tällaista on tämän. Vapaan Sanan kylvö, ja sellaisia tuloksia se alkoi saada aikaan. (Puheenjohtaja: aika on valitettavasti lopussa) Se on valitettavaa, sillä tästä asiasta olisi vielä ollut paljon puhumista. Sen verran sanon kuitenkin, että yhtään tämä Vapaa Sana ei ole tullut lähemmäksi meitä, vaan paljon kauemmaksi, ja poliittisia konjunkttureja hyväkseen käyttäen se on ottanut entistä julkeamman asenteen puolueeseen ja ennen kaikkea puolueen johtomiehiä vastaan. Mikään näistä seikoista ei puhu sitä, että he olisivat meitä lähempänä. He eivät itse halua tulla puolueeseen.

Erkki Luja: Kuutosryhmä menetteli sillä, tavalla, että sen kokouksista lähetettiin sen jälkeen puoluetta vahingoittavia sekä yksityisiä henkilöitä sekä myös koko puoluetta vastaan tähdättyjä kirjoituksia. Siitä on täällä jo puhuttu. Saarikivi mainitsi siitä vapaudesta, millä tavalla täällä on saanut puhua. Yhdyn siihen. Järjestöjen sisällä olemme haukkuneet toinen toisiamme, parjanneet niin paljon kuin lystäämme olemme halunneet, mutta kun se menee ulkopuolelle järjestöjen, sitä emme voi suvaita. Eihän kukaan järjestymätön ihminen voi tulla sellaiseen seuraan, josta nähdään, kuinka siellä on kaikki eripuraisuus. Yleiskeskustelussa jo mainitsin siitä, mihin se johtaisi puolueen, jos jokainen yrittäisi esittää oman kantansa asiasta. Kuka voi tietää, mikä on puolueen virallinen kanta? Nämä pitäisi olla aivan selviä asioita.

Uskon edelleenkin, että me olemme yksimielisiä siitä, että he ovat tervetulleita puolueeseen, jos he pyrkivät ja jos he hyväksyvät puolueen säännöt ja alistuvat sääntöjen mukaiseen puoluekuriin. Minä uskon, että tämä on kaikkien yksimielinen pyrkimys. Näin ollen heidän täytyy tuntea itsensä syytäksi siihen rikkomukseen, josta ei ole voitu ottaa muuta kantaa kuin erottamiskysymys.

Minä olen yhä edelleen sitä mieltä, että he ovat tervetulleita puolueen jäseniksi, jos he itse siihen pyrkivät. Mutta nyt näyttää heidän menettelytapansa yhä edelleen olevan sillä kannalla, että he eivät tule, he eivät tule pyrkimään. Jos, kuten sanottu, tulevat, niin hyvä on, otetaan vastaan. Se riittänee meiltä, että me esitämme tämän kokouksen päätöksenä, että heidät otetaan puolueeseen, jos he puolueeseen tahtovat tulla. Se riittänee meidän tämän kokouksen pää-

tökseksi. Mutta kun on suunniteltu, että purkaisimme ilman muuta päätöksen, niin minä olen sitä mieltä, että sitä päätöstä ei sen kummemmin tarvitse purkaa. Mutta ehdottaisin, että puoluetoimikunnan päätös purettaisiin, jonka se on tehnyt Vapaan Pohjolan puoluelehdeksi ottamiseksi. Se ei ole puoluelehti ennenkuin se siivoaa kynänsä siitä kuonasta, jonka se suihkuttaa puolue-elimien silmille. (Ohhoh!)

K. Jokinen: (Lohja) Edustamani järjestö, nimittäin Lohjan Työväenyhdistys, tämän yhdistyksen jäsenistö ei ole milloinkaan voinut käsittää tätä nyt puheenaolevaa erottamispäätöstä. Eivät he myöskään ole katsoneet esitettyjä syitä sellaisiksi, että ne olisivat voineet aiheuttaa erottamispäätöksen teon. Tämän vuoksi he, antaessaan eväitä minulle tätä puoluekokousta varten ovat yksimielisesti erikoisesti alleviivanneet sitä, että puoluekokouksen on purettava tämä erottamispäätös ja jätettävä tie avoimeksi kaikille sosialidemokraattisille ajatussuunnille, työväenluokkaan kuuluville. Järjestömme jäsenten mielestä on ensiarvoisen tärkeätä pitää toiminta yhtenäisenä ja voimakkaana. Tämän järjestöni evästyksen perusteella minä yhdyin täällä toveri Kedon esittämään ajatukseen, että tämä kokous purkaa tämän erottamispäätöksen.

Leino: Herätti suurta hämminkiä puolueväen keskuudessa, jota edustan. Vaalipiirini piirikokouksessa otettiin esille tämä puolueesta erottaminen, ja silloin huomattava osa piirikokouksen edustajia katsoi, että henkilöiden kohdalta syytökset ovat osoittautuneet sellaisiksi, että he ovat sellaisia kaukonäköisiä, joita silloin oli liian vähän. Minä lopetan tähän ja kannatan Sylvi-Kyllikki Kilven tekemää ehdotusta.

Aleksi Aaltonen: On syytä lyhyesti selostaa niitä vaiheita, joissa tämä kuutos juttu oli silloin, kun tämä erottamispäätös tehtiin. Minä huomautan ensiksikin, että kun kuutoset olivat aloittaneet sen hajottavan työnsä, mitä he puoluetta vastaan talvisodan jälkeen ryhtyivät tekemään ja jonka huipentumana oli sitten heidän perustamansa lehti Vapaa Sana, jossa monella tavalla ja melko siivottomasti hyökkäiltiin puoluetta vastaan, niin kaiken tämän seurauksena oli, että pitkin maaseutua vakavan sosialidemokraattisen puolueväen keskuudessa alettiin voimakkaasti vaatia kurin ja järjestyksen aikaansaamista puolueessa. Näin sen vuoksi, että me oltiin hyvin vaarallisessa tilanteessa, ja pelättiin, että jos tällainen meno saa jatkua, se ennen pitkää hajottaa puolueen, se on omiaan ainakin suuresti sitä heikentämään. Asia tuli esille puolueuuvoston kokouksessa, ja puolueuuvosto silloin jotakuinkin yksimielisesti päätti kehoittaa puolue-toimikuntaa ryhtymään toimenpiteisiin niin hyvin Vapaan Sanan ryhmää kuin kaikkia muitakin puoluetta vahingoittavia ryhmiä vastaan.

Puolueneuvosto antoi silloin puoluetoimikunnalle valtuuden ryhtyä tarpeellisiksi katsottaviin kurinpitotoimen piteisiin. Tämä oli sen jälkeen kahdessa puoluetoimikunnan kokouksessa käsiteltävänä, aivan sillä tavalla kuin toveri Pekkala täällä huomautti. Ensimmäisessä kokouksessa asia käsiteltiin noin yleiseltä kannalta. Sen jälkeen pyydettiin asianomaisilta itseltään sekä niiltä perus- ja piirijärjestöiltä; joita asia myöskin koski, lausunnot, ja sen jälkeen asia otettiin lopullisesti käsiteltäväksi. Puoluetoimikunnassa oli silloin erilaisia käsityksiä, missä järjestyksessä ja millä tavalla näihin kurinpitotoimenpiteisiin olisi ryhdyttävä. Puolueen silloinen puheenjohtaja Harvala, vaikka hänkin piti kurinpitotoimenpiteitä välttämättöminä, olisi toivonut, että asia olisi vielä uudelleen joutunut puolueneuvostoon, ettei puoluetoimikunnan olisi tarvinnut ottaa tätä vastuuta, vaikka puolueneuvosto sille oli valtuuden myöntänyt. Toveri Pekkala sitä vastoin ehdotti, että asia olisi jätettävä puoluekokouksessa ratkaistavaksi. Yleensä puoluetoimikunnassa oltiin sitä mieltä, että toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä näitä vastaan. Tässä on minulla jäljennös puoluetoimikunnan pöytäkirjasta edessäni ja voin siitä lukea, millä tavalla tämä päätös syntyi: Ensiksi äänestettiin Harvalan ja Pekkalan ehdotuksien välillä. Tässä Harvalan ehdotus voitti 4 äänellä 2 vastaan (Pekkalan ja Wiik'in). Tämän jälkeen äänestettiin siitä, ottaako puoluetoimikunta asian lopullisesti päätettäväkseen, vai jättääkö se sen puolueneuvoston ratkaistavaksi. Puoluetoimikunta päätti 5 äänellä (Salovaara, Tanner, Aaltonen, Sylvi-Kyllikki Kilpi ja Andersson) 4 ääntä vastaan (Harvala, Pekkala, Keto ja Wiik) ottaa asian nyt lopullisesti päätettäväksi. Tämän ns. alkua koskevan kysymyksen tultua selvitettyksi puoluetoimikunta sitten yksimielisesti — Wiik ja Helo eivät ottaneet osaa lopullisesti päätöksen tekoon — päätti hyväksyä sen ehdotuksen, mikä sitten tuli päätökseksi ja jonka toveri Pekkala täällä puheenvuorossaan alussa luki.

On syytä korostaa tässä yhteydessä erikoisesti sitä seikkaa, että useat nekin puoluetoimikunnan jäsenet, jotka nyt tällä hetkellä ovat tämän päätöksen purkamisen kannalla, varsin voimakkaasti esittivät niin hyvin puoluetoimikunnassa kuin eduskuntaryhmässäkin kurinpitotoimenpiteitten puolesta. Tällöin on erikoisesti muistettava toverien Sylvi-Kyllikki Kilven ja Kedon osuus tässä. Minä en halua ryhtyä tässä lukemaan niitä lausuntoja, koska se on tarpeetonta.

Kun tämä erottamispäätös oli tehty ja kun sen jälkeen suoritettiin eräitä muitakin kurinpitotoimenpiteitä, otettiin ne yleensä tyydytyksellä vastaan kaikkialla maassa, missä tällaista hajoitustoimintaa oli harjoitettu. Siinä suhteessa ei silloin suuria eriäviä käsityksiä ollut havaittavissa. — On syytä vielä tässä yhteydessä kiinnittää

•huomiota erääseen puoleen. Kun tämä erottamispäätös on milloin .missäkin yhteydessä asetettu yhteyteen kuutosten vangitsemisen kanssa ja tahdottu antaa ymmärtää, että tämä olisi saanut kuutokset vankilaan, tähän ei millään tavalla pidä paikkaansa. Se oli yksin- omaan puolueen sisäinen kurinpitotoimenpide. Ja muistettava on myöskin, että kun tämä erottamispäätös tehtiin muistaakseni syys- kuussa 1940, niin kuutokset pidätettiin vasta vuotta myöhemmin, muistaakseni elokuussa 1941, ja se tapahtui sen toiminnan johdosta kai, mitä he sen jälkeen, kun olivat puolueesta erotetut, olivat suo- rittaneet.

Kun on herätetty nyt kysymys tämän päätöksen peruuttamisesta tai tarkistamisesta, on tätä asiaa katsottava nykyistä tilannetta sil- mälläpitäen ja otettava ennen muuta huomioon heidän aivan viime- aikainen toimintansa. On tällöin kysyttävä, onko se silloin ollut raken- tavaa, onko se ollut yhdistävää ja tarkoitettu palvelemaan puolueen Tayvää ja työväenliikkeen menestystä (Puheenjohtaja, koputtaen: Aika on loppu! — Edustajain joukosta: Annetaan lisää aikaa!)

Heidän toimintansa on nähtävissä, pääasiassa kahdessa julkaisussa, joita viime viikkoina taas on saatettu päivänvaloon. Ne ovat ensi- sijaisesti Vapaa Sana, johon suurin osa kuutosryhmästä on liittynyt, ja toisessa sijassa Vapaa Pohjola. Minä kysyisin, onko tämä ollut rakentavaa ja yhdistävää. Minä luulen, että kukaan ei voi sellaista väittää. Te kaikki olette varmaan tutustuneet näihin lehtiin, ja niiden perusteella olette voineet tehdä johtopäätöksenne.

Kysymys on myöskin siitä, haluavatko kuutokset tulla takaisin puolueeseen. Se heidän esiintymisensä, mitä nyt on ollut havaitta- vissa, se viittaa siihen, että ainakaan kaikkein useimmat heistä eivät sitä halua. Ja kun esim. Malmin Työväenyhdistys päätti kutsua Wiikin takaisin yhdistykseensä, Wiik ilmoitti, että hän ei ole pyrkinyt Malmin Työväenyhdistyksen jäseneksi. Wiikinkin kohdalta näyttää siis olevan kyseenalaista, haluaako hän tulla takaisin puolueeseen.

On todettava, että mitkään kurinpitopäätökset eivät suinkaan ole tehty ikuisiksi ajoiksi. Ne eivät ole siis mitään elinkautistuomioita, niitä luonnollisesti voidaan tarkistaa ja harkita. Mutta se edellyt- tää kuitenkin, että ne henkilöt, joista on kysymys, että ne myös itse haluavat olla mukana siinä työssä, mitä puolue harjoittaa. Vain sillä edellytyksellä ja myöskin sillä edellytyksellä, että he suostuvat noudattamaan puolueohjelmaa, sääntöjä ja puolue-elinten tekemiä päätöksiä, tällaisen päätöksen tarkistaminen voisi tulla kysymykseen. Ei kuutosille enempää kuin muillekaan voida minun käsitykseni mukaan puolueessa antaa mitään privilegio-oikeuksia. Minä tahtoi- sin huomauttaa puoluesääntöjen 71 §:n merkityksestä, jossa sano-

taan: »Puolueeseen ei saa kuulua 1) puoluetta vastustava, 2) vastustavaan puolueeseen kuuluva — Suomen kansan demokraattinen liitto on yksi tällainen! — eikä 3) puoluetta vahingoittava.» Puolueeseen ei saa kuulua jäsen, joka ei täytä sääntöjen mukaisia velvollisuuksia ja toimii vastoin puoluepäätöksiä ja puolueohjelmaa. Minä toivon, että kun tämä asia menee menettelytapavaliokunnan käsiteltäväksi, myöskin nämä säännökset silloin otettaisiin huomioon. Ja edelleen minä uskaltaisin lausua menettelytapavaliokunnan parkittavaksi sen ajatuksen, eikö tässä yhteydessä, jolloin jälleen niin paljon esiintyy tällaista puoluetta repivää, eikö siitäkin olisi sopivalla tavalla huomautettava ja siitä varoitettava, kun kerran puhutaan työväenliikkeen yhtenäisyyden säilyttämisen tarpeellisuudesta, joka minunkin käsittääkseni on välttämättömyys. (Suosionosoituksia.)

Juho Karvonen: Mitä nyt tällä kertaa päätökseen tulee, niin minua on evästetty sillä tavalla, että tämä päätös tarkistetaan sillä edellytyksellä, sillä varauksella, että nämä luopuvat siitä puolueen vastaisesta kannasta, niitä on nähty sekä Vapaassa Pohjolassa että Vapaassa Sanassa, ja lupaavat —niinkuin kaikkien muidenkin puolueen jäsenten täytyy luvata — tästä eteenpäin noudattaa puolueen järjestön päätöksiä, sen ohjelmaa ja menettelytapoja. Sillä nimenomaisella varauksella minulle on pantu evästys tämän päätöksen tarkistamiseen, ja se on myös minun persoonallinen vakaumukseni. Siinä kaikki.

K. Jokinen: On puhuttu paljon puoluekurista, mutta kuria ei ole sovellettu samalla tavalla. Onko siis tosiaan puolue mennyt siihen, että se ryhtyy ulos heittämään periaatejäseniä, mutta antaa tunnuksuksen niille, jotka toimivat läheisessä yhteistyössä porvarien kanssa.

Kun käsitykseni mukaan puoluetoimikunnalla ei ole ollut riittäviä syitä jäsentensä puolueesta erottamiseen, vaan siinä on näytelleet henkilökohtaiset vaikuttimet, on johdonmukaista, että puoluekokous purkaa tämän virheellisen päätöksen ja ottaa heidät puolueeseen sellaisina puoluetovereina, kuin olivat erottamishetkellä. Mitä heidän sen jälkeiseen toimintaansa tulee, niin siitä päättävät puolueelimet myöhemmin, koska ei voitane vaatia, että henkilöt, jotka ovat syyttömiä, kiittäisivät niitä »hyväntekijöitään», jotka ovat heille nämä kärsimykset aiheuttaneet. (Välihuutoja — sieltä täältä suosionosoituksia.)

Sulo Manninen: Minä tahtoisin erikoisesti tämän keskustelun yhteydessä kiinnittää huomiota siihen, että tässä puolueessa pitäisi jäseniä kohdella samalla tavalla. Puolue on joutunut useasti aikaisemminkin soveltamaan puoluekuria määrättyissä tapauksissa. Minä muistan erään yksityisen tapauksen, kun muutama varsin ansioitu-

nut puoluetoveri teki esim. hairahduksen, että hän suostui eduskuntaehdokkaaksi toisen puolueen listalle, tässä tapauksessa kommunistipuolueen listoille. Henkilö erotettiin tämän toimenpiteen vuoksi puolueesta, niinkuin oli aivan luonnollistakin. Hän osoitti vilpittömystä, hän pyrki puolueeseen palautumaan useaan kertaan. Kuitenkin kävi niin, ettei häntä heti hyväksytty. Vasta kolmannella kerralla hänet otettiin oman pyrkimyksensä perusteella takaisin. Sensijaan tässä tapauksessa täällä esitetään, että puolueen pitäisi, ilman että asianomaiset puolueesta erotetut henkilöt ovat millään tavalla osoittaneet itse edes haluavansa päästä puolueen jäsenyyteen, tehdä joku ennakkopäätös ja peruuttaa aikaisemmat yleisesti aiheellisiksi todetut kurinpitotoimenpiteensä. Täällä toveri Sylvi-Kyllikki Kilpi varsin kauniissa lausunnossaan ilmaisi katuvansa noita toimenpiteitä, samoin myös toveri Keto. Tämä on tietysti hyvin kaunis tällainen katumuksen tekeminen. Ehkäpä tästä on oikeus vetää se johtopäätös, että toveri[^] katuvat aikanaan myöskin nykyisiä toimenpiteitään. Mutta kuitenkin tuntuu, että tuossa katumuksessa, mitä on esitetty, on varsin vahvasti n.s. konjunktuuripolitiikan tuntua ja leimaa. Jos me hyväksymme joillekin oikeuksia, joita eivät mitkään säännökset ja päätökset ja ohjelmat saa rajoittaa, niin se johtaa puolueen voiman herpaantumiseen ja puolueen tuhoon —ja sitä varmemmin, mitä vaikeammassa olosuhteissa vielä tällaista tapahtuu, niinkuin näinä vuosina, jolloin kuutoskysymys meillä on ollut esillä.

Jos siis kuutoskysymyksessä välttämättä ja kaikesta huolimatta tahdotaan, tässä kokouksessa tehdä joku ennakkopäätös, ilman että asianomaiset edes itse ovat osoittaneet minkäänlaista harrastusta puolueeseen tuloa ja pääsyä kohtaan, niin minun käsittääkseni korkeintaan siinä voi tulla kysymykseen sen suuntaisen päätöksen tekeminen, minkä puoluesihteerin hahmoitteli ja mihin myös eräät muut ovat jo viitanneet.

O. Toivonen: Ei tämä ole ensimmäinen kerta, kun Suomen sosialidemokraattisen puolueen kokouksessa jäsenten erottamisista keskustellaan. Joskus aikanaan ne ovat olleet hyvinkin kiihkeitä ja kaperiakin. Tällä kertaa minua ihmetyttää kuitenkin se ajatus, että puolueeseen voisivat tulla jäseniksi henkilöt, jotka eivät alistu puolueen kuriin, sillä ennen kaikkea mielestäni puolue-elämä ja olo ja oleminen vaativat puoluekuriin alistumista. Kuutosten toiminta, ennen kuin heidät erotettiin puolueesta, oli kuitenkin sitä laatua, että sitä ei voida puoluekurin alaisuudeksi sanoa. Ei Vapaan Sanan kirjoittelu, sen levittäminen ollut puoluetoinnin edistämistä eikä kehittämistä. Päinvastoin puolueen hajoittamista ja tuhoamista.

Eivät myöskään ne kirjelmät, joita eräs kuutosiin kuuluva jäsen ennen erottamistaan lähetti jäsenjärjestöllemme, joissa esitettiin m.m., että valitkaa puoluelehden, sosialidemokraattisten lehtien asiamiehiksi sellaisia tovereita, jotka eivät tee mitään lehtien levittämiseksi, jotta ei puoluelehden, siis asianomaisten sosialidemokraattisten lehtien levikki onnistuisi. Jos me siinä lähdemme kukin omille teillemme, kyllä sillä hajoitamme tämän puolueen pieniksi siruiksi. Tietysti voi olla eräissä asioissa, poliittisissakin asioissa eri mieltä mutta sen pitäisi olla, niinkuin se oli vanhaan aikaan, kun O. V. Kuusinen sanoi, että ne, jotka vähemmistöön jäävät, niiden täytyy noudattaa enemmistön tahtoa ja koettaa saada puolueen periaatteita noudattaen mielipiteilleen kannatus, mutta ne eivät saa ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, kuten Vapaa Sana ryhtyi aikanaan ja kuten nykyinen Vapaa Sana on ryhtynyt, johonka näistä kuutosista osa kuului. Enkä voi ymmärtää Vapaan Pohjolan ohjelmaa enkä kantaa, että se olisi puoluetta rakentavaa, mutta vielä vähemmän sitä on Vapaa Sana.

Olen siis sitä mieltä, kuten järjestökin, jotka minut ovat lähettäneet, että kuutoset voivat tulla puolueeseen vain sen kautta, että tekevät parannuksen ja ryhtyvät noudattamaan puoluekuria ja -otteita.

Kustaa Lehtonen: Minua on alkanut hieman hienokseltaan hävettää se, että esiintyjät ovat akateemisesti sivistyneitä tovereita. Riihimäellä on pyritty kasvattamaan työväki asialliseen siistiin suomalaiseen kielenkäyttöön ja sitä todellakin on oikeus vaatia puoluekokoukseltakin. Enkä tosiaan kehtaa viedä terveisiä, jos täytyy tunnustaa, että sellaista katukokouksen kielenkäyttöä on ollut. Näin ollen toivon, että tämä alku ei jatkuisi tämän pitemmälle kielenkäytössä, sillä tiedättehän, että se kasvaa.

Martta Salmela-Järvinen: Kun Jokinen kysyi, mitä kuutoset ovat tehneet, kun joutuivat erotetuiksi, minä pyytäisin lukea muutamia kohtia puolueohjelmasta, joita vastaan he ainakin olivat rikkoneet. Täällä sanotaan nimittäin: »Sos.-dem. puoluelehdet ovat niiden määräysten alaisia, joita Suomen Sosialidemokraattinen Puolue antaa puoluelehdiksi hyväksytyille lehdille niiden sisällöstä.» Tämä on hyväksytty vuoden 1913 puoluekokouksessa. — Ja vuodelta 1901 »että puoluehallinnolle annettaisiin valta antaa tarpeen vaatiessa ja oman narkintansa mukaan muistutuksia ja ohjauksia työväenlehtien päätoimittajille». Vuodelta 1911 »että uusia puoluelehtiä perustettaisiin mahdollisimman tarkan harkinnan jälkeen ja ainoastaan puolueuuvoston suostumuksella». Ja vielä edelleen: »Sosialidemokraattiset yhdistykset ja järjestöt eivät saa kannattaa eivätkä suosia puoluetta

vastustavia ja vahingoittavia sanomalehtiä. Jos jossakin vaalipiirissä ei ole sosialidemokraattista puoluelehteä, niin on piirissä toimivien järjestöjen otettava ilmoitus- ja tiedonantolehdekseen joku siihen tarkoitukseen sopiva puoluelehti, kunnes saavat piiriinsä oman puoluelehden.» — Sanomalehtipäätös vuodelta 1919.

Ja minun käsittääkseni kuutosten toiminnassa Vapaa Sana loukasi kaikkia näitä, puoluepäätöksiä.

Väärinkäsitysten välttämiseksi tahdon huomauttaa, etten yhteistoimintaa kommunistien kanssa pidä vääränä enkä paheksu. Päinvastoin on aivan oikein, että ne toimivat demokraattisessa yhteiskunnassa samoin kuin muutkin kansalaisten vapaat järjestöt. Enkä pidäkään mahdottomana, etteivätkö sosialidemokraatit (Puhemies koputtaa.) voi olla yhteistoiminnassa kommunistisen puolueen kanssa, mutta sen täytyy tapahtua puolue-elinten välityksellä.

Minkinen: Järjestössäni on yksimielisesti tultu siihen tulokseen, että puoluetuomikunnan päätös olisi puoluekokouksen purettava.

Nyt on kysymyksessä henkilöitä, joista on ainakin minullekin tunnettuja suuresti arvossapidettyjä tovereita ja kauan puolueen hyväksi toimineita, m.m. vanha puoluesihteerä Wiik, joka oli mukana 40 vuotta takaperin, ja on pidetty maamme parhaana sosialidemokraattisena teoretikkona. On ihmeellistä, että ihminen niin rappeutuu, että lähtee rikkomaan näin törkeästi puoluesääntöjä, että täytyy erottaa. Siellä on sitten m.m. Mikko Ampuja, joka myös on koko maan työväestön kunnioittama ja vanha puolue mies ja aina Valppaan jälkeen mennyt Suomen kansan eduskuntaan korkeimmilla äänimäärillä, ensimmäisenä miehenä. Ja Räisänen myöskin. Jälkeen vuoden 1918 surkeiden tapahtumien hän oli se mies, joka meni pakinoillaan, rohkeilla pakinoillaan' vaikeina aikoina tämän maan työväestön sydämiin ja innosti niitä lähtemään toimintaan uudestaan siitä lyödystä asemasta, jossa silloin maamme työväki oli. Siis kaipaillen sitä, että puolustajilla olisi tilaisuus puolustautua, mutta se on tietysti mahdotonta.

Näillä perusteilla minä vain pyydän huomauttaa, että useampi niistä, jotka on edustajiksi valittu, on evästetty sitä silmälläpitäen että koettakaa saada yhtenäisyys tässä puoluekokouksessa toimeksi, ettei enää toista kertaa maamme työväestö hajaantuisi kahteen ehkä kolmeenkin ryhmään.

Ätos VVirtanen: On ollut mieluista panna merkille, että tämä kysymys on ainakin osittain voitu käsitellä jossakin määrin sovinnoisemmassa hengessä, kuin mitä aikaisempi käyty keskustelu täällä on tapahtunut. Täällä on korostettu hyvin paljon tämän toimenpiteen järjestöllistä laatua, sen kurinpitolaatua. Minusta kysymyksen ydin

ei ole järjestöllinen, vaan tämä asia on ennen kaikkea poliittinen. Kysymys on siitä, tahtooko puoluekokous tehdä sellaisen päätöksen, joka avaa esteitä tieltä, kun pyritään mahdollisimman suureen yhtenäisyyteen sosialidemokratian pohjalla. Me voimme todeta, että tämän maan valtiovalta on jo antanut tälle ryhmälle hyvityksen, periaatteellisen hyvityksen, ja näin ollen tuntuisi perin oudolta, ellei Sosialidemokraattinen Puolue voisi mennä niinkään pitkälle, kuin mitä valtiovalta: tasavallan presidentti, hallitus ja eduskunta yksimielisesti ovat menneet. Myönteinen päätös tässä kysymyksessä tosin ei vielä ratkaise puolueessa esiintyviä ristiriitaisuuksia, mutta nähdäkseni se luo yhden uuden edellytyksen niiden ratkaisemiseksi, kun sitä vastoin kielteinen päätös tekisi sovinnollisen ratkaisun vaikeammaksi.

Tämän huomioonottaen minä rohkenen toivoa, että menettelytapavaliokunta tulee tässä kysymyksessä löytämään sellaisen ratkaisun, joka on omiansa edistämään puolueen, sosialidemokratian yhtenäistystä itämistä tässä maassa.

Matti Turhia: (Suosionosoituksia puhujan noustessa puhujakrokkeelle.) Täällä kun mainittiin äskettäin näistä puolueen vanhemmista erottamispäätöksistä ja minä kun olen ollut niin aikoina mukana erottamassa eräitä jäseniä, niin tahdon kertoa niistä.

Ensimmäinen, puolueesta erottaminen tapahtui 1899, ja se kohdistui Jean Boldfiin. Hän perusti oman lehden Helsinkiin ja sanoi perustavansa sen Työmiestä vastaan — siis julisti, että hän alkaa sodan sen aikaista työväenliikkeen ensimmäistä pää-äänenkannattajaa vastaan. Siinä alussa tapahtui sellainen tempku, että eräät hänen kätyrinsä saivat vääräydellä anastettua Työmiehen konttorista Työmiehen tilauslistan. Ja näin ollen Jean Boldt — mistä lie saanut rahaa, sitä ei hänellä ollut itsellään — lähetti Työmiehen tilaajille lehteään. Eikä hän alusta alkaen sanonut, sitä, että hän taistelee Työmiestä vastaan. Mutta tuo kylvö ei tuottanut tuloksia. Työläiset eivät lähteneet tilaamaan. Ja eihän sitä kannattanut Boldfinkaan pussi lähettää montakaan numeroa, ja muutaman numeron jälkeen kuoli koko lehti. Mutta Boldt oli niin rehellinen, että hän itse erosi, häntä ei tarvinnut erottaa.

Toinen yritys oli sitten, kun Matti Kurikka perusti oman lehensä. Hän oli jo Amerikassa, ollessaan sitä »ihannesiirtolaa» perustamassa, toimittanut omaa Elämä-lehteään. Hän kirjoitti siinä, että hän puhalsi Suomen työväenliikkeeseen elämän hengen, mutta nyt ovat materialistit siellä laittaneet henkisestä liikkeestä pelkän savi-tönnön, ne ovat vieneet kaiken henkeäyden koko puolueesta pois. Ja kun hän tuli tänne, hän lähti puhaltamaan »henkeä». Se oli teosofiaa kaikki, mutta ei sosialidemokraattista henkeä. Hän yritti ja

onnistui saamaan kannatusta, että Oulun puoluekokoukseen asti meillä ilmeisesti se liike eli. Mutta Oulun puoluekokouksessa sitten päätettiin erottaa Kurikka. Ja kun erottamispäätös julistettiin ja Kurikka näki, että hänen agitatiopuheensa ei saa kannatusta, niin hän ilmoitti, että hän eroaa itse, ja lähti pois kokouksesta. Häntä ei siis erotettu. — Sen jälkeen kesti vielä jonkin aikaa, kun hän toimitti lehteään, mutta lopputulos oli konkurssi; ei se saanut työväeltä jalvoja alleen.

Kolmas oli sitten Yrjö Mäkelin Tampereelta 1906. Hän perusti oman lehden, ja se alkoi rehellisesti työväenliikettä vastaan tai toisin sanoen Työmiestä vastaan. Mutta sekään ei mennyt kovin pitkälle, sillä rahat loppuivat, eikä niitä tippunut sivultakaan. Mutta Mäkelin myös erosi, häntäkään ei tarvinnut erottaa. Mutta Mäkelin otettiin jälkeinpäin puolueeseen, kun hän katui. Ja jopa hänet autettiin työväen lehden toimittajaksi Ouluun, ja hän toimitti aivan uutena miehenä niinkuin toimitti. Lopussa ennen kuolemataan hän hairautui hiukan, kun silloin se kommunismi täällä otti niitä ensimmäisiä askeleitaan.

Täällä mainittiin J. K. Kari, joka erotettiin Oulun puoluekokouksessa. Hänen erottamiseensa oli kyllä syytä, sillä hän meni senaattiin ilman puolueen lupaa, muka työväen edustajana. Mutta Kari pyrki puolueeseen, ja hänet otettiin puolueeseen, koska se vahinko, mitä hän siihen aikaan, mikäli hän siihen aikaan sai toimitettua, sitä ei enää ollut. Ja hänet otettiin puolueeseen ja puoluemiehenä hän kuoli.

Helsingissä 1909 erotettiin yhdellä kertaa neljä jäsentä. Oulun puoluekokouksessa hyväksyttiin sellainen puolueen järjestyssääntö,, joka sisälsi erikoisen kohdan. Siinä sanottiin: »Puolueeseen ei saa kuulua puoluetta vastustava eikä vahingoittava eikä vahingoittavaan puolueeseen kuuluva.» Jos puolueosasto päätti, että se henkilö tai ne henkilöt on erotettava puolueesta, niin samalla puolueosasto valitsi kaksi henkilöä sovinto-oikeuteen. Erotettavat saivat valita myös kaksi, ja puoluetoimikunta valitsi puheenjohtajan. Ja nämä kokoontuivat ja ratkaisivat asian. Ja niin tapahtui erotus joka ainoalla kerralla. Minä ollessani puoluesihteerinä vuodesta 1896 jouduin melkein joka kerta puheenjohtajaksi niihin komiteoihin, sovinto-oikeuksiin. Ja useimmissa sellaisissa erottamistapauksissa erotettava tai erotettavat eivät valinneet jäseniä puolelleen. Mutta säännöissä sanottiin jo, että sovinto-oikeuteen valitut ja ne, jotka kokoontuvat, ratkaisevat asian. Eikä minun aikanani — aivan kansalaissotaan saakka tapahtunut kertaakaan, että asianomaiset olisivat valinneet. Ainoastaan yksi tapaus sellainen, jossa asian-

omainen pyrki takaisin puolueeseen. (Puheenjohtaja: Valitettavasti aika on lopussa!) Kansalaissodan jälkeen muutettiin tämäkin pykälä, sen jälkeen ovat erottamiset tapahtuneet aina tämän uuden pykälän mukaan.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puheenjohtaja: Keskustelun aikana on Pekkala tehnyt ehdotuksen, että kuutoset otettaisiin takaisin puolueeseen. Tätä ehdotusta ovat kannattaneet Sylvi-Kyllikki Kilpi, Suominen ja Pekonen. Asia lähetetään menettelytapavaliokuntaan tutkittavaksi ja lausunnon antamista varten.

Asia lähetettiin menettelytapavaliokuntaan.

Piirijärjestöt.

Puheenjohtaja: Tämän kohdan yhteydessä hyväksytään piirijärjestöjen toiminta. Koska nämä toimintakertomukset on käsitelty piireissä jo ja niistä on lausunnot annettu siellä ja hyväksytty, niin ei antane aihetta keskusteluun tässä kokouksessa, vaan hyväksy tään.

Puheenjohtajan ehdotus hyväksyttiin.

Puolueen sanomalehdet.

Pekonen, Nokia: Puolueemme sanomalehdet tämän sodan aikana ovat tavallaan samaistettu muihin lehtiin. Tästä on ollut verrattain ikäviä seurauksia puoluelehtien levikille, ja sehän on luonnollista. Se on ikäänkuin herpauttanut työväestön kantaan huomioon kiinnittämisen. Meillä on ollut havaittavissa myöskin siellä Tampereen puolella Pohjois-Hämeen piirilehden suhteen, että sen levikki on huomattavasti pienentynyt juuri sen lievän, köykäiseksi—jos niin saisi sanoa—havaitun sisällön johdosta. Ja tämän sodan aikana on ollut ilmeistä, että työväestön mielenkiinto omaa puoluelehteä kohtaan on huomattavalla tavalla vähentynyt, koska se ei pysty antamaan niille elävöittävää sielunruokaa, niinkuin tavataan sanoa, jota ovat oppineet saamaan ja aikaisemmin myös puoluelehdistä saaneet. Tältä kannalta katsoen on sängen valitettavaa, että puoluelehdistö on ollut pakotettu myös sensuurin takia jollakin tavalla rajoittamaan tätä lehden sisältöä ja siitä on ollut myös ikävät seuraukset, että työväestö on saattanut luopua lehtien tilaamisesta ja tyytyä yksinomaan porvarilehtien tilaamiseen—että ne ovat samanlaisia, ottaa niistä minkä hyvänsä.

Tässä on aika pitkälti perääkin, joskaan ei ole ihan kirjaimellisesti asia niin. Mutta tästä lähtien, kun tulee vapaammat virtaukset,;

niin minä toivon ja rohkenen uskoakin, että puoluelehden sisältö myöskin tulee muuttumaan.

Eino Lehtinen: Työväenluokan taholta puoluelehdistössä ei sodan ja varsinkin sodan aikana huomannut eroa porvarilehtiin. Tässä tietysti on vaara, kun otetaan huomioon, että virallinen uutisaineisto on tullut määrätyltä taholta, että sensuuri varsin tarkoin valvoi työväen sanomalehtien toimittamista. Mutta ainakin meillä voidaan panna merkille, että ne lukevat kaikkia toisia lehtiä, mutta omaa piirilehteä eivät edes lue, saaticka tilaa. Mutta sekin jäsenjoukko, joka jatkuvasti tilaa ja seuraa lehteä, sekin on tyytymätön ollut lehden sisältöön. Ja ollaksemme rehellisiä, toivomisen varaa ainakin puolueen maaseutulehdistön sisältöön nähden on olemassa. Ja kun sensuuri jossakin määrin on otettaan hellittänyt, olisi toivottavaa, että lehtiin saataisiin enemmän vilkkautta ja eloisuutta ja että niissä työväen mielipiteet tulisivat nykyistä näkyvämmiin esille.

Tässä puolueen sanomalehtikohdassa on Työväen Sanomalehtien Tietotoimisto. Varsinkin sodan aikana TST ei ole, mikäli on koskenut urheilupuolen hoitamista, saanut työläisten tyytyväisyyttä osakseen. Useissa piirikokouksissa on kiinnitetty huomiota siihen, että TST jättää työväen urheilutoiminnan melkein kesantoon. Monesti maaseutulehdet eivät saa tietoja sunnuntaipäivän, kilpailutuloksista, vaan täytyy porvarilliseen tietotoimistoon turvautua. Tällöin on sattunut, että STT:n uutiset ovat olleet täysin virheellisiä. STT nimittäin antaa vain palkintosijoille päässeiden nimen eikä mitään muuta, jotta maaseudulla ei nähdä, millä tavalla kunkin paikkakunnan mies on sijoittunut. Siellä siis yleensä toivotaan, että TST kiinnittäisi nykyistä enemmän huomiota urheilupuolen hoitamiseen.

V. *Suomenen:* Arvosteltaessa sanomalehtien toimintaa, sodan aikana, täytyy tietysti ymmärtää se tilanne, jossa lehdet ovat joutuneet ilmestymään. Meillä Lahdessa nimenomaan evästyskokouksessa kiinnitettiin huomiota puolueen pää-äänenkannattajaan, Suonien Sosialidemokraatin arvostelemiseen siitä syystä, että koska tämä lehti on lähinnä myöskin lahtelaisen järjestöväen äänenkannattaja, koska Lahti on sellainen kaupunki, etteivät sinne muut puoluelehdet sopivasti voi saapua. Evästyskokouksessa kiinnitettiin erikoisesti huomiota siihen, että puolueen pää-äänenkannattajassa on viime vuosina esiintynyt jonkinlaista kaksi erilaista linjaa, sellainen fascistihen linja ja sitten toiselta puolen maltillisempi linja. Ja se riippuu siitä juuri, että siellä on henkilöitä, jotka ovat niilleet natsi-propagandan täydellisesti, ja toiselta puolen ollut henkilöitä, jotka ovat edustaneet asiallista suuntaa. Lahtelainen järjestöväki lähetti nimenomaan sellaiset eväät, että tässä kokouksessa minun olisi

tuotava tunnustus nimenomaan Lahden artikkelien puolesta, että se suunta, jota Landen artikkelit ovat edustaneet, ovat olleet yleensä oikeita. Tosin siinäkin tietysti joissakin luiskahtanut jotakin sellaista, joka ei ole ollut hyväksyttävää. Sen sijaan siellä on joitakin toimittajia, jotka ovat liikkuneet vähän luvattoman paljon sellaista linjaa, joka ei ole työläisten kannalta katsoen ollut suotavaa. Siellä on liennyt tilaa luvattoman paljon kaikenlaisten porvarillisten henkilöiden henkilötietojen selittämiseksi, kun sen sijaan työväenliikettä koskevien asioiden selostamiselle ei ole liennyt riittävästi tilaa. Lahtelainen järjestöväki lausuikin sen toivomuksen, että niin puolueen pää-äänenkannattaja kuin myöskin piirilehdet muuttuisivat vastaisuudessa enemmän työväen ajatuksia vastaaviksi ja että niissä nimenomaan selvitettäisiin enemmän myöskin sosialistisia pyrkimyksiä, jotka sodan aikana ovat jääneet miltei kokonaan käsittelemättä työväen lehdistössä.

Väinö Leskinen: Kyllä kai tässä on edistytty, koska olemme (Järvinen siirtynyt tällä välin puheenjohtajaksi) tässä voineet yhtyä oppositioon. Minä nimittäin varauksettomasti yhdyin täällä Lehtisen arvosteluun, sikäli kuin se koskee työläis urheilun selostamista työväen sanomalehdissä. Erikoisesti on Helsingin työläisurheiluväkeä karvastellut se tapa, jolla puolueen pää-äänenkannattaja on suhtautunut työläisurheilun selostamiseen Helsingin kohdalta.

Urheilu on erittäin huomioonotettava tekijä tällä hetkellä, nimenomaan tällä hetkellä. Se kokoaa nuorisoa. Ja työläisurheiluväki nimenomaan on voinut todeta, että sen jäsenpiiri yhä edelleen laajenee. Sen vuoksi kannattaa myös puolueen pää-äänenkannattajassa kuin myös yleensä työväen lehdistössä kiinnittää erityistä huomiota työläisurheiluväen rientojen seuraamiseen. (Oikein!)

T. Mansner: Täällä toveri Lehtinen kiinnitti huomiota Työväen Sanomalehtien Tietotoimistoon. Ja meidän kaikkien, jotka jouddumme olemaan palveluksessa työväen sanomalehdistössä, täytyy todella myöntää, että tietotoimiston toiminta kyllä jossakin määrin antaa aihetta muistutuksiin. Henkilökohtaisesti minä kyllä tämän sangen suuressa määrässä ymmärrän, ottaen huomioon, että tietotoimiston johtaja toveri Varjonen on ollut sotapalveluksessa, ja tietotoimiston työvoima on ollut verrattain vähäinen, niin että se ei kenties senkään vuoksi ole voinut toimia sellaisella ripeydellä, kuin olisi toivottu. Minä en siis halua, kohdistaa mitään varsinaista moitetta Työväen Sanomalehtien Tietotoimistoon, mutta lausuisin valittavalle puoluetoimikunnalle sen toivomuksen, että se kiinnittäisi aivan erikoista huomiota tietotoimiston toiminnan kehittämiseen,

sillä lehdistön kannalta.-tämä olisi erittäin tarpeellista, jopa suoraan välttämätöntäkin.

Eino Kilpi: Minä en pyytänyt tätä puheenvuoroa siltä varalta, että alkaisin puolustaa lehtien toimitustapaa tämän sodan aikana. Minun tarkoitukseni on kajoa erääseen toiseen seikkaan. Kuitenkin muutamalla sanalla kajoan niihin huomautuksiin, joita tämän keskustelun alkupuolella on tehty.

Toveri Leskinen lausui äskeisessä puheenvuorossaan, että urheilu on tällä hetkellä huomattava tekijä, varsinkin työläisurheilu. Minä allekirjoitan sataprosenttisesti tämän lauseen. Minun oma käsitykseni on aivan täsmälleen sama. Minä tiedän myös täydelleen ne puutteet, jotka Suomen Sosialidemokraatin toimituksen tässä osastossa on pitkän aikaa ollut.

Mitä sitten tulee lehtien toimittamiseen, niin täällä parissa puheenvuorossa huomautettiin jo siitä, että työväen lehdet ovat olleet sodan aikana jokseenkin samankaltaisia kuin porvarilliset lehdet. Se pitää tietysti paikkansa vississä määrässä. Mutta sen perusta on se, mihin aikaisemmin jo eräässä puheenvuorossani viittasin, oli se, että kaikenlainen oma uutishankinta on ollut estettynä, ja oman kannan ilmaiseminen poliittisissa kysymyksissä on ollut enemmän kuin vaikeata. Minä huomauttaisin vain siitä, että on ollut viikkoja, jolloin Suomen Sosialidemokraatissa on ollut vain kaksi pääkirjoitusta: sensuuri on viisi päivää peräkkäin pyyhkinyt pois, mitä on yritetty lausua. Se kokoelma sensuurileikkeitä, kokoomateos, jonka voinen saada tehdyksi, antaa jonkinlaisen aavistuksen siitä tilasta, jossa Suomen sanomalehdistö eli vv. 1941—1944. Kun toisaalta valtiovallan määräyksestä sanomalehdissä oli pakko julkaista artikkeleita ja kirjoituksia, jotka eivät lainkaan vastaa toimituksen kantoja, ymmärtää jokainen, minkälaisessa ilmapiirissä lehdistöä tänä aikana on toimitettu. Omasta puolestani lisäisin, että on varmasti tässä puolueessa paljon hauskeempia paikkoja ollut tämän sodan aikana kuin se tuoli, joka on minun hoidettavanani ollut.

Ensi maaliskuun alussa tulee kuluneeksi 50 vuotta itsenäisen työväenlehdistön syntymisestä maassamme. Vanhan Työmiehen ensimmäinen numero ilmestyi silloin. Tämän lehdistön tarve oli silloin kiistaton, ja heräävä työväestö luki sitä innostuksella. Uusia työväen sanomalehtiä ilmestyi nopeasti seuraavina vuosina. Ja tämä sanomalehdistö tyydytti varmasti pitkät ajat kaiken sen, mitä työväestö omalta sanomalehdistöltään silloin vaati. Meidän lehtiemme, maan suurinta väestönosaa edustavien äänenkannattajien pitäisi ainakin kyetä tasavertaiseen kilpailuun porvarillisten lehtien kanssa. Niiden sisällön tuoreus, uutisrikkaus, yleisten asioiden seu-

raaminen vaatisi huomattavaa kehittämistä. Se vaatisi jo (Puheenjohtaja koputtaa. Puhuja: Eikö kokous voisi myöntää muutaman minuutin lisäaikaa?) Rikuunsa meidän lehtiemme toimitusvoimien huomattavaa sekä lukumäärällistä että myös laadullista parantamista. Kun nyt usein kaivataan lehdistä milloin sitä, milloin tätä tietoa, niin harvoin kiinnitetään huomiota edes niihin työoloihin, missä lehtien toimitukset nykyisin työskentelevät. En puhu Suomen Sosialidemokratista, jossa siinä suhteessa ei ole muistuttamista. Mutta useimpien meidän maaseutulehtiemme toimittajat joutuvat sekä huonosti palkattuina että luvattoman pitkiä työpäiviä tehden rasittamaan itseään aivan liikaa. Toimituksia pidetään edelleen monin paikoin jonkinlaisena välttämättömänä pahana, ja niiden kohdalta useissa lehdistä noudatetaan tavatonta niukkuutta. Tällaisissa oloissa ajaa moni sekä henkisesti että fyysillisesti verrattain nopeasti itsensä loppuun. Useimmilla lehtien toimitusten jäsenillä ei jää työn paljouden vuoksi juuri mitään mahdollisuutta itsensä kehittämiseen, tietojensa kartuttamiseen ja näköpiirinsä laajentamiseen. Voi tosin olla, en malta tässä yhteydessä olla sanomatta, etteivät kaikki työskentelevät tunne tällaista harrastusta tätä asiaa kohtaan. Minun on vaikea käsittää toveri Mansnerin aamupäivällä antamaa lausuntoa, jossa hän minun synnikseni luki sen, että olin sodan aikana tehnyt ulkomaamatkan Saksaan, matkan jota varten ammattikuntamme omasta vaatimuksesta on vuosittain varattu erikoinen määräraha valtion budgettiin.

Meidän lehtiemme mainostus, levittäminen yleensä, teknilliset seikat kaipaavat myös paljon parantamista. Tähän kaikkeen tarvitaan tietysti paljon rahaa ja ennen kaikkea asiantuntevaa, valpasta johtoa. Niin itsenäisiä kuin meidän lehtiyrityksemme ovatkin ja tahtovat olla, olen kuitenkin vakuuttunut siitä, että jos puolueväkemme osoittaisi niitä kohtaan elävää käytännöllistä harrastusta, olisi paljon voitettu lehtiemme kehityksessä. Jonkinlainen keskitetty, johtava ja valvova elin olisi välttämättömän tarpeellinen tällä hetkellä.

Puoluelehdistön kehittäminen nykyisestä asteesta, sen sisältörikkaus, sen koon suurentaminen, sen levikin lisääminen ovat ensiarvoinen tehtävä, jos tämä puolue yleensä tahtoo vaikuttaa laajoihin joukkoihin. Kysytään tietysti ensimmäisenä, mistä saadaan rahat. Meillä kenties ei saada ammatillisten järjestöjen kanssa samanlaista yhteistyötä aikaan, kuin Ruotsissa on mahdollista, eikä meillä niin suuria pääomia ole käytettävissäkään. Mutta minä luulen, että jos asiaa vapaasti ryhdytään pohtimaan, on löydettävissä myös keinoja, millä meidän lehdistömme voidaan vastaavasti kohentaa. Uskal-

taisin mainita, että—ehkä joku tekee vastaväitteitä—eikö olisi ajateltavissa, että maan rikas edistysmielinen osuuskauppaliikkekemme voisi kiinnittää varojaan työväen lehdistön kehittämiseen ainakin jonkin verran. En puhu ilmoituksista, vaan tästä muusta hommasta.

Kun uusi puolueloimikunta nyt valitaan, laskisin sen sydämelle yhtenä puolueemme sisäisenä tärkeänä asiana kysymyksen työväen lehdistön kehittämisestä ja eteenpäin viemisestä. Työväen lehdistöllä on mitä ratkaisevin osuus siitä, millä tavalla sekä työväenliikettä että myös koko maan asioita hoidetaan. Kilpailu työväen sieluista tulee olemaan ankara, ja jos meillä ei ole iskuvalmista ja reipasta mielenkiintoisesti toimitettua lehdistöä, on selvää, ettemme tässä kilpailussa pärjää. Tarvitsemme sekä toimitusvoimien lisäämistä että myös laadullista parantamista. Maaseutulehdistöön on saatava kielitaitoista väkeä. Meidän täytyy saada kirjeenvaihtaja Tukholmaan, luultavasti myös Lontooseen. Työväen lehdistö ei pärjää, ellei sillä ole vastaavia keinoja käytettävissään, mitä suurilla porvarillisilla lehdistillä on.

Puheenjohtaja: Ennenkuin annan seuraavan puheenvuoron, huomautan, että 10 minuuttia, asian esittäjä korkeintaan 15 minuuttia saa puhua. Meidän täytyy tällä viikolla päästä pois.

Pekka Railo: Tarkoitus oli esittää arvostelua pää-äänenkannattajan yksipuolisen esityksen johdosta opposition hyväksi ja siitä sen suuritoiminnasta, joka on siellä voinnut yleislinjan esitysten supistamiseksi, mutta ajan voittamiseksi luovun tästä, koska arvostelu tulisi herättämään uuden keskustelun.

H. Varjola: Pyysin puheenvuoron sen vuoksi, että tämä keskustelun avaaja esitti väärä tietoja ja väärä väitteitä työväen sanomalehdistöstä, että se muka ei ole tyydyttänyt työväestöä ja että sen tilaajamäärä siitä johtuen olisi vähentynyt, ja että tämän vuoksi työväen lehdistön pitäisi siis muuttaa jollakin tavoin aikaisempaa suuntaa. Huomautan ensiksi, että itse olen kaikkein tyytymättömin omaan lehteeni, ja luulen että kaikki maaseutulehtien toimittajat ovat samoin. Se ei tyydytä meitä sen vuoksi, että me emme ole voineet teknillisistä syistä saada sitä paremmaksi kuin se on. Toveri Kilpi täällä jo erinomaisella tavalla valaisi niitä vaikeuksia, mitä maaseutulehdistöllä on voitettavanaan. Kun 6-päiväistä lehteä täytyy toimittaa 4—5 hengellä, jotka eivät ole edes ammattitaitoisia kaikki, niin siinä joutuu niin suuren rasituksen alaiseksi, että enempää ei yhdeltä ihmiseltä voi vaatia. Minä säälinkin niitä ammattitovereita, joiden lehti ensi vuoden alusta muuttuu 6-päiväiseksi ja joiden täytyy ryhtyä näitä lehtiä viemään eteenpäin neljällä toimittajalla, joista eivät kaikki ole edes ammattitaitoisia, niinkuin olen kuullut. Näistä

tovereista ei muutaman vuoden päästä ole enempää henkisesti kuin fyysillisestikään jäljellä, niin raskas on 6-päiväisen lehden toimittaminen vähäisillä voimilla. Siitä huolimatta työväen lehtien tilaajamäärä ei suinkaan ole näinä aikoina alentunut, kuten väitettiin, vaan esim. oman lehteni, Työn Voiman, tilaajamäärä on kuluvaan vuoden aikana lisääntynyt 1,000 kappaleella, ja uusia tilauksia hankittaessa ensi vuodelle näyttää lisäys yhä edelleen jatkuvan. Tämä osoittaa, että vaikka minunkin lehteni on ollut puolueen enemmistön kannalla, että se sittenkin tyydyttää Keski-Suomen työväestöä suurin piirtein.

Tässä yhteydessä pyydän oikaista erään jutun, joka oli yleiskeskustelussa esillä, nimittäin Pekkalan puheenvuoroa Jyväskylässä koskevan asian. Toveri Mansner esitti sitaatin siitä referaatista, jonka Työn Voima julkaisi toveri Pekkalan puheesta. Se ei ollut puheesta siteerattu. Ja kun kuulin Pekkalan itse lukevan puheensa alkuperäisessä muodossa, täytyy myöntää, että se toimittaja, joka on referaatin tehnyt, on referoinut aivan oikein. Mitään eroa ei ollut itse asiassa. Sananmukainen se ei tietenkään voinut olla. Mutta toveri Mansner lennokkuudessaan sanoi kyllä myös Itä-Karjalan. Ei Pekkala koskaan ole hullaantunut niin paljon, että olisi Itä-Karjalaa tarkoittanut tähän maahan liitettäväksi, mutta hän tarkoitti, että Karjala kuuluu meille kansantieteellisesti, historiallisesti ja taloudellisesti, ja se oli sanottu myöskin siinä referaatissa. Että tämä olkoon oikaisu ja tunnustuksena Pekkala kohtaan. Se oli kaunis ja isänmaallinen puhe, ja tuntien Pekkalan aikaisemmilta ajoilta, silmät pystyssä sitä kyllä kuuntelin.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puheenjohtaja: Keskustelun kuluessa ovat eräät siihen osallistuneet henkilöt valitelleet sitä, etteivät työväen lehdet ole riittävästi huomioineet työväen mielialoja eri puolilla maata, ja myöskin sitä, että ne eivät ole kiinnittäneet työläisten huomiota työväen urheilutoimintaan. Lisäksi on päätoimittaja Kilpi esittänyt alustuksen siitä, minkälaiseksi vastaisuudessa pitäisi työväen lehtien toimitustyön ja taloudellisen tukemisen ja koko rullianssin suuntautua. Käsitykseni mukaan tämä keskustelu on ollut ikäänkuin evästyks tulevalle puoluetoimikunnalle, joten siitä ei mitään päätöslauselmaa tarvittane eikä sitä erikoiseen valiokuntaan lähetettäne.

Puheenjohtajan tulkinta hyväksyttiin yksimielisesti.

Kohdat **»Kansainväliset asiat», »Sekalaisia asioita»** ja **»Työväen Arkisto»** hyväksyttiin keskustelutta.

Kohdasta **»Erinäiset puolue-elimet»** syntyi seuraava keskustelu:

U. Suominen: Kuten tästä toimintakertomuksesta käy ilmi, on

puoluetoimikunta asettanut erityisen talousohjelmakomitean suunnittelemaan puolueen suhtautumista vallitsevan tilanteen esilletuomiin taloudellisiin kysymyksiin ja myös sosialisoimiskysymyksen. Tämän toimikunnan asettaminen on varmaan ollut ajankohtainen. Lahden, järjestöväki evästellessään minua tähän puoluekokoukseen pyysi esittämään, että esittäisin kokoukselle ja kokouksen hyväksyttäväksi paheksumisen sen johdosta, että tämä talouskomitea ei ole tehnyt mitään näkyvää työtä tänä aikana juuri, jolloin olosuhteet ovat minun käsitykseni mukaan nimenomaan sosialisoimispyrkimyksille erittäin ajankohtaiset ja suosiolliset. Samanaikaisesti kun Helsingin herrat ovat riidelleet vuosikausia siitä, kuka ehkä on ollut oikeilla linjoilla puolustuskysymyksessä, niin samanaikaisesti ei olla tehty mitään sellaisen työvälle elintärkeän kysymykset-suotuisaan ratkaisuun kuin esim. sosialisoimiskysymys sodan jälkeisissä oloissa, jolloin porvaristonkin taholla mielipiteet ovat mukautuneet suosiollisiksi monessa suhteessa. Sillä sodanaikainen talouselämä on monessa suhteessa jo mennyt olosuhteiden pakosta sosialismia kohti, ja se on. saanut hyväksymisen porvaristonkin taholta monessa sellaisessa kohdassa, joissa se normaalisissa oloissa ei olisi saanut hyväksymistä.

Minä esitän, että tämä puoluekokous yksimielisesti esittää paheksumisensa puoluetoimikunnalle ja samalla myös antaisi sen kehoituksen, että se ryhtyisi viipymättä ja nopeisiin toimenpiteisiin, että sieltä tulisi jonkinlaista toimintaohjelmaa pikaisesti näkyviin.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puheenjohtaja: Pyydän huomauttaa, että puoluekokoukselle on 'myöhemmin esitettävänä esitys, jossa myös puhutaan sosialisoinnista. Toveri Suominen on esittänyt, että puoluetoimikunnalle annettaisiin paheksumislausunto, ettei ole sosialisoinnisoimishjelmaa vielä valmistettu. Häntä ei ole kukaan kannattanut, joten ehdotus raukeaa.

Puheenjohtajan tulkinta hyväksyttiin.

Kohta **»Puolueen keskuselimet»** hyväksyttiin keskustelutta.

Toimintakertomus kokonaisuudessaan lähetettiin menettelytapavaliokuntaan.

Puoluetoimikunnan tilikertomukset vv. 1939—1943.

Toivo Aaltonen: Puoluekokousedustajille jaetussa tilinpäätöksessä vv. 1939—1943 ilmenevien numerotietojen lisäksi lienee syytä selostaa puolueen talouden perusteita ja esittää lausunto taloudellisen tilan kehityksestä.

Aikaisemmin oli tapana laatia puoluekokouksessa seuraavaa kolmi-vuotiskautta varten talousohjelma, joka sisälsi arvion tuloista ja menoista. Käytäntö kuitenkin osoitti, ettei niin pitkää aikaa varten laaditulla talousarviolla ollut käytännössä merkitystä. Tästä johtuen ei viimeksi pidetty puoluekokous tehnyt mitään päätöstä puolueen talouden hoidosta lukuunottamatta jäsenmaksun suuruuden mää-räämistä; vaan jätti asian puoluetoimikunnan ja puolueeneuvoston hoidettavaksi. Puolueeneuvosto onkin kutakin vuotta varten vahvista-nut puoluetoimikunnan ehdotuksen pohjalla talousarvion, jonka puitteissa puolueen taloutta on hoidettu.

On vielä mainittava, että puolueeneuvosto on vuosittain tilin-tarkastajain lausunnon perusteella muistutuksista hyväksynyt tilin-päätökset. Puoluesääntöjen mukaisesti esitetään tilit nyt puolue-kokouksen lopullisesti vahvistettaviksi, jonka tehtävänä on myös päättää tili- ja vastuuvapauden myöntämisestä puoluetoimikunnalle ja puolueeneuvostolle»

Tilikertomukset vuosilta 1939—1943 hyväksyttiin keskustelutta.

Puheenjohtaja: Kokous voinee tilintarkastajain lausunnon perus-teella myöntää puoluetoimikunnalle, puolueeneuvostolle y.m. puolueen tilivelvollisille tili- ja vastuuvapauden vuosilta 1939, 1940, 1941, 1942 ja 1943.

Puheenjohtajan ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan toimintakertomus

hyväksyttiin keskustelutta.

Sos.-dem. Pienviljelijäneuvottelukunnan toimintakertomus vv. 1939—1943.

Lauri Pajunen: Kun tätä Pienviljelijäin neuvottelukunnan toi-mintakertomusta käsitellään, minulla itse asiassa ei ole sitä kerto-musta vastaan mitään, mutta haluaisin tässä yhteydessä lausua oman mielipiteeni sen johdosta, että Pienviljelijäin neuvottelukunnan toi-minta viimeisen vuoden aikana on saanut jossakin määrin uusia muo-toja sei johdosta, että meillä viimeisissä piirikokouksissa valittiin tuollaiset pienviljelijäjaostot hoitamaan pienviljelijöitä koskevia kysymyksiä kussakin läänissä ja siltä kohdalta, mikäli se antaa ai-hetta. Kun nämä jaostot ovat siinä piirikokouksessa valitut ja piiri-toimikunnan alaisina työskentelevät, se edellyttäisi, että meidän pitäisi myös tämän Pienviljelijäin neuvottelukunnan mennä järjestel-mällisemmälle kannalle, ja valita nyt joko tässä puoluekokouksessa

tai sitten seuraavassa puolueuuvoston kokouksessa, mitenkä tuo asia parnaiten käy. Nyt koko toimintakertomuksen ajan, ainakin vuodesta 1939 tähän vuoteen saakka on tuo Pienviljelijäin neuvottelukunta ollut kokoonpanoltaan aivan samanlainen. Sitä ei ole uusittu millään tavalla eikä myöskään siihen ole otettu jäseniä m.m. Oulun enempää kuin Lapin läänistäkään, ja näin tuo toiminta on jäänyt siltä kohtaa hyvinkin vajanaiseksi. On kuitenkin selvää, että näiden harvaan asuttujen läänien, ennen kaikkea Lapin läänin, jota allekirjoittanut edustaa, asutustoiminta, jota siellä viime vuosina on harjoitettu, siihen on meikäläisen väestön taholta erikoista huomiota kiinnitettävä, sillä siellä on hyvinkin suuria puutteellisuuksia ollut havaittavissa jo yksistään asutustoiminnan kehityksessä. —Lähtemättä tässä monia muita kysymyksessä ilmenneitä epäkohtia selvittämään, minä vain totean, että niin Perä-Pohjolan kuin Lapin läänin alueilta pitäisi saada jäsen Pienviljelijäin neuvottelukuntaan.

Yleiskeskustelu julistettiin päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä ei syntynyt keskustelua.

Puheenjohtaja: Kertomus on tullut loppuunkäsittellyksi. Pajusen esittämä ajatus jätetään uuden puoluetoimikunnan tietoon vastaista Pienviljelijäin neuvottelukunnan kokoonpanoa varten.

Puheenjohtajan ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Esiteltiin *Joose Vilho Aaltosen kirje* puoluekokoukselle. Kirje oli seuraavansisältöinen:

»Ryhtylässä 25. 11. —44.

Sosialidemokraattinen puoluekokous.

Helsinki.

Lähetän tämän kautta mitä sydämellisimmän onnitteluni puoluekokoukselle toivossa, että kokous onnistuisi tehtävässään pienviljelijä- ja työväestömme hyväksi.

Samalla toivon puoluekokousedustajille rohkeutta ja malttia asioiden käsittelyssä niin, että voivat saattaa järjestjdcseen nekin henkilöt, jotka uusine lehtineen asettuvat liiksi tuomitsemaan vastuunalaisilla paikoilla ollutta toveri Tanneria. Hänet jos kenenkään voi verrata hyvään paimeneen, joka ei ole jättänyt vaaranhetkellä laumaansa, vaan toimi sen hyväksi, iotavastoin nyt syyttäjän korokkeelle astuneet lymysivät. Älkää siis hajoittako, vaan kootkaa.

Toveriterveisin:

Joose Vilho Aaltonen.

Ryhtylä, Arola.»

Kirjelmä merkittiin saapuneeksi.

Sos.-dem. eduskuntaryhmän toimintakertomus.

A. Kuusisto: Puoluekokouksen työlle olisi ollut onneksi, jos eduskuntaryhmän toimintakertomus olisi käsitelty silloin, kun puolue-toimikunnan kertomus luettiin. Kaikessa tapauksessa siitä olisi ollut se etu, että täällä ei olisi tämän parin päivän aikana syytetty sellaisestakin, johon ryhmä varmastikaan ei ole vikapää. Ryhmän toimintaa on käsitelty tämän kahden päivän aikana, ainakin sivuttu sitä, ja minä rajoitan sanottavani vain kaikkein tärkeimpiin ja nimenomaan ryhmän suhtautumiseen molempiin sotiiimme. Minä koetan olla tässä niin asiatarkea kuin suinkin osaan ja teen kaiken ryhmän toiminnasta selväksi niin talvisodasta kuin äskettäin päättäneestä sodasta, mitä pöytäkirjat tietävät.

Ensinnäkin ryhmän kokouksessa tai oikeammin sen valmistavan valiokunnan kokouksessa 7. 11. 1939 selosti ryhmän puheenjohtaja Pekkala Suomen ja Neuvostoliiton välillä käytyjä neuvotteluja, joista ilmeni, että Neuvostoliitto vaati Karjalan kannaksella luovutettavaksi sellaisen osan, joka muodostuisi siitä, jos raja vedettäisiin Lipolan kylästä Koiviston kauppalan eteläiseen reunaan asti. Edelleen Neuvostoliitto vaati luovutettavaksi seuraavat Suomenlahden saaret: Suursaari, Seiskari, Lavansaari, Tytärsaari ja Koivisto sekä pohjoisessa Kalastajasaarennon läntiset osat. Vielä vaati Neuvostoliitto, että Suomi vuokraisi 30 vuodeksi Hangon sataman ja ympärillä 5—6 meripenikulman säteellä länteen ja pohjoiseen olevan alueen rannikkotyökistöllä varustetun meritukikohdan luomiseksi. — Sitten selostetaan, mitä kaikkea varusteita ja mitä väkeä tähän tukikohtaan Venäjä sitten asettaisi. Edelleen Neuvostoliitto esitti molemmipuolisten Karjalan kannaksella sijaitsevien Suomen ja Neuvostoliiton rajaa pitkin kulkevien linnoitusten hävittämistä jättämällä rajalle tavanmukaiset rajavartiojoukot. Alueluovutuksia vastaan antaisi Neuvostoliitto Suomelle Repolan-Porajarven piirissä 5,529 km² suuruisen alueen, joka olisi noin 2 kertaa niin suuri, kuin mitä Neuvostoliitto Suomelta saisi. Neuvostoliitto ei myöskään vastustaisi Ahvenanmaan saarien linnoittamista, mikäli se tapahtuisi Sjiomen omilla voimilla. Hän ilmoitti valtioneuvostossa pidetyssä neuvottelussa, että keskusteltuaan asiasta useiden valmistavan valiokunnan ja puolue-toimikunnan jäsenten kanssa hallituksen uusi ehdotus menettelyjen pohjaksi Neuvosto-Venäjän kanssa tuntuu hyväksyttävältä, mutta katsoi samalla, että ellei tällä pohjalla sopimusta aikaansaataisi, neuvotteluja ei olisi katkaistava. Samalla puhuja tahtoi evästyksenä neuvottelijoille mainita eräiden asiassa käytettyjen puheenvuorojen johdosta, että neuvottelijoiden olisi neuvottelut niin hoi-

dettava, että sota tulisi vältetyksi. — Valmistava valiokunta päätti että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on puheenjohtajansa Pekkalan kannalla, että ryhmä luottaa hallituksen toimenpiteisiin ja että yleisradiossa harjoitettua kiihoitusta on hillittävä ja että puolueettomuutemme turvaamiseksi toimeenpantu ylimääräisiin kertausharjoituksiin kutsuminen on ollut tärkeätä.

»16. 11. pidetyssä ryhmän kokouksessa selosti Tanner Paasikiven kanssa käymiään neuvotteluja Moskovassa, jotka eivät olleet johtaneet myönteisiin tuloksiin, ja että he ennen poislähtöään Moskovasta olivat lähettäneet Molotoville kirjelmän, jossa ilmoitettiin suomalaisten halusta jatkaa neuvotteluja.» — Ehkä on tärkeätä mainita joku tärkeä puheenvuoro, jotka ryhmässä, tämän tärkeän selostuksen johdosta heti käytettiin. Ensinnäkin »puheenjohtaja Pekkala kiitti Tanneria ryhmän, puolesta, ja sen jälkeen alkoi asiasta pitkä keskustelu. Siinä lausui Kilpi, miten vaikeata on ollut saada aikaan ystävällisiä suhteita Neuvosto-Venäjän kanssa. Reinikainen: Ryhmän valtava enemmistö varmaankin hyväksyy hallituksen kannan. Ampuja oli sitä mieltä, että asia ei ole toivottomassa vaiheessa. Voionmaa: Suurpoliittinen kriisi on synnyttänyt tämän kysymyksen, ja se sen myös ratkaisee. Voisimme jäädä rauhallisesti odottamaan ratkaisua. Meilläkin on omat velvollisuutemme. On katsottava, ettei mielettömyyksiä päästä tekemään. Suomella on ollut hyvät neuvottelijat, jotka ovat arvokkaasti hoitaneet tehtävänsä. Nykyinen tilanne on sellainen, ettei Venäjä ryhdy väkivaltaisuuksiin pientä Suomea vastaan. Neuvottelujen tie on auki. Voimien kokoaminen on nyt tarpeen. Jokinen: On jokseenkin sama juttu, annettaisiinko Hanko tai Lappohja ja ko. lähisaaret. Saarten luovuttaminen katkaisisi liikenteen Hankoon. Keskustelun päätyttyä hyväksyttiin kaikilla äänillä yhtä vastaan hallituksen kanta ja neuvottelijain toimet.»

23. 11. pidetyssä ryhmän kokouksessa oli Karjalan kannaksen väestön eri piirejä edustava lähetystö esittämässä mielialoja. Lähetystölle vastasi ryhmän puheenjohtaja Pekkala seuraavaa: »Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on joka hetki valppaasti seurannut nykyisen vaikean tilanteen kehitystä. Ryhmä on ollut selvillä, että maamme riippumattomuutta on kaikissa vaiheissa kunnioitettava ja sen mukaisesti toiminta järjestettävä. Sosialidemokraattinen ryhmä on aina ollut ja on yhä edelleen sillä kannalla, että valtioiden väliset erimielisyydet on pyrittävä ratkaisemaan rauhallisin keinoin silloinkin, kun on kysymys vaikeista kysymyksistä. Nyt po. neuvottelujen aikana on ryhmän taholta noudatettu samaa periaatetta, ja niin tule, e ryhmä edelleen jatkamaan, jos tarve vaatii.»

30. 11. — siis päivänä, jolloin sotatoimet alkoivat — samana päi-

vänä pidetyssä ryhmän kokouksessa puheenjohtaja Pekkala ilmoitti, että ryhmä on kutsuttu koolle sen johdosta, että Neuvosto-Venäjä on tänään aloittanut sotatoimenpiteet Suomea vastaan pommittamalla lentokoneista käsin mm. Helsinkiä, Viipuria ja Ensoa. Eri eduskuntaryhmien puheenjohtajat ovat tänään olleet koolla ja tällöin sopineet siitä, että eduskunnan tämpäpäiväisessä istunnossa esiintyisi jokaisesta ryhmästä vain yksi puhuja, joka ilmoittaisi ryhmänsä kannan nykyisessä tilanteessa. Tanner selosti tilannetta. Hallituksen meikäläiset jäsenet ovat pitäneet neuvoa keskenään ja tulleet sellaiseen tulokseen, että ainoana keinona on nyt pidettävä aselevon pyytämistä. Nykyinen hallitus ei kuitenkaan voi sitä tehdä, joten hallitus olisi vielä tänä iltana uusittava ja siten tehtävä mahdolliseksi aselevon pyytäminen. Hallituksen eroa voidaan motiveerata silläkin, että kaikki eduskuntaryhmät, paitsi ei IKL:n ryhmää, olisi nyt saatava mukaan hallitusrintamaan. On suunniteltu, että ainakin kaksi nykyisen hallituksen jäsentä jäisi sivuun uutta hallitusta muodostettaessa. Nämä olisivat pääministeri Cajander ja ulkoministeri Erkkö. Pyysi ryhmän suostumusta siihen, että hallituksen meikäläiset jäsenet saisivat jättää eronpyyntönsä tasavallan presidentille. Huomautti vielä siitä, että tähän saakka noudatettu suuntaus on ollut mahdollinen. Suurempien myönnytysten tekeminen ei tähän mennessä ole ollut mahdollinen. Nyt on tilanne muuttunut. Kaikki uskovat nyt, että todesta on ollut kysymys.

Päätettiin yksimielisesti hyväksyä toveri Tannerin ehdotus, että hallituksen meikäläiset jäsenet jättävät eronpyyntönsä tasavallan presidentille.

Tämän jälkeen päätettiin yksimielisesti, että tänään pidettävässä eduskunnan istunnossa esiintyy ryhmän puolesta puheenjohtaja Pekkala. Lausunto oli seuraavansisältöinen: »Hallituksen jäsenten selonteko tilanteesta on yhtäpitävä niiden tietojen kanssa, jotka suurin piirtein ovat jo edustajille tunnettuja. Selonteko on kaikessa korrek-tisuudessaan riittävän selvä meille kaikille, samalla kuin se on mieltä-kuohuttava todistus siitä, kuinka voima ja väkivalta yhä edelleen tahtoo määrätä maailmassa. Se ryhmä, jonka nimessä minulla on kun-nia puhua, on aina ollut sillä kannalla, että valtioiden väliset eri-mielisyydet — silloinkin kun on kysymys pienen ja suurvallan väli-sistä suhteista — olisi ratkaistava rauhallista tietä neuvotteluteitse. Nyt kyseessäolevan kriisin aikana olemme kaiken aikaa edustaneet samaa käsityskantaa. Valitettavasti meidän pyrkimyksemme, jonka uskomme olleen myös hallituksen pyrkimyksen, ei ole vienyt toivot-tuun tulokseen syistä, jotka eivät ole riippuneet meistä. Sosialide-mokraattisen eduskuntaryhmän puolesta pyydän saada ilmoittaa, että

se on ollut hallituksen takana tässä asiassa ja toivoo, että kriisi mahdollisimman pian tulisi selvitettyksi.» Lausunto hyväksyttiin yksimielisesti.

5. 12. pidetyssä ryhmän kokouksessa esitti puheenjohtaja Reinikainen selonteon hallituksen uudelleen muodostamisesta ja hallituksen politiikasta, että sen pyrkimyksenä on rauhan aikaansaaminen, ja ellei siinä heti onnistuta, nykyisen tilanteen hoitaminen parhaalla mahdollisella tavalla. Selostuksen johdosta ei keskusteltu.

9. 12. päätettiin valmistavan valiokunnan kokouksessa suhteiden hoitamisesta Ruotsiin lähettää sinne lähetystö ryhmän puolesta, johon valittiin puheenjohtajat Salmenoja ja Reinikainen ja ryhmän jäsenet Hakkila ja Voionmaa.

20. 12. antoi ministeri Fagerholm ryhmälle selostuksen vallitsevasta tilanteesta, jossa kosketteli lyhyesti äskettäin nimitetyn hallituksen ohjelmaa. Hallitus pyrki ensin neuvottelujen käyntiinsaamiseen Neuvosto-Venäjän kanssa. Nämä pyrkimykset eivät ole tähän mennessä johtaneet tulokseen. Hallituksen tehtäväksi on nyt jäänyt sodan jatkaminen ja kansainvälisen avun hankkiminen. Virallista avunpyyntöä ei ole esitetty. Huomautti, että Ruotsi ei voine antaa virallisesti sotaan puuttumisen muodossa apua, koska se pelkää Saksaa. Ruotsissa ovat kyllä nuoremmat sosialistit ja ammattiyhdistysväki aktiivisen avun antamisen kannalla. Samoin on oikeistopuolue. Talonpojat ja liberaalit ovat vastaan. Tämän jälkeen hän selosti Ruotsista saatua apua ja vapaaehtoisliikettä.

Minun oli tarpeellista näin pitkälle selostaa talvisotamme alkamisen ajankohtaa ja ryhmän suhtautumista siihen. Ryhmällä ei käsitykseni mukaan ollut minkäänlaista mahdollisuutta sitä estää eikä päästä rauhanneuvotteluihin, niinkuin sen pyrkimyksenä oli senkin jälkeen, kun sotatoimet olivat jo alkaneet.

Siirtykäämme sitten äskettäin päättyneen sotamme alkuvaiheisiin, siis vuoden 1941 sodan alkuun. Siitä tietävät ryhmämme pöytäkirjat kertoa seuraavaa:

25. 2. antoi ministeri Pekkala selostuksen ryhmän valmistavassa, valiokunnassa, jossa selosti neuvotteluja Neuvostoliiton kanssa nikkeli- ynnä muissa asioissa. Valmistavan valiokunnan kokouksessa esitti Tanner, että neuvona hallitukselle olisi annettava: koettakaa puolustaa Suomen oikeuksia ja älkää antako asian johtaa sotaan. Tähän kantaan yhtyivät valmistavan valiokunnan jäsenet.

15. 5. kiinnitettiin ryhmän puolesta jo aikaisemminkin esillä olleeseen värväystoimintaan huomiota, jolla eräitä miehiä oli mennyt Saksaan asepalvelukseen. Tanner ilmoitti, että ryhmän puheenjohtajat sekä Voionmaa, Hakkila ja puoluesihteerit Aaltonen ovat asiasta

keskustelleet maalaisliiton eduskuntaryhmän kanssa, joiden kanssa käytiin pääministerille esittämässä vaatimus jyrkkiin toimenpiteisiin ryhtymiseksi värväyksen lopettamiseksi. Pääministeri ilmoitti olevansa samalla kannalla ja lupasi ryhtyä toimenpiteisiin.

12. 6. esitti pääministeri Rangell ryhmälle selostuksen uiko- ja sisäpoliittisesta tilanteesta. Keskustelussa esitti Tanner, että hallitukselle esitettäisiin selvästi ryhmän kannanottona, että jos Saksan ja Neuvostoliiton välillä syntyy selkkauksia, niin Suomen taholta on tyydyttävä puolustamaan maan rajoja, mutta ei missään tapauksessa hyökkäämään rajojemme yli. Kokous hyväksyikin yksimielisesti kannanottonaan esittää seuraavaa:

1) että hallitukselle ilmoitetaan sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän kannanottona, että jos Saksan ja Neuvostoliiton välillä-syntyy selkkauksia, niin Suomen taholta on tyydyttävä puolustamaan maan rajoja, mutta ei missään tapauksessa hyökkäämään maan rajojen yli,

2) että Suomen on noudatettava puolueettomuuspolitiikkaa ja

3) että ryhmän jäseniä on jatkuvasti pidettävä asioiden ja tapausten tasalla.

19. 6. pidettiin Elannon kerhohuoneistossa sos.-dem. eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan jäsenten ja työväen eri keskusjärjestöjen edustajain yhteinen neuvottelukokous, jossa käsiteltiin muutunutta tilannetta. Kokouksen yksimielisenä kantana päätettiin lähettää lähetystö presidentin ja pääministerin luokse esittämään kokouksen vakavana vetoomuksena seuraavaa:

1) että mobilisoituja joukkojamme ei käytetä hyökkäykseen,

2) että reservin kertausharjoituksiin, kutsuttujen perheiden huolto on järjestettävä tyydyttävälle kannalle,

3) että evakuoitujen asemaan on kiinnitettävä vakavaa huomiota,

4) että työoloja ei huononnetta,

5) että reservin kertausharjoituksista kiireellisesti kotiutettaisiin sellaiset henkilöt, jotka työskentelevät elintärkeillä aloilla,

6) että valtiovallan on sosiaalisissa asioissa oltava kiinteässä yhteistoiminnassa SAK:n kanssa,

7) että reservin kertausharjoitukset olisi saatava loppumaan niin pian kuin mahdollista on, ja

8) että kiinnitetään vakavaa huomiota Suomessa ilmestyvien fascistilehtien kansanvaltaa rienaavaan ja puoluettamme vastaan tähdätyyn kirjoittelutapaan.

Lähetystöön kuuluivat: ryhmästä Tanner, Reinikainen ja Voionmaa, puoluetoimikunnasta Aaltonen ja Keto, SAK:sta Wuori ja Nurminen, työläisnaisliitosta Kilpi ja työläisnuorisoliitosta Paasio.

25. 6. selosti Tanner lähetystön käyntiä presidentin ja pääministerin luona ja ilmoitti, että lähetystö oli saanut tyydyttävän vastauksen. Eduskunnan kansanvaltaisten ryhmien yhteisen lähetystön käydessä hallituksen puheilla seuraavana päivänä, ilmoitettiin sille, ettei Saksan kanssa oltu tehty mitään muuta sopimusta kuin aikaisemmin selostettu kauttakulkusopimus.

Sotatila alkoi. Samana päivänä hallituksen eduskunnalle antaman tiedonannon tapahtumista maamme rajoilla ryhmä käsitteli kokouksessaan. Päätöksessä tehostettiin voimakkaasti taistelua vain maamme riippumattomuuden ja kansanvaltaisen järjestelmän puolustamisesta.

3. 7. ilmoitti Tanner, että hänet oli nimitetty kauppa- ja teollisuusministeriksi hallitukseen. Ryhmä hyväksyi tämän yksimielisesti.

1.8. ulkoministeri Wittingin annettua ryhmälle selostuksen ulkopolitiittisista tapahtumista ilmoitti Tanner, että meikäläiset hallituksen jäsenet olivat vastustaneet suhteiden katkaisemista Englantiin silloin, kun tästä oli hallituksessa keskusteltu. Samoin hän ilmoitti, että hallitukselle on annettu tiedoksi, että Suomen olisi liityttävä kolmivaltasopimukseen, mutta siitä ei ole tullut mitään. Ryhmässä virisi keskustelu Suur-Suomesta, josta julkisuudessa, oli esitetty ajatuksia, päätyi puheenjohtaja Tannerin lausuntoon, että puhuminen Suur-Suomesta on sivuutettava.

1. 9. ilmoitti ministeri Fagerholm ryhmälle kokouksessa, että sosialidemokraattiset ministerit vastustivat jyrkästi hallituksessa kuutosten pidättämistä.

9. 9. selosti ministeri Tanner hallituksen toimintaa ja sotatilannetta, jossa mm. mainitsi, että Suomen ei olisi oltava mukana Pietarin valloituksessa. Nyt, kun vanhat rajat on saavutettu, voidaan keskustelu sodan päämääristä aloittaa.

Kuutosten asiasta hän ilmoitti, että tavoitteena on ollut porvareilla saada heidät turvasäilöön, jota sosialidemokraattiset ministerit panivat vastaan. Sen jälkeen oli sisäministeri ryhtynyt omalla vastuullaan äsken tunnetuksi tulleisiin toimenpiteisiin.

Reinikainen ilmoitti, että hän Tannerin kanssa oli esittämässä oikeusministerille vaatimuksen, että oikeudenkäynti kuutosia vastaan on peruutettava.

3. 10. pidetyssä kokouksessa ilmoitti puheenjohtaja Reinikainen, että sosialidemokraattiset jäsenet ulkoasiainvaliokunnassa olivat selvästi ilmaisseet ryhmän kannan, että suhteita Englantiin ei ole saatettava katkeamaan.

7. 11. hyväksyi ryhmä puolue toimikunnan kirjelmän valtioneuvostolle, jonka olivat olleet viemässä Tanner, Keto ja Aaltonen ja joka päättyi seuraavaan lausumaan: »Että hallituksen taholta viipymättä ja viimeistään ennen Amerikan Yhdysvalloille annettavaa vastausta annettaisiin selostus maamme sodan päämääristä ja ulkopoliittikkamme suuntaviivoista.»

25. 11. käsiteltiin ryhmässä pääministerin eduskunnalle antamaa ulkopoliittista selostusta, joka pääasiallisesti koski Suomen vanhojen rajojen palauttamista tarkoittavan lakiesityksen käsiteltäväksi eduskunnassa ja ns. itä-Karjala-kysymystä, jossa ryhmän puolesta Voionmaan tehtäväksi annettiin esittää lausunto, jossa tuodaan julki ryhmän kanta ja jossa Itä-Karjalaan nähden painostetaan Tarton rauhan sopimuksen henkeä. Ryhmän kanta oli yksimielinen.

Antikomintern-paktiin nähden ryhmä ei tehnyt päätöstä, vaan pidettiin keskustelu vastauksena kysymykseen, jossa arvosteltiin hallituksen toimenpiteitä kysymyksessä olevassa asiassa.

Myöhemmin kuutosten tultua pidätetyksi ja tuomituksi ryhmä teki voitavansa heidän kohtelunsa lievittämiseksi, samoin kuin muidenkin poliittisten vankien. Useat kerrat ryhmä kääntyi tässä tarkoituksessa hallituksen puoleen.

Kun sisäministeri oli ryhtynyt toimenpiteisiin eräiden noin 40 ulkomaalaisen karkoittamiseksi Suomesta, ryhtyi ryhmä toimenpiteisiin sen ehkäisemiseksi sillä tuloksella, että vain 4 törkeästä rikoksesta syytettyä karkoitettiin.

Näin on siis ryhmä menetellyt, ja kaikilla keinoilla koetettiin tähän sotaan joutumista ryhmän taholta estää. Kun täällä on eräillä tahoilla mainittu sellaista, että tähän toiseen sotaan ei olisi Suomen tarvinnut ryhtyä ja kun tämä maininta on ollut Suomen Sosialidemokraatin päätoimittajan tekemä, niin minun tarvitsee lukea mitä hän itse kirjoitti sodan syttymisen jälkeen Suomen Sosialidemokraatin kesäkuun 27 päivän numerossa pääkirjoituksessa, josta luen sen loppuosan kokonaan. Alkuosassa on selostettu, mitä eduskunta on ollut pakotettu tekemään. Tämä kuuluu:

»Eikä näytä olleen kysymys yksistään Suomen valtion olemassaolon tuhoamisesta, vaan yksinkertaisesti koko Suomen kansan hävittämisestä maan päältä. Viime sodan puhjetessa bolshevistinen propaganda uskoi voivansa saada täällä aikaan hajaannusta puhumalla 'makeilevästi erikoisesti Suomen työväestölle. Tänne painhan luvattiin kömpelösti kaikenlaisia reformeja — yleensä sellaisia, jotka Suomessa oli toteutettu jo vuosia sitten — sekä vakuutettiin, ettei oltu ryhdytty taisteluun Suomen kansaa, vaan ainoastaan sen »hallitusherroja» vastaan. Tämä puhe ei tehonnut täällä. Päinvastoin maan työväestö tuns

itsetietoisesti velvoituksensa. Se rakasti maansa vapautta eikä kuunnellut tuollaisia kuiskutuksia.»

Kun olimme joutuneet tähän toiseen sotaan, niin niinkuin siihen aikaan yksimielisesti kaikilla tahoilla puolueessamme tunnustettiin, niin ryhmän ainoana tehtävänä oli sitten, kuten talvisodankin aikana, katsoa, kuinka siitä päästäisiin eroon. Sotaanhan on helppo mennä, mutta kovin vaikea päästä pois. Ryhmän tiedossa ei ole, että Suomelle olisi annettu minkäänlaista tilaisuutta päästä sodasta irti, ennenkuin vasta tammi—helmikuussa kuluvana vuonna. Silloin hallituksen taholta ilmoitettiin, että hallitus on ollut jonkin aikaa aikaisemmin kosketuksissa Neuvostoliiton kanssa, mutta tiedossa on, että Neuvostoliitto vaatii Moskovan rauhan rajoja. Näin nämä neuvottelut tai tämä kosketus ei ole aikaisemmin johtanut mihinkään positiiviseen tulokseen. Silloin kun helmikuun alussa saatiin nämä kuuluisat seitsemän vaatimusta, jotka olivat kovin ylimalkaisia, hallitus ryhtyi ottamaan selkoa siitä, mitä kaikkea niiden taakse sisältyi. Kun Neuvostoliitto selitti, että parhain tapa neuvottelujen saamiseen oli matkustaa yhden tai parin henkilön Moskovaan, hallituksemme vastasi tähän, että senkin mielestä Moskova on parhain paikka, koska siellä on tilaisuus tavata sellaisia Neuvostoliiton johtomiehiä, joilla on valta näistä asioista päättää. Ja niin sitten lähdettiin. Täällä tulivat sitten ehdot, jotka kaikki tunnumme ja jotka sitten eduskunta pitkän ja perinpohjaisen harkinnan jälkeen lopulta yksimielisesti joutui hylkäämään. Meidän miehissäkkin oli myös 17 sellaista, jotka jo siinä vaiheessa, kun ei tiedetty vielä, mitä ehdot sisältävät, olivat valmiit niihin menemään. Mutta or samalla kunnioituksella tätä lähetystyä kohtaan muistettava, että he suostuivat ryhmän kuriin ja päätökseen eivätkä eduskunnassa esittäneet omaa kantaansa, vaan eduskunta hylkäsi nämä ehdot yksimielisesti.

Tietysti voisi puhua paljon siitä myöskin, miten maallemme olisi käynyt sitten, jos olisimme voineet välttää joutumasta tähän sotaan. Ei ole yhtään maata, jotka ulottuvat Neuvostoliittoon, jota ei Saksa ole miehittänyt, ja sen lisäksi monia muita maita, jotka eivät ulotu Neuvostoliittoon. Sodan alussa se miehitti Norjan. Onko nyt mitenkään luultavaa, että sitten kun Saksa julisti Venäjälle sodan, että se olisi sitten jättänyt Suomen eikä olisi tuonut, sotavoimiaan tänne? Me olisimme joutuneet kahden suurvallan taistelutantereeksi pitkiksi vuosiksi. Kenties olisimme joutuneet sekaantumaan siihen ja enkä siten, että osa toiselle, osa toiselle puolen, kuten on käynyt jokseenkin kaikissa niissä maissa, jotka suursodan jalkoihin ovat tulleet. Ei meidän tiemme nähtävästi sitenkään olisi ollut kärsimyksistä pienempi, kuin mitä tämä valitsemamme tie on ollut. Ja on otettava huo-

”*

*

mioon, että koko se maanosa, jossa olemme, oli kokonaan Saksan vaikutuspiiriin kuuluva taloudellisessa suhteessa. Mistä olisimme saaneet leipää, kaikkea tarvikkeita, mitä maa tarvitsee elääkseen ja pysyäkseen pystyssä? Joku voi kuvitella, että Ruotsi olisi antanut meille, niinkuin se on antanut eräissä vaikeissa oloissa, josta niin suuresti kiitollisia olemme läntiselle naapurimaallemme. Mutta tuskinpa Ruotsissakaan varastot olisivat moneksi vuodeksi meille riittäneet. Ja lopuksi jokainen puolueeton maa pelkää sitten, että joutuuko se antamaan siviiliväestölle vai viedäänkö ne jomman kumman sotivan puolen sotilaallisiin tarpeisiin. Mutta tällainen asioiden puntaroiminen on kuitenkin aivan hyödytöntä, koska emme mitenkään voineet muuttaa tietä. Siihen ei ollut mitään mahdollisuutta tässä asiassa.

Kenties on syytä sitten mennä hiukan toiseen asiaan, siihen ns. Ribbentropp-sopimukseen, Sehän sorvattiin Juhannuksen aikoihin. Presidentti sen allekirjoitti, ja muut hallituksen jäsenet hyväksyivät, paitsi sosialidemokraattiset ministerit ja edistyspuolueen ministeri Kauppi. Minun on heti sanottava, että ryhmä yksimielisesti oli sopimusta vastaan. Se oli samalla kannalla kuin ryhmän edustajat hallituksessakin, että tämä sopimus on mitä turmiollisin maallemme, ja sen varalta on pidettävä reserviä, joka sitten kun tämä sopimus olojen pakosta on rikki revittävä, että on reserviä, joka ottaa maan hallituksen ohjat käsiinsä ja puhtaisiin käsiin. Nyt kuitenkin, en tiedä, mistä syystä, nousi semmoinen käsitys, että meidän olisi vedettävä miehemme pois hallituksesta, syystä että ministerien enemmistö hyväksyi tämän Ribbentropp-sopimuksen. En ymmärrä siinä minkäänlaista johdonmukaisuutta siinä katsannossa, että minkätähden niiden täytyy tulla pois, jotka vastustavat tätä sopimusta, ja ne jäisivät, jotka hyväksyivät. Ei siinä ole mitään johdonmukaisuutta. Mutta siinä oli lisäksi paljon muuta pelissä. Silloinhan oli kesällä hyvin vaikea tilanne. Jos täällä olisi tehty sellainen revohka Helsingissä, että sosialidemokraattinen ryhmä olisi kutsunut miehensä pois hallituksesta, se olisi ollut niinkuin viittaus rintamalle, että taistelkaa pojat, mutta me täällä teemme sellaista. Mitä luulette, että miehet olisivat siellä ajatelleet? Eiköhän tavallinen sotilas olisi ajatellut, että kannattaako minun sitten uhrata henkeäni, panna henkeäni alttiiksi, koska siellä Helsingissä on tehty sillä tavalla. Olisiko rintama jäänyt sinne, olisiko saatu minkäänlaista rauhaa, sen saattaa hyvällä syyllä kysyä. Venäläiset olisivat voineet tulla kaikkialla ja vallata maan. Minkätähden ne miehet olisi pitänyt ottaa pois hallituksesta, jotka kaikkein kiinteimmin vaativat rauhaa, ja jättää hallitus noin tunte mattomien käsiin? On ymmärrettävää, että ryhmän valmistava valio-kunta monta päivää keskusteli tästä, ja siellä oli montakin kertaa

esillä, että se vaatii miehet pois hallituksesta. Mutta ryhmä kuitenkin päätti 10 äänen enemmistöllä, että se ei kutsu miehiä pois hallituksesta. Ja minä olen vakuuttunut siitä, että se oli maalle onneksi, että saimme sittenkin pikemmin rauhan, joskin huonon. Sittenkin se oli parempi kuin sota. Se siitä.

Puheenjohtaja: Täällä on pyydetty eduskuntaryhmän toimintaa koskevaa keskustelua varten kolme puheenvuoroa. Tänä iltana ei ole aikaa käyttää niitä. Kuitenkin haluaisin kokoukselle ehdottaa, että kokous tänään päättaisi, -että kun ryhmän toiminnasta keskustellaan puheaika rajoitettaisiin viideksi minuutiksi.

Puheenjohtajan ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Kokous keskeytettiin kello 18,35.

NELJÄS KOKOUPÄIVÄ

Tiistaina marraskuun 28 päivänä 1944.

Kokous alkoi klo 9,03. Puheenjohtajana *Emil Skog*.

Aluksi laulettiin »Ken maasta hyisen hallan . . .»

Toimitettiin nimenhuuto.

Jatkettiin sos.-dem. eduskuntaryhmän toimintakertomuksen käsittelyä.

Puheenjohtaja: Esillä on sos.-dem. eduskuntaryhmän toiminta. Alustavan puheenvuoron käytti edustaja Kuusisto. Asiasta käydään ensin yleiskeskustelu ja sen jälkeen mennään kappale kappaleelta. Niinkuin eilen on päätetty, puhe-aika on rajoitettu viideksi minuutiksi, että jokainen puheenvuoron käyttäjä tietää sen.

Lepistö: Sos.-dem. eduskuntaryhmän toimintaa käsiteltäessä tässä kokouksessa lieenee tarpeellista vielä toimintakertomuksen lisäksi kertoa jotain erikoista yksityiskohdista ja tapahtumien kulusta ryhmässä. Siksi olen rojhennut pyytää puheenvuoroa.

Kun ryhmässä on erikoisesti tämän vuoden kuluessa ollut havaittavissa ns. enemmistö ja oppositio, niin lieenee tarpeellista alleviivata, millä tavoin tämä mielipiteiden jakautuminen on tapahtunut. Vedenjakajana tällöin on ollut tilanteen arvioiminen rauhanteon mahdollisuuksista. Itse pääasiaan, rauhaan pääsemisestä, ei ole esiintynyt muuta kuin yksi mielipide. Mutta mielipiteet ovat jakaantuneet näiden mahdollisuuksien arvioinnissa. On jyrkästi torjuttava joskus julkisuudessa esitettävä käsite oikeistosta ja vasemmistosta. Ryhmässä ja puolueessa on tunnettuja vanhempia tovereita, kuten esim. mainitakseni toveri Voionmaan ja vanhan tunnetun patanosken, Tuomas Bryggarin, jotka ovat oppositiossa, jota vastoin ryhmän nuorempi väki, joka tavallisesti on tunnettua rajuudestaan, ne ovat taas menneet mukaan ryhmän enemmistön kanssa. Mielestäni toveri Keto sunnuntaina käyttämässään puheenvuorossa kosketteli sitä asiaa, joka minun käsittääkseni on ratkaisevasti vaikuttanut enemmistön ja vänem-

mistön välillä käytävään rajankäyntiin. Jos maamme politiikkaa olisi johdettu siihen tapaan, kuten Keto mainitsi, että maa olisi joutunut miehitetyksi tai maan hallinto natsi-Saksaan nojaavan oikeisto-diktatuurin alaiseksi, niin tässä on juuri ollut se, joka on nämä eri näköalat vaikuttanut. Ryhmässä esiintyvän opposition taholta ei ole kylläkään koskaan niin selvästi esitetty, että tosiaan asiat olisi ollut johdettava siihen, että maa olisi joutunut miehitetyksi. Sitä on kyllä esim. toveri Pekkalalta kysytty, eikö tämä sellaiseen johda, mutta hän ei ole eikä muutkaan opposition jäsenet lähteneet koskaan tulevaisuuden Suunta-viivoja lähemmin vetämään. Verraten myöhäisessä vaiheessa näin ollen toveri Keto mainitsee tämän asian. Ryhmän enemmistö on kantansa määriteltessään tämän ottanut huomioon. Me emme ole nähneet asemaamme niin selvästi verrattavissa Tanskaan ja Norjaan kuin Keto. Tanskassakin, kuten täällä Tanskan veljespuolueen edustaja eilen esitti, siellähän pyrittiin Stauningin johtamana siihen, että miehityksestä selvittäisiin mahdollisimman vähällä taistelulla. Täpahtumat tosin myöhemmin ovat johtaneet toisenlaisiin tuloksiin. Meidän asemaamme on varmasti ollut paljon monimutkaisempi ja paljon toisenlainen kuin toisten pohjoismaiden. Puolueemme ja eduskuntaryhmämme olisivat varmasti voineet asiat johtaa joko miehitykseen tai natsi-Saksan diktatuuriin. Miten sen tien kulkeminen olisi sujunut, mikä olisi maamme asema ja sen tulevaisuus, sitä voidaan aavistaa, mutta sitä ei voida tietää. Itsenäisyytemme ja tulevaisuutemme tosin tälläkään kertaa eivät ole missään vahvoissa kantimissa. Vaarat ovat suuret. Mutta kun porvarit olisivat Gestapon tukemana avustaneet marxilaisuuden tuhoa työväen keskuudessa, ja että Saksan sotilasjyrä olisi kulkenut maan yli, ja Neuvostojoukkojen tukeamana olisi maa vapautettu saksalaisista ja kotimaisista fäscisteistä (puheenjohtaja koputtaa), niin missä tosiaan tällä hetkellä oltaisiin. Tämä on ollut perusvedenjakaja, joka ryhmässä minun käsittääkseni on.

Järvinen: Siinä keskustelukokoiuksessa, joka kesäkuussa Jyväskylässä pidettiin puoluekokouksen edustajain evästämiseksi, käytiin varsin laaja keskustelu sos.-dem. eduskuntaryhmän toiminnasta. Mutta täytyy sanoa suuresti kiitollisena, että meillä jyväskyläläisillä on eduskuntaryhmässä edustajana toveri Onni Peltonen, joka on pitänyt eduskuntaryhmän toiminnasta ajan tasalla koko tämän sodan ajan. Varsinkin viime vuoden aikana hän on melkein 2—3 kertaa kuukaudessa antanut milloin työväenyhdistyksen milloin kunnallisjärjestön kokouksessa hyvin objektiivisia ja yksityiskohtaisia seloituksia eduskuntaryhmän toiminnasta, ei ole niihin lisännyt mitään omia kommentaarejaan, vaan on selostanut asiat sellaisena kuin ovat

olleet. Senvuoksi tämä kokous, missä ^hmän toimintaa piti arvosteltaman, muodostui ryhmälle tunnustuksen antamiseksi. Evästykokouksessa todettiin, että eduskuntaryhmä on tehnyt kaiken sen, mitä vallitsevissa olosuhteissa on voitu tehdä. Ettei minun tarvitsisi uudelleen käyttää puheenvuoroa yksityiskohtaisessa keskustelussa, mainitsen kumminkin pari kolme asiaa, joihinka evästykokouksessa kiinnitettiin huomiota ryhmän toiminnassa ja lausuttiin toivomuksia ryhmän toimintaan nähden.

Ensimmäinen asia, johonka kiinnitettiin huomiota, on, että tapaturmakorvaukset, jotka nykyisen lain mukaan ovat liian alhaiset, niihin ryhmän taholta olisi toivottu päättävämpää esiintymistä.

Toinen asia, jossa ryhmältä olisi niinikään toivottu päättävämpää esiintymistä, oli ns. sairaskassalaki, jonka mukaan sairaskassat muuttuvat huoltöperiaatteen kannalta ns. vakuutusperiaatteen kannalle, mikä aiheutti sen, että vakuutusmaksut näissä sairaskassoissa vallan huomattavasti kohosivat. Tätä ovat paheksuneet sikäläiset teollisuuslaitoksen työläiset aivan yleisesti, ja omakohtainen käsitykseni on, että tämä paheksuminen on aivan oikeutettua. Käsityksen mukaan sellaiset kassat, kuin sairaskassat voidaan hyvin pitää huoltöperiaatteenkin kannalla. Eläkekassojen kohdalla on asianlaita jo toisin. Toivottavaa olisi, että sos.-dem. eduskuntaryhmä, joko nykyinen tai tuleva, tässä suhteessa tekisi jonkun aloitteen ja koettaisi saada asiaan korjausta.

Kolmas asia, johonka siellä puututtiin, oli ryhmäkurin noudattaminen. Kun ryhmän vuosikertomuksessa sanotaan, että ryhmässä on jonkinlainen piiskuri, toivottiin, että se piiskuri todella toimisi myös ja että niinkuin aikaisemmin on päätetty, että esim. piirikokouksissa esitetään selonteko, joka viime vuosina on jäänyt tekemättä, siitä, miten piirin edustajat ovat olleet läsnä tärkeissä äänestyksissä.

Nämä kolme asiaa olivat, joista ryhmälle lausuttiin toivomus ja hienoinen moitekin, muuten ryhmän toiminta hyväksyttiin. Ehdotankin evästykseni mukaan, että se hyväksyttäisiin, mutta asia lähetettäisiin menettelytapavaliokuntaan jonkinlaisen päätöslauselman antamista varten.

Pyy: En pidä sopivana edustajana ottaa tässä suunvuoroa, mutta kun en aikaisemmin käynyt ryhmän arvosteluun eikä se kuulu minulle, vaan edustajille, minun täytyy entisenä edustajana ja Karjalan siirtoväen puolesta lausua sen esittämä julkilausuma, ja siksi jouduin pyytämään puheenvuoron. Mutta ennen sitä haluan huomauttaa muutamalla sanalla tai oikeastaan muistiin palauttaa, mitä ennen puoluekokousta esiintyi arvostelua. Oppositio, joka nimettiin ns. rauhan-suunnan merkeissä, se oli terveellä ja hyväksyttävällä pohjalla. Tällä

m

kertaa tätä ei voi sellaiseksi arvostaa. Nyt puolestamme olemme jon* kin verran huolissamme, että nykyinen oppositio on epäterveellä pohjalla. Sillä eihän missään tapauksessa voi väittää oltavan rakentavalla tiellä, jos perustetaan yksityisiä lehtiä, kuten on jo täällä sanottu, joissa miltei jokaisessa tähdätään mustamaalaukseen puoluetta kohtaan ja yksityisiä johtavilla paikoilla olevia tovereita vastaan. (Ei se ryhmän kertomukseen kuulu.) Vieläpä voidaan sellaista* kin esittää, kuten Vapaan Pohjolan ensi numerossa, että sos.-dem. puolue ei ole kahdenkymmenen vuoden aikana saanut mitään sanottavaa aikaan. Olen niitä vanhemman polven miehiä ja tarkoitan, että ensimmäinen kahdenkymmenen vuoden toiminta meni melkein aatteelliseen sanottavaan, ja jälkimmäisen kahdenkymmenen vuoden aikana on mielestäni saavutettu paljon, joiden lukeminen ei kuulu tähän.

Karjalan siirtoväkenä myönnämme, että ryhmän ja puolueen toiminta on sellaisella pohjalla, johon me olemme tyytyneet, ja että virheitäkin on voinut sattua, mutta ei niin voittamattomia, etteikö voisi jokainen täällä jokapäiväisen elämäntyönsä ääreen palatessaan alkaa jälleen rakentavan työn puolueemme voiman kasvattamiseksi. Me Karjalan siirtoväki oletimme, että nyt juuri sosialidemokraattisella puolueella ja sen kongressilla olisi syytä löytää yhtenäinen rakentava työ. Karjalan työväestö odottaa sosialidemokraattiselta puolueelta auttavan käden ojennusta heidän tulevan elämänsä järjestämiseen. Jos siihen tahdotaan pyrkiä, on tämän kokouksen siirryttävä keskitämään huomiota siihen, miten parhaalla tavalla voimme luoda sen ohjelman, jonka voimme täältä mentyämme esittää ei vain Karjalan ja pohjolan kovia kokeneille työläisille, vaan koko maan työväestölle. Henkilökohtaisten, persoonallisten huomautusten aika ei ole tällä kertaa. Tämä on se pohja, joka kannustaa meitä luovutetun alueen järjestöväkeä pyrkimään jälleenrakennustyöhön.

Viljo Salokoski: Eilen illalla me kuulumme täällä toveri Kuusiston esittävän alustuksen sos.-dem. eduskuntaryhmän toiminnasta. Ja kun me lisäksi seuraamme eduskuntaryhmän toimintaa tuosta toimintakertomuksesta, niin emme voi tulla muuhun kuin yksimieliseen tulokseen siitä, että eduskuntaryhniä on sittenkin tuona vaikeana aikana, viiden vuoden aikana jaksanut työskennellä melko yksimielisenä vuoden 1943 loppuun saakka, joten en haluakaan tässä yhteydessä millään tavalla ryhtyä arvostelemaan eduskuntaryhmän toimintaa. Voin ilman muuta varauksetta hyväksyä eduskunnan toiminnan. Mutta kuitenkin haluan kiinnittää muutamiin seikkoihin huomiota. En myöskään halua toistaa sitä, mitä toveri Järvinen täällä jo esitti, nim. edustamani järjestöväki on juuri niihin asioihin kiinnittänyt

huomiota käsitellessään eduskuntaryhmän toimintaa. Lisäksi minä haluaisin kiinnittää myöskin huomiota ryhmän kuriin. Kun me maaseudulla seuraamme eduskunnan toimintaa ja ennen kaikkea seuraamme oman ryhmämme toimintaa, on etenkin viime vuosina ollut havaittavissa tuollaisista välinpitämättömyyttä tai sanoisinko kurittomuutta, jota on esiintynyt sos.-dem. eduskuntaryhmässäkin. On havaittu usein, että eduskunnan täysistunnoissa on hyvinkin huomattava määrä pois edustajia, jotka hyvin useissa tapauksissa ehkä vaikuttavat ratkaisevasti äänestyksen tulokseen. Näin ei saisi tapahtua. Sillä valitsijat, jotka ovat valinneet edustajansa eduskuntaan, toivovat myöskin, että ne täyttävät siellä velvollisuutensa. Aikaisemminhan tietääkseni, niinkuin toveri Järvinen mainitsi, on eduskunnan ryhmän keskuudessa käytetty tuollaista nk. piiskuria, joka pitäisi kurlia eduskuntaryhmän keskuudessa. Ja aikaisempina vuosina myöskin piirikokouksissa annettiin seikkaperäinen selvitys siitä, kuinka paljon ja kuinka kukin on ollut pois eduskunnan istunnoista. Ja toivoisin, että tämä järjestelmä vastaisuudessaakin otettaisiin käytäntöön. Sillä ainakaan kahtena viimeisenä vuonna ei niitä ole piirikokouksissa esitetty.

Lopuksi haluaisin kiinnittää huomiota myöskin eduskuntaryhmälle nk. poikkeuslakien kumoamisesta. Niitähän me olemme saaneet jo viiden vuoden aikana kokea, ja niihin on jo kansa kyllästynyt — ennenkaikkea työvoimalait, jotka koskevat myös ennen kaikkea työväestöä. Sillä työväestöhän raskaan päivätyön ohella ei enää useissa tapauksissa jaksa suorittaa niitä kaikkia pakollisia ja puohpakollisia tehtäviä, joita näiden lakien perusteella on tullut suoritettavaksi. ,

K. Jokinen (Perniö): Kysymys, johon olisin tahtonut kiinnittää huomiota, on valtiollinen poliisi. Tämänkin laitoksen toiminta on ollut raakalaisuuteen verrattavaa, mutta siitä huolimatta eduskuntaryhmälle ei ole tuotu sellaisia tietoja valtiollisen poliisin toiminnasta, kuin mitä totuus olisi edellyttänyt. Jos taas hallitus ei ole ollut tietoinen tämän laitoksen toiminnasta, kuinka voi olla mahdollista, että joku laitos saa jatkaa pyövelin toimintaa vuosikausia? Se asiakirja, joka on tuomari Anthonista, kertoo kauhistuttavia asioita valtiollisen poliisin toiminnasta. Ne olivat aivan toista, mitä täällä toveri liailo esitti siitä »humaanisesta» väkien kohtelusta. Minä toivoisin, että toveri Railo saisi havainto-opetusta valtiollisen poliisin toiminnasta. (Onko Gestapo?)

U. Leino: Meidän maamme on aina kuulunut kansanvaltaisesti hallittuihin maihin, ja tämä on myöskin työväestön kannalta ollut aika tärkeä, ja se on myös tätä kansanvaltaisuutta pitänyt suurimpana puolustuksen kysymyksenä. Se edellyttää kansan käsityksen

mukaan, että meillä myös kaikki kysymykset ratkaistaan kansanvaltaisessa järjestyksessä. Työväestöllä siellä edustamassani piirissä on sellainen epätietoisuus tästä asiasta, joka tässä kokouksessa kyllä saattaa tulla selvitetynsi. Kun meillä perustuslakien mukaan — siis meidän työväestön mielestä — kuuluu, että sellaisesta niin tärkeästä asiasta kuin sodasta ja rauhasta päättää presidentti maan hallitusta ja eduskuntaa kuultuaan ja sen jälkeen ja mukaan tekee ratkaisunsa. Ei ole julkisuudessa näkynyt vielä tuon kysymyksen ratkaisu järjestyksestä. On käynyt selville, että meidän eduskuntaryhmämme tässä asiassa on asetettu jo tapahtuvan tosiasian eteen — siis meidän julkisuuteen saatettujen tietojen mukaan. En tiedä, kuinka paljon eduskuntaryhmä on tietänyt asiasta ja onko sensuuri siis kieltänyt tämän asian esilletulon. Ja jos näin on, onko eduskuntaryhmä tässä toiminut sillä voimalla ja auktoriteetilla, joka sille olisi ollut mahdollista? Toivottavasti me tässä tilaisuudessa saamme tästä asiasta selvän.

Tahtoisin vähän kosketella myös niitä poikkeuslakeja, joita eduskunta ja ryhmä ovat joutuneet tässä hyväksymään. On aivan luonnollista, että sota-aika asettaa sellaisia lakeja, jotka eivät tyydytä ketään eduskuntaryhmiä, ja näiden lakien puitteissa toimitaan myös sota-aikana. Yksi tällainen sanoisinko hyvin vaikeita lakeja on ollut työvelvollisuuslaki. Se on kohdistettu miltei yksinomaisesti työväenluokkaan, mikä on tietysti ymmärrettävää, koska se on juuri se armeija, johon sitä voidaan soveluttaa. Mutta tässä lain soveltamisessa työvoimaviranomaiset, jotka ovat joutuneet soveltamaan, eivät ole käyttäytyneet puolueettomasti, kuten tarkoitus itse asiassa on ollut. Tästä työvelvollisuudesta on käytännössä tullut jonkinlainen sellainen rangaistuslaitos. On riippunut paikallisten työvoimaviranomaisen mielialoista, miten ovat lakia soveltaneet.

Unto Suominen: Lahden järjestöväki evästäessään minua tähän puoluekokoukseen oli siellä sitä mieltä, että sos.-dem. eduskuntaryhmä ei ole tehnyt nyt käynnissä olleiden sotavuosienkaan aikana mitään sellaista ratkaisua, mistä sitä voitaisiin vetää varsinaisesti tilille. Sen.sijaan siellä kiinnitettiin huomiota siihen, että eduskuntaryhmä on ollut liikaa saamaton ja että se on antanut itseään johtaa liiaksi ylhäältä päin ja että sitä siis voidaan syyttää tekemättä jättämisestä. Tämä on nimittäin ehkä johtunut siitä, että eduskuntaryhmä ei ole sotien aikana oikein informoitu. Eduskuntaryhmä on antanut liiaksi valtaa hallitukselle, ja hallitus taas puolestaan muutamille, miehille, ja tämä on johtanut ehkä juuri siihen tilanteeseen, mistä nyt puoluetamme arvostellaan sotatapahtumien johdosta. Lisäksi myös kiinnitettiin huomiota siihen, että sos.-dem. eduskuntaryhmä ei ole kenenkään oikein reagoimaan siihen olotilaan, johon meidän maamme on

joutunut välirauhan tapahduttua. Tämä olotila on nimittäin Lahdessa tulkittu sillä tavoin, että maassa on tapahtunut täydellinen suunnanmuutos, me olemme joutuneet orientoitumaan kokonaan toisella tavalla, ja tämä olisi .merkinnyt mm. sitä, että hallitus olisi täytynyt kokonaan uudistaa, siis hallitukseen panna sellaisia miehiä, jotka eivät ole olleet sotakapicoissa mukana. Mutta tätä ei ole näytty tajuttavan myöskään sos.-dem. eduskuntaryhmässä, ja tätä pidetään hyvin valitettavana asiana, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä vastustaa uutta suuntausta, joka on minun käsittääkseni aivan välttämätön edellytys mm. rauhanehtojen täyttämiseksi, ja se tietysti on välttämätön meidän elämisellemme.

Sitten sen lisäksi vielä on kiinnitetty huomiota siihen, että sotaaikana on tapahtunut sitä, että meidän eduskuntaryhmässämme ei ole noudatettu parlamenttaarisuutta. Tämä on ilmennyt nimenomaan eräissä hallitusremonteissa. Eduskuntaryhmä on asetettu tosiasioiden eteen. Eduskunnan lomalla ollessa on saatettu joku hallituspaikka täyttää, ja eduskunta on asetettu tosiasioiden eteen, ja sen on täytynyt hyväksyä tapahtunut nimitys. Tämä ei ole paikallaan.

Sitten myöskin on kiinnitetty huomiota siihen, että siirtoväen asiain hoidossa eduskuntaryhmämme ei onnistunut saamaan oikeata asennetta, sellaista asennetta, että se olisi tyydyttänyt pienviljelijä- ja palkkatyöläisten siirtoväkeen kuuluvien vaatimuksia, vaan heidät epäonnistuneella politiikalla johdettiin pönkittämään suurmaanomistajien ja muidenkin suuromistajien etuja, ja tämä tietenkään ei ole ollut eduksi meidän vastaiselle toiminnallemme. Yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen esittämään muutamia esityksiä.

Eino Raunio: Otin puheenvuoron huomauttaakseni, että on turhaa keskustella sosialidemokratian linjalla. Viime perjantaina keskustellessamme näistä asioista Jokinen mainitsi, että ellei puolueen oppositio pääse puoluekokouksessa määrääväksi, on heidän siirryttävä muulla tavalla mahdollisesti vastustamaan. Tämän jälkeen on toveri Jokisen kanssa turhaa keskustella sosialidemokratian linjoilla. Tahdon palauttaa mieliin viimeaikaiset vaiheet, jolloin oli pyrkimyksenä päästä rauhaan. Se tapahtui presidentin vaihdoksen aikaan viime kesänä. Silloin ryhmäkokouksessa 1 päivänä elokuuta esitettiin Mannerheimin pyytämistä tai valitsemista tasavallan presidentiksi. Tällöin sellaiset toverit, kuin Jokinen ja Bryggari, jotka näyttävät pyrkivän puolueessa huomattaville paikoille, esiintyivät ryhmän kantaa vastaan. He olivat ainoat, jotka äänestivät ja esittivät vastalauseen ryhmän pöytäkirjaan, että Mannerheimia ei olisi valittava tasavallan presidentiksi. Jokinen nimenomaan lausui tässä kokouksessa, että tämä esitys on viimeinen rengas diktatuuripyrkimyksessä, joka tässä

maassa on viime vuosien aikana monella tavalla tullut esiin. Palautti mieliin Mannerheimin lauseen miekan tuppeen panemisesta. Ei uskonut, että tämä mies tekisi rauhaa eikä voinut hyväksyä esitystä muun ryhmän kanssa, vaan äänesti vastaan ryhmän yksimielistä päätöstä ja sen jälkeen esitti vastalauseen ryhmän pöytäkirjaan. Tämä on totuus ryhmän pöytäkirjoista, joka on mahdollisuus nähdä kenen tahansa.

Mitä tulee heidän esiintymiseensä muutenkin, se on osoittanut, että he eivät aina kulje sillä tavalla, miten he tahtovat esiintyä joukkojen nimissä. Bryggari aikanaan, kun keskusteltiin ja kiisteltiin kurinpitotoimenpiteistä ryhmässä, hän lähti tielle, joka on vastainen ryhmän enemmistön ja silloin sen valmistelevan valiokunnan käsitykselle. Käsiteltävänä oli Sventon tapaus, jossa tahdottiin kurinpitotoimenpiteitä Sventon esiintymisen takia. Tällöin ryhmän valmisteleva valiokunta esitti yksimielisesti, että Sventon tapauksessa riittää toimenpide, kun annetaan asiasta tieto piiritoimikunnalle ja puolueitoimikunnalle. Vastoin ryhmän valmistelevan valiokunnan kantaa esitti Bryggari ryhmäkokouksessa, että ne kurinpitotoimenpiteet eivät riitä, vaan että Svento on erotettava ryhmästä. Päätös tuli voimaan 38 äänellä 19 vastaan. Minä olin äänestämässä Bryggarin ehdotuksen puolesta ja minä tunnustan sen tässäkin. Mutta tämä osoittaa, että ne, jotka nyt tahtovat loistaa, eivät aina ole kuunnelleet ryhmän enemmistön ja ryhmän yleistä henkeä. (Suosionosoituksia.)

H. Pekonen: Tämän sos.-dem. eduskuntaryhmän toimintakertomuksen käsittelyn yhteydessä on syytä palata niihin vaiheisiin, mitä siinä on todella tapahtunut ja mihin se on maan johtanut. Tämä vuosien 1939—43 välinen aika on Suomen historian raskaimpia, ja eikä voida odottaa, että eduskunta tästä — meidän ryhmämme enempää kuin muutkaan — pesisi kätensä, sillä joka tapauksessa he ovat joutuneet vastaamaan maan asioiden hoidosta, koska ovat korkeinta valtaa käyttäneet. Samoin myös sosialidemokraattiseen eduskuntaryhmään kuuluneet henkilöt, jotka ovat olleet hallituksessa, kantavat vielä raskaamman vastuun — ennen kaikkea toveri Tanner, sillä hän on vahvin mies, niinkuin on tunnustettu. Toiselta puolen näin vahvimmallalla miehellä tulee vastuu raskaammaksi kuin muille.

Mitä sitten tulee sodan syttymiseen ja perusteisiin, mitä on esitetty, että sitä ei voitu välttää, niin se on hyvin kyseenalaista, että siinä ei yhdytä niihin ajatuksiin, niitä on eduskuntaryhmän oikeiston taholta esitetty. Mehän muistamme tämän sodan valmisteluvaiheet. Tavalliset maallikot, jotka eivät ole mitään valtiomiehiä, eivätkä aio sellaisiksi tullakaan, ihmettelevät niitä, ja sellaisia on omassa eduskuntaryhmässämme. Ei ole huomautettu, mitä on tapahtunut, ennen-

m

kuin vuoden 1941 rulianssi alkoi. Tämähän oli kieltämätön seuraus siitä työstä, mitä tehtiin, kiihoituksesta. Tästä oli seurauksena, että jouduttiin sotaan.

Juho Lukkarinen: Minun tarkoituksenani ei ole lähteä arvostelemaan eduskuntaryhmän toimintaa, sillä se on mielestäni tehnyt sen, mitä on näissä poikkeuksellisissa olosuhteissa voitu tehdä. Täällä toveri Järvinen jo arvosteli sitä seikkaa, mihin aioin tässä hieman kajota. Nim. olisin toivonut, että eduskuntaryhmän jäsenet olisivat olleet lähemmässä kosketuksessa valitsijoihinsa tänä pitkänä toimikautena, minkä eduskunta on istunut. Näin ei kuitenkaan ole kaikkialla tapahtunut. Sitten on toinen kysymys, jota täällä toveri Järvinen kosketteli, ja se on tämä ns. kurittomuus. On herännyt kysymys, minkälaisia olisivat nämä päätökset, jps kaikki eduskuntaryhmän jäsenet olisivat olleet mukana päätöksiä tekemässä. Sillä niin huomattava joukko ryhmän jäseniä on aina aivan tärkeistäkin, ratkaisuksista poissa ja tämä on mielestäni hyvin suuri epäkohta. Sitten täällä toveri Salokoski kosketteli näitä ns. poikkeuslakeja, ja minä haluaisin tähän vielä hieman jatkaa, ennen kaikkea tähän työvelvollisuuslakiin. Tämä on mielestäni ollut välttämätöntä sodan aikana tällaisen lain asettaminen ja hyväksyminen. Mutta tätä lakia ei ole kokonaan saatu täytäntöön pantua sellaisena, kuin sen lain henki ja tarkoitus on ollut. Johtuuko tämä siitä, että työviranomaiset ovat tätä lakia katsoneet erällä tavalla läpi sormien, ja tämän lain ankaruudesta on joutunut kärsimään suurelta osalta työväestö. Näin ollen taitamattomat työvoimapäälliköt ovat tätä lakia, niinkuin sanoisin, suorastaan käyttäneet väärin, ja sen uhreiksi ovat joutuneet omalta osaltaan työläiset. Tämä jos mikään on aiheuttanut katkeruutta työväestön keskuudessa. Työläisiä on viety sellaisista työpaikoista työvoimamääräyksellä työmaille, joissa palkat ovat olleet monta kertaa huonommat kuin niissä, mistä he ovat lähteneet, ja tällaisten miesten tilalle tullut toinen työjoukko, joka on päässyt ansaitsemaan paljon parempaa palkkaa, kuin mitä se työmies joukko, joka joutui työvelvollisuuslain alaiseksi ja työmääräyksen alaiseen työhön. Tämä jos mikään on työntekijäin taholta aiheuttanut suurta tyytymättömyyttä.

Minä toivoisin, että nykyinen työministeri niin pian kuin mahdollista tämän lain kaikessa laajuudessaan kumoaisi, ja päästäisiin tässä suhteessa normaaliin oloihin. Jollei tätä kumota, tämä laki tulee olemaan työntekijäin kannalta riidan aiheena, ja näin ollen emme pääse oikealle pohjalle normaalisissa oloissa.

K. Jokinen: Täällä toveri Raunio virkansa puolesta tahtoi tulla altavastaajaksi. Sillä hän on yksi niitä henkilöitä, joiden tehtävänä on ollut eduskuntaryhmän pöytäkirjoista poimia kaikkia kielteisiä asioita.

toisten pään murskaamiseksi. Mutta kaikki hyvät asiat on sieltä tietysti salattu, eikä niitä tahdotakaan tässä kokouksessa esiintuoda. Minä saan kuitenkin huomauttaa, että mikä on se perusta, jolla tämän lain voimaan tuloa vastustin, ja silloin riyös mainitsin Bryggarin kanssa tällaisen vastalauseen eduskuntaryhmän pöytäkirjaan: »Suomen sosialidemokraattisen puolueen ainoana toimenpiteenä tulee olla rauhan aikaansaaminen maallemme. Kun kuitenkin käsityksemme mukaan nyt suunniteltu -presidentin vaihdos ei tuo maalle rauhaa, niin emme voi olla mukana esillä olevaa lakiesitystä hyväksytessä.»

Kun sen jälkeen on tullut rauha, ei se niinkään paljon johdu presidentin ja hallituksen pyrkimyksistä, vaan se johtuu pakkotilasta, kun asemamme oli muuttunut heikoksi ja armeijan selkäranka oli murskattu. Muistan, että vielä 3—4 päivää ennen tämän lain esittämistä eduskuntaryhmän kokouksessa toveri Tanner esitti ryhmälle, ettei päämaja ollut valmis rauhaan, vaan että katsoi, että tilanne rintamalla oli vakautunut. Kun näin oli, niin ei kai voitane väittää, että tämä hallitus oli erikoisen rauhantahtoinen ja että sen pyrkimyksenä oli päästä hyviin suhteisiin Neuvostoliiton kanssa. Viimeinen hallitusremontti, joka myös tehtiin, osoitti, kuinka voimakasta jarrutusta tässä suhteessa tahdottiin suorittaa.

Että minä olisin ollut rauhanpyrkimyksiä vastaan, on suuri valhe. Sen osoittaa jo sekin, että viime maaliskuussa, jolloin rauhasta keskusteltiin, esitin vastalauseeni yksinkertaiseen päiväjärjestykseen siirtymistä vastaan ja olin jo valmis tekemään rauhan, koska katsoin, että toivoton taistelu ylivoimaa vastaan tuo vain turhia menetyksiä pie-nelle maallemme. Nämä motiivit pitäisi olla aivan ilman muuta selviä, eikä niitä voidakaan muuksi muuttaa kuin ainoastaan vääristelemällä ja parjaamalla, ts. koettamalla luoda joitain hämäräperäisiä varjoja toisen persoonan ylle.

Lehtovaara: En aio ryhtyä laajempaan arvosteluun, mutta esitän muutamia kohtia eduskuntaryhmän toiminnassa. Vaikkakin se lienee tehnyt parhaansa niiden mahdollisuuksien mukaan, mitkä sillä on ollut, pyytäisin kiinnittämään huomiota muutamaiin sellaisiin sosiaalis-ta lainsäädäntöä koskeviin kohtiin, mm. äitiysavustuslaki samoin kuin perhelisälaki, joissa olevat määrät veroäyrit, jotka valtioneu-vosto päättää, olisivat vaatineet enemmän selvennyksiä, sillä tämä sellaisissa paikoissa kuin Keski-Pohjanmaallakin, jossa kunnallisten asiain hoito samoin kuin huoltoasiain hoitokin on sangen vanhoillisissa ja taantumuksellisissa käsissä ja jossa työväestöllä ei ole juuri min-käänlaista sananvaltaa, niin pakostakin pyrkii pääsemään sellaiseksi, että sellaiset, joita varten tämä äitiysavustus samoin kuin perhelisäkin

on laadittu, tahtovat jäädä niistä osattomaksi. Siellähän enimmäkseen verot joutuvat palkkatyöläisten maksettavaksi, ja se johtuu siitä, että siellä maanviljelijät, jotka ovat verotuslautakunnissa enemmistönä arvioivat oman työnsä arvon samoin kuin muutkin etunsa, jotka ovat verotuslautakunnan itsensä harkittavissa, kun sensijaan työläinen, jota joka motista verotetaan tulojen mukaan. Se johtaa verotuksen siihen, että yleensä työväestöllä, jolla on suuret perheet, niillä täytyy olla sellaiset tulot, ja sitä paitsi kun lapsi- ja perusvähennyksiä näissä kunnissa asetetaan, ne asetetaan aina mahdollisimman alhaisiksi. Tulos on se, että työväestölle kertyy äyrejä niin paljon, että nämä useimmissa tapauksissa jäävät osattomiksi näistä avustuksista. Näiden avustusten myöntämisestä ja edellytyksistä on huoltolautakunnille kyllä annettu sosiaaliministeriön ohjeet, mutta ne, jotka näitä hoitavat, eivät useinkaan ole halukkaita niitä käyttämään.

Samoin tässä verotuslainsäädännössä olisi eduskuntaryhmän minun mielestäni — ja samoin siellä ovat yleensä valitsijat olleet sitä mieltä, etteikö sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä olisi voinut kunnallis-verotuslainsäädännössä etenkin enemmän ruveta omaisuuteen kohdistuvan verotuksen linjalle, koska nämä samat syyt, jotka edellä mainitsin, niissä kunnissa siellä keski-Pohjanmaalla ja perä-pohjolassa vaikuttavat sen, että kunnalliset verot tulevat palkkatyöläisten maksettaviksi. Näissä kaupungeissa, missä tulot lasketaan tulojen markkamäärän mukaan, se ei niinkään suuria vaikuta, mutta niissä maalaiskunnissa, missä lautakunnat ovat maanviljelijäin käsissä, nämä panevat sen vääryyden ja epäsuhteen käytäntöön.

Puheenjohtaja: Lausutaan lyhyesti ja ytimekkäästi, ettei mene niin paljon aikaa.

O. Toivonen: Minä pyytäisin, että puheenvuorot rajoitetaan. (Kannatetaan!)

Puheenvuorot rajoitettiin yksimielisesti.

V. K. Turunen: Minä kajoaisin hieman poissaolo-kysymykseen, koska kokouksessa on siihen kajottu. Minä haluan sanoa niiden puolesta, jotka ovat olleet sieltä runsaimmin poissa. On selvää, että kun eduskunta jo viisi vuotta on yhtämittaa joutunut melkein pyöreitä vuosia istumaan, monilla varsinkin maaseutuedustajilla on ollut moniakin tärkeitä asioita hoidettavanaan, että ovat joutuneet siinä tärkeinäkin aikoina suorittelevaan omia maataloustehtäviään. Sitä paitsi ratkaisut ovat menneet niin tavatonta vauhtia, ettei aina kaikkiin vaiheisiin ole ehditty saada nopeasti edustajia koolle. Siitä hän on tyyppillinen todistus m.m. juuri viimeistä presidentin vaihdosta koskevan lain käsittely. Silloinhan keskellä yötä eduskunta koottiin kokoon. En muista, olisiko Tanner käyttänyt Jokisen ja

Pekosen mainitsemia jonkinlaisia diktatuuriotteita ryhmään nähden. Mutta, minun täytyy omana käsityksenäni lausua, että hän kylmänä miehenä on iskenyt ryhmän eteen tosiasioita, jotka ovat enemmän sittenkin painaneet vaa'assa kuin mahdolliset tunnesyyt, jotka taas toiselta asiapuolelta on usein esitetty. Ei Tanner loppujen lopuksi ole minun ymmärtääkseni käyttänyt sellaisia pakotteita, mitä opposition taholta on jo käytetty. Viimeinen tyypillinen tapaus on ollut Wuori—Fagerholm, jolloin, ryhmä pantiin polvilleen pienen vähemmistör taholta. Eduskuntaryhmän enemmistön on täytynyt ottaa suurissa asioissa tämän maan työväenluokan etu, mutta on myös täytynyt ottaa koko kansakunnan etu. Olemme lähteneet siitä, mitä suuri Jean Jaures on lausunut: »Oikea sosialisti ei voi elää kansalaisvastuun ulkopuolella.»

1. Kuittinen: Täällä lahtelainen puoluetoveri huomautti siitä, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä olisi syypää siihen, että hallituksessa on saksansopimuksen allekirjoittajahenkilöitä. Tämän johdosta on taimin huomautettava, ettei suinkaan eduskuntaryhmä ole syypää eikä ole puoluetoverit, jotka ovat hallituksessa. Kohtasen jälkeen, kun asia tuli tunnetuksi, hallituksessa olevat puoluetoverimme toivat tämän eduskuntaryhmään, jossa kävi ilmi, että sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän jäsenet yksimielisesti vastustivat sitä sopimuksen allekirjoittamista. Tämä tieto oli hyvä ryhmälle, ja lyhmä tietysti ilolla merkitsi pöytäkirjaan, että näin asia todella on. Siinä suhteessa ei pitäisi ryhmää syyttää. Toveri Jokinen on heitellyt sellaisia syytteitä, jotka eivät ole tosia. Hän on m.m. maininnut, että ryhmämme ei olisi tahtonut rauhaa. Sehän on aivan väärin. (Jokinen: En ole niin väittänyt!) Henki oli sellainen!

~ Toinen, väite, jonka Jokinen esitti, oli, että hän olisi tahtonut rauhan maaliskuussa. Luuleeko toveri, etteivät toiset olisi ottaneet rauhaa vastaan, jos ne rauhanehdot olisivat olleet sellaiset, että ne olisi voitu hyväksyä? Silloinhan saksalaisia joukkoja oli suuri määrä Etelä-Suomessa, Pohjois-Suomi oli kokonaan heidän hallussaan. Etelä-Suomen kohtalo olisi ollut silloin sama, kuin nyt on Pohjois-Suomen.

Pekka Railo: Edustaja Jokinen väitti täällä, että edustaja Tanner pari päivää ennen presidentin vaihdosta olisi ilmoittanut, että päämaja vastustaa rauhaa ja että rauha sitten tehtiin senvuoksi, että rintama Kannaksella oli murtunut. Tosiasia on kuitenkin se, että Tannerin ilmoitus päämajan vastustavasta kannasta koski aikaa, jolloin käsiteltiin Ribbentropp-sopimusta ja jolloin rintama oli murtunut. Presidentin vaihdoksen ollessa esillä, oli rintama Kannaksella jälleen vakiintunut, ja presidentin vaihdos tehtiin nimenomaan

lflp-

siitä syystä, että vapauduttaisiin Ribbentropp-sopimuksesta ja päästäisiin rauhanneuvotteluihin. Jo toista viikkoa ennen presidentin vaihdosta Tanner esitti muutamille ryhmätovereille, joiden vaite-
laisuuteen saattoi luottaa, suunnitelmansa presidentin vaihdok-
sen järjestämisestä, ja Tanner toimi pääasiallisesti tekijänä tämän
vaihdoksen aikaansaamiseksi, jotta vapauduttaisiin Ribbentropp-
sopimuksesta ja jotta päästäisiin rauhaan. Ja se oli ainoa pyrkimys
presidentinvaihdosta suoritettaessa, ja sen tiesi koko ryhmä lukuun-
ottamatta Jokista ja Bryggaria, jotka eivät siihen uskoneet.

Sitten minä pyydän vielä kerran huomauttaa, jotta se kohtelu
valtiollisessa poliisissa, jota Jokinen minulle toimitti, että kun pu-
huin leppoisasta vainosta täällä, että sana oli väärä. Tarkoitin, että
se oli suhteellisen vähäistä siihen verraten, mitä on muissa maissa
ja mitä oli kansalaissodan aikana.

A. *Pitkäsilta:* Kun tämän kysymyksen yhteydessä ovat eräät
puhujat nimenomaan maininneet, että maamme sosialidemokraatti-
nen eduskuntaryhmä taitamattomuudellaan tai huolimattomuudel-
laan tai mitä kaikkea siihen sisältyy, olisi aiheuttanut tämän maal-
lemme tuhoisan sodan, niin tämä jo koskee sen verran minuunkin, että
käytän tämän vaatimattoman puheenvuoron. Sanoakseni mahdolli-
simman lyhyesti, niin Moskovan neuvottelujen aikana 1939, jolloin
Tanner joutui mukaan kysymyksessä oleviin neuvotteluihin, tunnet-
tiin meikäläisissä piireissä suurta tyydytystä, koska niin minä kuin
kaikki muutkin luotimme hänen kykynsä ja taitoonsa hoitaa asiat
niin, ettei sotaa synny, vaan että asiat saadaan järjestymään rauhan-
omaisin keinoin. Kun näin ei valitettavasti kuitenkaan käynyt, oli
se tietysti ensimmäinen ja suuri pettymys meille kaikille. Tätä petty-
mystä ei suinkaan ollut omiaan hälventämään ne raskaat rauhaneh-
dot, jotka sitten tämän talvisodan jälkeen saimme. Sen jälkeen us-
koimme edelleen, että vahingosta olisi viisastuttu johtavissa ja mää-
räävissäkin piireissä siinä suhteessa, ettei vastaisuudessa enää joh-
dettaisi maatamme entistäkin suurempiin onnettomuuksiin. N^än
sanottua välirauhan aikaa ryhdyttiin kuitenkin käyttämään uuden
sodan valmistamiseksi. Nämä valmistelut Saksan kanssa suori-
tettiin kaikessa salaisuudessa, joista ei ainakaan eduskuntaryhmälle
enemmän kuin eduskunnallekaan annettu mitään tietoa ennenkuin
uusi sota v. 1941 oli aloitettu. Tämän tahdon erikoisesti allevii-
vata, sillä tämä on kuitenkin totuus tässä asiassa. Kun niin ryh-
mämme kuin eduskuntakin oli siten asetettu tapahtuneen tosiasian
eteen, ei ollut muuta mahdollisuutta kuin siunata hallituksen toi-
menpiteet. Oliko toveri Tanner tietoinen ennakolta näistä toimen-
piteistä, minä en sitä puolestani osaa sanoa. Siitä tehköön kukin

johtopäätökset minkälaiset haluaa. Mutta meidän ryhmällemme ei näistä asioista tehty selkoa sanallakaan.

I. F. Tolonen: Tänä aamuna täällä on kaivattu ryhmän piiskuria. Minun on mainittava, että ryhmällä ei ole ollut piiskuria toista vuoteen, eikä se ole voinut siinä ominaisuudessa kirjeitä lähettää. Jos sitten kysytään, minkä tähden ryhmällä ei ole piiskuria, niin sen johdosta on minun sanottava, että useat piirikokoukset eivät ole saaneet tietoonsa piiskurin kirjeitä, silloin kun niitä on lähetetty. Useassa piirissä, missä piiritoimikunnan jäsen on eduskuntaryhmässä, siellä ei ole niitä luettu. Mutta semmoisisissa piireissä, joissa ei ole kuten esim. Hämeessä ja Turun molemmissa piireissä, siellä on kirjeet luettu, edustajat kunnollisesti arvosteltu, ja niissä on myös hyvin vähän poissaolleita. Minun täytyy myös mainita, että piiskurin poisjättäminen johtuu siitä, että Suomen Sosialidemokraatissa pääkirjoituksessa halveerattiin eduskuntaryhmän poissaolevia jäseniä poissaolonsa johdosta, mutta suosittiin omia. Sanottiin, että kyllähän meidän ovat lupsakoitaimme ja tekevät tehtävänsä. Samalla mainitsen, että sosialidemokraattisen ryhmän jäsenillä poissaolot ovat vähäiset toisiin verrattuna. Minulla ei ole lukuja toisista, mutta sanon, että niitä on paljon enemmän, ja poissaolot yleensä ovat olleet meille edullisemmat kuin muille. Kun ryhmällä näinä kahtena vuonna ei ole ollut piiskuria, niin ryhmän jäsenten poissaolot olivat 1,63 kuukaudessa henkeä kohti. Kun piiskuri oli koko vuoden 1942, silloin poissaolot olivat 1,02 kuukautta kohden. Kun ryhmän piiskuri 1943 kesällä jäi pois, niin silloin muuttui tämä suhde. Ryhmän jäsenillä oli tänä vuonna poissaoloja 1,6 henkeä kohti kuukaudessa. Jos joku ihminen menee omaan itseensä ja ajattelee, ei ole ihmeellistä, jos tällainen määrä onkin" poissaoloja. Mutta kun ryhmästä jäi piiskuri pois, niin silloin on taas tullut poissaoloja enemmän, mutta ei likikään niin paljon, kuin keskustalla ja oikeistolla niitä on olemassa. Minun mieleni tekisi tässä ruveta vertailemaan ryhmän ja toisten ryhmien välisiä suhteita, mutta koska minulla ei ole valtakirjaa, on siitä luovuttava.

U. Leino: Pyysin puheenvuoron jatkaakseni äsken kesken jäänyttä lausuntoani. Se välttämätön paha, jonka eduskunta joutui panemaan työvelvollisuuslakiin, jota on käytännössä käytetty työvoimaviranomaisten taholta mielivaltaisesti, tahtoisin kysyä, eikö tämä ole ollut eduskuntaryhmän jäsenillä tiedossa, kun he kulkevat kotipaikkakunnillaan ja näkevät, että lakia on sovellettu puolueellisesti, ja onko sitten myöskin luovutettu tiedot siellä asianomaisen ministerin tietoon. Sillä niissä kunnissa, joissa on ollut meikäläisiä työvoimalautakunnissa ja ovat siellä vähemmistönä pyrkineet tätä lakia

'isä

tasapuolisesti sovelluttamaan, tästä on koitunut monelle ikävyyksiä. Allekirjoittanut kuuluu niihin henkilöihin, jotka tätä lakia soveltaissaan ovat yrittäneet soveltaa tasapuolisesti, kuten lain henki varmasti on ollut. Kun tätä lakia on yritetty sovelluttaa mielipidesuunnista riippumatta henkilöihin, joihin se mielestäni soveltuu, ovat ulkopuoliset tekijät puuttuneet asiaan ja saaneet tämän päätöksen peruutetuksi. Ja niihin henkilöihin, jotka ovat olleet syypäitä, että lakia on sovellutettu, niihin on järjestetty ulkoparlamentaarista painostusta, jopa niin pitkälle, että ovat olleet pakotettuja luopumaan tehtävästään. Paikallisen suojeluskuntapäällikön toimesta on hoidettu sellaista toimintaa, joka on kohdistunut hyvin tuhoisasti työväestöön, vaikka tämä on tehty sillä tavalla, ettei siitä pääse kiinni. On esitetty sellaisia viittailuja, että ellei se ja se neuvottelulautakunta asioiden käsittelyssä siirry päiväjärjestykseen, saat-
taa olla se kuuluisa tyrmä edessä. En jaksa epäillä, että meikäläinen Wuori olisi tällaisen asian takana, mutta hän ei ole ollut selvillä, miten kaikki hänen alaisensa virkamiehet sitä lakia soveltavat.

A. Kuusisto: Minulla on vain 5 minuuttia aikaa, joten täytyy heti huomauttaa, että minulla ei ole tilaisuutta nyt puhua näistä laeista, nim. työvelvollisuus-, tapaturma- y.m. laeista. Jokainenhan käsittelee, ettei siihen ole tässä ajassa mitään mahdollisuuksia. Kuitenkin huomautan, että eihän ryhmä pyri olemaan mikään loukkaamaton. Sille on virheitä sattunut epäilemättä monissa asioissa. Järvinen mainitsi parista laista, että olisi pitänyt sairausvakuutuslaki saada huoltoperiaattetelle. Mainitsen valtiollisesta poliisista. Ryhmämme toimesta tai oikeammin toveri Tannerin toimesta hallituksessa saatiin aikaan se, että noin 50 karkoitettavaksi määrättyä pakolaista saatiin estettyä, että niitä ei lähetetty maasta pois neljää lukuunottamatta. Näistä oli suurin osa juutalaisia. Ja Suomi on saanut koko juutalaismaailmalta kiitoksen siitä menettelystä, että täällä ei ole noudatettu niitä samoja lakeja, joita muissa maissa, Saksan n.s. vasallimaissa on tehty. Täällä mainittiin lisäksi, m.m. ryhmän jäsenen taholta Pitkäsilta, että ei ole tarpeeksi selostettu tämän sodan alkua. Että toveri Tanner ei niitä antanut, se oli aivan luonnollista, koska hän ei ollut hallituksessa. Eilen juuri mainitsin, kuinka hallituksessa olevat toverit antoivat selostuksia. Elleivät ne ole riittäneet, ryhmän jäsenen piti vaatia lisää. Mutta niitähän oli aika paljon. Että ei ole annettu tarpeeksi selostuksia, siinä voi olla vikaa sysissä ja sepissä. Luulen, että jos järjestöt pyytävät asianomaista edustajaa selostamaan, se on jokaiselle edustajalle hyvin mieluisa tehtävä. He menevät hyvin mielellään, kun vain tilaisuuksia järjestellään.

Kurinpitoasiasta mainitsen, että ryhmä on tehnyt voitavansa, mutta kyllä siinä virheitä tai laiminlyöntejä on. Pahin rangaistus ryhmällä on se, että se ilmoittaa piiritoimistoille, ja se asianomaisille valitsijoille. Se on kaikkein parhain keino, ja se tepsii. On kuitenkin otettava huomioon, että tällaisena aikana on ollut esim. sadonkorjuukiireet. Ryhmän pienviljelijäedustajille on annettu lomaa, kun tärkeitä asioita ei ole ollut eduskunnassa, että ovat päässeet satoa korjaamaan, ja monista muista tähdellisiä syistä. Kuitenkin vain nimenomaan sellaisista istunnoista, joissa ei mitään erikoista ole. Kunnallisten asioiden takia ryhmä ei ole antanut lomaa enää pitkään aikaan. Lisäisin, että ryhmän toiminnan arvostelu on mielestäni ollut hyvin kohtuullista, lukuunottamatta Pekosen lausuntoa, joka mielestäni oli niin ilkeämielinen, niin asiaton ja tosiasiaa vastainen, että siihen ei voi sanoa kuin suomalaisella sananlaskulla »ei hullulla mitään puolta ole».

Yleiskeskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puheenjohtaja: Keskustelun aikana on tänne jätetty pari ponsiehdotusta. Karjalaisen siirtoväen kysymystä koskevan on tehnyt Pyy, jota on kannattanut edustaja Kuittinen. Myös täällä on edustaja Pekosen ehdotus, jota on kannatettu, koskeva ryhmän suhtautumista sotaan. Nämä kaikki ponnet lähetetään menettelytapavaliokuntaan.

Puheenjohtajan ehdotus hyväksyttiin.

Toimintakertomuksen yksityiskohtainen käsittely.

Kohdasta »*Ryhmän järjestäytyminen*» (kts. s. 5—6) käytiin seuraava keskustelu:

Suominen: Lahdessa minua evästettäessä kiinnitettiin huomiota siihen, että se tyytymättömyys, jota järjestyneen työväestön piireissä sodan aikana on esiintynyt, siihen tyytymättömyyteen saattaa olla yhtenä syynä se, että meillä on valta keskitetty liiaksi yksiin käsiin, että se on näyttänyt jollakin tavoin jonkinlaiselta fyrrerismiltä. Tämä ei luonnollisesti suuressa kansanvaltaisessa puolueessa ole paikallaan, ja sen takia olisi pyrittävä siihen, että vastuu lankeaisi mahdollisimman useiden henkilöiden kannettavaksi. Tämän tähden oli lahtelainen järjestöväki sitä mieltä, että esim. eduskuntaryhmän puheenjohtajana ei saisi olla valtioneuvoston jäseneksi kutsuttu henkilö. Minä tahdon tuoda nämä toivomukset puoluekokoukselle ja esitänkin sentähden puoluekokouksen hyväksyttäväksi seuraavan esityksen;

»Jotta eivät samat henkilöt joutuisi hoitamaan kaikkia vastuunalaisia tehtäviä ja jotta sos.-dem. eduskuntaryhmän tietoon hallituksen taholta tarkoitetut tiedonannot todellakin tulisivat eduskuntaryhmän eikä yksistään hallituksessa Olevien puolueen jäsenten tietoon, ehdotan, että puoluekokous päättäisi antaa eduskuntaryhmälle sen ohjeen, että valtioneuvoston jäsenenä olevaa sos.-dem. eduskuntaryhmän jäsentä ei saisi valita eduskuntaryhmän puheenjohtajaksi ja että jos ryhmän puheenjohtajana toimiva toveri kutsutaan hallituksen jäseneksi, hänen on siinä tapauksessa erottava eduskuntaryhmän puheenjohtajan tehtävästä.»

Pekonen: Pyydän kannattaa edellistä puheenvuoroa. Kertomuksesta selviää, että kaikki muut hallituksessa olevat ovat noudattaneet tätä ohjetta, mutta juuri Tanner ei ole sitä tehnyt.

Kuusisto: Kahden edellisen puhujan vaatimusta ryhmä viimeiseen saakka onkin noudattanut. Mutta viime aikoina pidettiin kuitenkin ryhmässä edullisena, että ryhmän puheenjohtaja on valtioneuvoston jäsen, koska siten ryhmä parhaiten pysyy nopeasti ajan tasalla. Valtioneuvoston jäsenenä ryhmän puheenjohtaja pääsee parhaiten selville kaikista asioista ja voi nopeasti ja välittömästi tiedoittaa niistä ryhmälle.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puheenjohtaja: Suominen on Pekosen kannattamana tehdyt ehdotuksen, joka koskee ryhmän järjestäytymistä. Ehkä tämäkin asia lähetetään menettelytapavaliokuntaan.

Puheenjohtajan ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti..

Kappaleen »*Eduskunnan käsittelemät asiat*» (siv. 7—8) kohdalla lausui

Suominen: Nykyisissä oloissa on hyvin tärkeätä, että sosialidemokraattinen puolue sanoutuu irti mahdollisesti niistä irrallisista lausumista, joihinkaan puolueen jäsenet ovat puolueen ulkopuolellakin osallistuneet. Lahden järjestöväen keskuudessa minua evästettäessä kiinnitettiin nimenomaan huomiota myöskin tähän seikkaan ja sieltä esitettiin juuri eväät, jotka haluan tässä puoluekokoukselle esittää.

Kun nykyisissä oloissa on erittäin tärkeätä, että sos.-dem. puolue sanoutuu irti niistä yksityisten puoluetovereiden liian pitkälle meneistä isänmaallisista lausunnoista, joita he sodan aikana ovat eri tilaisuuksissa lausuneet, ehdotan, mikäli on kysymys nimenomaan toveri Väinö Hakkilan lausunnoista, että puoluekokous sanoutuisi irti hänen lausunnoistaan ja siinä mielessä antaisi eduskuntaryhmälle sen ohjeen että ryhmä ei saa enää ensi vuonna kokoontuessaan uusille valtiopäiville asettaa toveri Väinö Hakkilaa ryhmän puolesta edus-

Akatemian käyminen ensin niinkuin pohjakouluna tätä kurssia varten, tai muuten saada yhteiskunnalliset tiedot, ennenkuin tällaisille kursseille on mahdollisuus päästä, jottei kursseilla olo muodostuisi ylivoimaiseksi kurssillaolij alle.

Muussa suhteessa minä täydellisesti yhtyisin tähän päätöslauselmaehdotukseen — lisäten vain sen toivomuksen, että asia otettaisiin puoluetoimikunnassa harkinnanalaiseksi, eikä olisi mahdollisuutta pitempiaikaisiksi saada näitä kursseja.

Puheenjohtaja: Kun on pyydetty jo kuusi puheenvuoroa, eiköhän riitä tämä?

Puheenvuorot rajoitettiin.

Hiekkänen: Toveri Aaltonen esitti täällä erinomaisen asiarikkaan alustuksen valistustyöstä. Mutta vielä enemmän minua kiinnosti toveri Toivosen esitys tästä puoluekurssiajatuksesta. Ja kun minun sydämelläni on Pohjolan valistustyö, niin minä pyytäisin hartaasti asettaa toveri Toivosen esittämän ajatuksen tulevan puoluetoimikunnan sydämellemme siinä mielessä, että se ryhtyisi sitä, niin pian kuin siihen tilaisuus ilmenee, toteuttamaan tätä meidän puoluetoiminnassamme.

Sitten muutama sana perimmäisen Pohjolan, Oulun ja Lapin läänien valistustyöstä. On myönnettävä, että puoluetoimikunta tähänkin asti on vointinsa mukaan ja sikäli kuin on ollut järjestäjiä käytettävissä, pyrkinyt myöskin muistamaan Pohjolaa. Mutta tahtoisin arvoisille puoluekokousedustajille huomauttaa siitä seikasta, että ne Pohjolan erikoisolot ovat vaikuttaneet siihen, että se tasapuolisuus, millä puoluetoimikunta tähän asti on jakanut näitä järjestäjiä eri maakuntiemme kesken, on jäänyt sittenkin Pohjolan suhteen vähäisemmäksi kuin muiden maakuntien. Nyt kun ajatellaan tulevaa vaalikautta niin kunnallisvaalien kuin. valtiollistenkin vaalien kohdalta, niin näyttää suorastaan mahdottomalta piiritoimikuntien voimin selviytyä siitä työtaakasta mikä siellä on meitä odottamassa. Piiritoimikunnan, jos sille jostakin varoja käytettäväksi mahdollisesti jääkin, aika menee jo yksinään siihen, että me sodan jäljeltä voimme jälleenrakentaa järjestöjemme toimintaa. Meidän puolellamme on kuntia, joihinkä vielä ei ole voitu työväenjärjestöä perustaa monistakin seikoista johtuen, mutta tässä ajan lyhyiden vuoksi en kaikkea voi käydä selvittämään. Mainitaan vain tärkeimmät. Sinä 10, toistakymmenen vuoden aikana, jolloin Pohjolassa käytiin valtavan suurta taistelua työväen liikkeestä, sinä aikana Pohjolan työväentalot joutuivat pois työväen omista käsistä. Ne ovat suojeluskuntataloina ja rukoushuoneina, maamiesseuran taloina jms. Jo yksistään tämä toimipaikkojen puute estää järjestöjen pikaista perustamista valtaosissa Pohjolan kuntia.

Mutta uusiakin järjestöjä siellä siitä huolimatta kaivataan, ja tätäkin asiaa piirisihteerin olisi päästävä hoitamaan.

Oman lukunsa ansaitsee myös se kunnallisen toiminnan hoitaminen, joka tästä lähtien tulee olemaan myös piiritoimikuntien huolena. Meidän viimeksi toimitetuissa kunnallisvaaleissa kommunistipyykin takia jäi valtaosa Pohjolan kuntia kokonaan vaille työläisedustajia valtuustoissa. Tämäkin työ on hoidettava aivan lähitulevaisuudessa. Tästä syystä minä esittäisin tähän päätöslauselmaan, joka täällä puolueen valistustyössä on, seuraavan lisäyksen:

»Puolueen on kiinnitettävä enemmän huomiota valistus- ja järjestelytyön suorittamiseen Pohjolassa, koska siellä omat piiritoimikunnat eivät harvasta asutuksesta johtuen pitkien matkojen ja piirijärjestöjen heikon taloudellisen tilan takia voi sitä yksin, ilman puolueen tukea tarpeeksi voimakkaasti suorittaa.»

E. Lehtinen: Kun minä kuulin järjestösihteerin alustuksen, täytyi todeta, että jos se todella tullaan käytännössä toteuttamaan, se tietää osittaista kurssin muutosta puolueen valistustyössä. Onkin mitä toivottavinta, että tämä järjestösihteerin laaja ehdotus puolueen lähimmän ajan valistustyöstä voitaisiin myös käytännössä toteuttaa.

Erikoisella tyydytyksellä panen merkille tämän seikan, että tässä huokui sosialististen aatteiden syventämiseen kohdistuvan valistus-työn merkitys. Se on, kuten alussa mainitsemassani puheenvuorossa yleiskeskustelussa huomautin, se on tähän asti unohtunut melkein kokonaan. Nähdäkseni Toivonen lausui aivan oikeita asioita.

Tärkeätä on myös valistustyössä, niinkuin järjestösihteeri huomautti, henkilökohtaisen kosketuksen lisääminen perusjärjestöihin. Tähän saakka viime vuosien aikana on tyydytty pääasiassa kirjeelliseen kosketukseen. Ja nämä puoluetöimikunnan kiertokirjeet perusjärjestöille ovat melkein koskeneet vain työväentalojen palovakuutuksia ja jäsenmaksujen suorittamista ja välillä huomautettu, että ketä puolueen jäseniksi hyväksytään.

Sitten huomioidaan myös kunnalliset kurssit. Tämä kysymys on hyvin tärkeä, koska meillä kunnallistoiminnan alalla, niinkuin huomautettiin, on tapahtunut laissa huomattavia muutoksia. Näin ollen on tärkeätä, että kunnallisissa toimissa olevat jäsenet syventyvät laissa tehtyihin muutoksiin.

Sitten järjestösihteeri huomautti lehtien toimittajista ja samalla puhui lehtien sisällöstä. Nähdäkseni tässä on huomautettava, että myös lehtien toimittajain vaaleissa asetetaan päähuomio ammattipätevyyteen. Valitettavasti viime vuosina ainakin eräissä toimittajavaaleissa ei ole tähän seikkaan kiinnitetty huomiota, vaan muut seikat ovat olleet ratkaisevia.

Sitten tässä päätöslauselman ehdotuksessa on kokonaan unohdettu radio. Minun nähdäkseni radio on eräs tärkeimpiä valistustyövälineitä, ja työväenliikkeenkin on pyrittävä nykyistä enemmän saamaan radioon työväenliikkeen toimintaa käsittelevää ohjelmistoa. On päästy siihen, että paikalliset ohjelmalautakunnat ovat hyvin auliisti suhtautuneet tähän, ja puolueen pitäisi pyrkiä käyttämään radiota valistustyön harjoittamiseen.

. O. Viitasalo: Ensinnäkin minä pyydän mielihyvällä panna merkille tämän ehdotuksen, minkä puoluekokousedustajat ovat löytäneet. Tämä ehdotus merkitsee, mikäli se toteutetaan, aika uutta ja reipasta suuntaa puolueen valistustyössä, ainakin paljon reippaampaa, kuin mitä osoitti se kertomus, minkä me luimme ja huomasimme puoluetoimikunnan kertomuksen yhteydessä. Minä yhdyn toveri Toivosen huomautukseen, että meidän on puolueen valistustyössä kiinnitettävä suurempaa huomiota sosialismin opetuksen tehostamiseen.

Mitä tähän ehdotukseen tulee, haluaisin korostaa eräitä seikkoja. Tässä ensimmäisessä kappaleessa puhutaan m.m. kasvatuslinjasta ja sen yhteydessä sanomalehtimiesten valmennuksesta. Jos on ajatuksena se, että sitä tietä kulkien, mitä tässä on esitetty, voitaisiin löytää puoluelehdistön palvelukseen päteviä nuoria voimia, se on hyvä. Minä viittaan päätoimittaja Kilven esitykseen tässä puoluelehdistön toimittajakunnassa. Taso on liian huono. Ja joutuessani Kotkassa tätä asiaa kunnallisjärjestön puheenjohtajana hoitamaan monet vuodet, täytyy valittaen todeta, että aina ei ole taloudellisia mahdollisuuksia tämän opetustyön järjestämiseksi ja kasvatus työn järjestämiseksi. Sen takia, vaikka seuraava ajatukseni lieneekin arka Työväen Sivistysliiton kannalta ajatellen, toivoisin, että sivistystyöjärjestöjen työtä organisoidessa otettaisiin tämä seikka huomioon. Sillä käsitykseni mukaan ei Työväen Sivistysliiton järjestämä sivistystyö mitenkään kuulu ulkopuolelle sosialismin teoreettista opetusta.

Kun on puhe tässä esityksessä myös Järjestötyölehdessä ja kun sitä on Kotkassa koetettu levittää, aina on ollut vastaus, että se on kovin kuiva ja yksipuolinen. Sen takia toivoisin, niinkuin tässä esityksessä on korostettukin, että periaatteellisia kysymyksiä käsiteltäisiin tässä lehdessä ja että tätä lehteä ryhtyisivät avustamaan puolueen pätevimmät teoreetikot ja sosialismin erikoistuntijat.

Tässä esityksessä puhutaan myöskin ajankohtaisten kysymysten selostamisen tärkeydestä. Puoluetoimikunnan toimintakertomuksessa mainittiin, että v. 1941 järjestettiin koko maassa 250 tilanneselostustilaisuutta. Meillä on pyörein luvuin 4G»kaupunkia, että kaupunkia kohti tuli 6 selostusta vuodessa. Kun ajattelempa kaikki taaja-

väkiset asutusseudut, pääsemme lukuun 80, ja näin ollen tilanneselostuksia tulisi 3 kpl kaupungeissa ja suuremmissa asutuskeskuksissa. Se on liian vähän. Vuosina 1942 ja 1943 mainitaan, että noita tilanneselostuksia järjestettiin varsin runsaasti, mutta kertomuksesta huomasi, että lukumäärä oli jätetty pois. Tämä lienee merkinnyt sitä, että niitä järjestettiin vähemmän kuin 1941. Sen takia toivon, että kirjaimellisesti noudatettaisiin tämän esityksen ensimmäisen sivun alareunassa olevaa lupausa, että ajankohtaisia kysymyksiä tullaan järjestämään.

Lopuksi huomautan toisella sivulla olevaan kohtaan, jossa kosketellaan sanomalehdistöä, että tässä suhteessa puoluetoimikunnan on tehokkaammin avustettava sellaisten lehtien johtokuntia, jotka harastavat lehtiensä laajentamista.

Väinö Leskinen: Yhdyn varauksitta edellisiin puheenvuorojen käyttäjiin nimenomaan siinä, että tämä ehdotus, joka ilmeisesti tulee hyväksytyksi, myöskin käytännössä pyritään toteuttamaan mahdollisimman tehokkaasti. Erityisesti tässä yhteydessä korostaisin tämän ensimmäisen ja kolmannen sekä neljännen kappaleen toteuttamista. Näiden kuluneiden, monien sotavuosien jälkeen on itsestään selvää, että nämä tuhannet nuoret miehet, jotka ilmeisesti hyvin mielellään tulevat meidän puolueeseemme, heihin nähden on sovellettava toisenlaisia menettelytapoja kuin tavallisesti rauhan vuosina on voitu soveltaa, kun on ollut kysymyksessä rauhanomainen yhteiskuntaelämä. Tämä vaatii runsaammin henkilökohtaista valistustyötä, kuin normaalin aika. Nimenomaan siis uusien toimitsijavoimien esiinvetäminen ja heidän suunnitelmanmukainen kasvattaminen on käsitykseni mukaan erityisen tärkeätä. Tämä ei suinkaan toteudu vain siten, että puolue puolestaan, nimenomaan puoluetoimisto kiinnittää asiaan huomiota lähettämällä kiertokirjeitä ja toimittamalla järjestäjiä, vaan tämän yhteydessä pääpaino on käsitykseni mukaan kentällä, piireissä sekä yhdistyksissä. Olen myös aivan vakuuttunut siitä—ja me tunnemme sen itsekukin—että erityisesti on tänä ajankohtana ja vastedes kiinnitettävä erityistä huomiota sosialismin teorian selvittelemiseen. Kyllä, kai meistä itsekukin on tuntenut sotavuosien aikana tarvetta terästää sitä vähää, mitä aikaisemmin tässä suhteessa on ehtinyt saada.

Juho Karvonen: Minä yhdyn niihin lausuntoihin, jotka tässä jo ovat tulleet järjestösihteeri Aaltosen esityksen johdosta. Tahdon vain painostaa sitä, että tämä työ todellakin saataisiin käyntiin, sillä se on tärkein juttu, mikä on tässä kokouksessa ratkaistavana, ja se on saatava käyntiin. *

Sylvi-Kyllikki Kilpi: On otettava huomioon, että valistustoimin-

nan muodot aina muuttuvat kehityksen mukaan. Täällä turkulainen edustaja Lehtinen mainitsi radion, ja minun tä3'tyy antaa tunnustus turkulaiselle, että kun minä olen katsellut Turun paikallista ohjelmaa, olen ihmetellyt, että millä ihmeen konstilla ne saavat sellaista työväen järjestöpropagandaa, kun muualla ei saada. Yleensä maaseudulla olisi asetettava lähemmin paikallisten radioasemien ohjelmalautakuntien yhteyteen samalla tavalla kuin Turussa.

Toinen valistustoimintamuoto, joka on ollut liian vähän käytännössä, on filmi. Tässä ehdotuksessa, sivulla 2 mainitaan, että elokuvatoimintaa on kehitettävä taloudellisten mahdollisuuksien suuressa rajoissa. Taloudellisia mahdollisuuksia on hyvin vähän. Sen vuoksi tuntuu hiukan toivottomalta ajatella, että saisimme omia filmejä, niinkuin muualla. Mutta minusta tuntuu kuitenkin, että puoluetoimikunta, tai jokin toimikunta johon keskusjärjestöt kuulsisivat, ryhtyisi läheisempään yhteistoimintaan Ruotsin Filmikamarin kanssa, että sieltä saataisiin hiukan enemmän sopivia filmejä. Toverit, jotka ovat matkustaneet Ruotsissa, ovat useasti nähneet niitä kansanvaltaisen hengen läpitunkemia filmejä, antinativistisia filmejä. Nyt olisi aika saada niitä enemmän tänne Suomeen. Useilla työväenyhdistyksillä on filmiteattereita. On tavattoman vähän kiinnitetty huomiota filmien laatuun. Kaikenlaiset sopimukset suomalaisten ja saksalaisten filmien välillä ovat nyt rauenneet, ja sen vuoksi on syytä työväenyhdistysten elokuvateatterien enemmän kiinnittää tähän huomiota.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puheenjohtaja: Keskustelun kuluessa ovat kaikki puheenvuorojen käyttäjät yleensä hyväksyneet puoluetoimikunnan ehdottaman päätöslauselman puolueen lähiajan valistustyöstä. Kuitenkin on pohjolan edustaja, toveri Hiekkänen jättänyt tänne erään lisäysehdotuksen, jossa kiinnitetään erikoista huomiota pohjolan valistustyöhön. Voitaneeko hyväksyä tämä päätöslauselmaehdotus yksimielisesti ja tässä keskustelussa lausutut esitykset jättää evästykseksi tulevalle puoluetoimikunnalle.

Puheenjohtajan ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Alustuksesta »Varhaisnuorisotyö» (Alustusvihko siv. 1—8) lausui

Lasse Jaakkola: Itse alustusta vastaan minulla ei ole mitään vaan yhdyin täydellisesti kannattamaan alustuksessa esitettyjä näkökohtia. Kuitenkin huomauttaisin puoluekokoukselle eräistä seikoista. Suomen työväenliikkeen varhaisnuorisotyötä on haitannut tähän saakka täydellinen rikkinaisuus ja hajanaisuus. Ei ole käsitetty, että varhaisnuorisotyö on yksi työväenliikkeen osa kokonaisuudesta, yksi välttämätön ja tärkeä osa. Esim. Ruotsissa on tämä asia oival-

lettu, ja kaikki työväen keskusjärjestöt seisovat Nuorten Kotkien Valtakunnan liiton takana. Suomen työväenliikkeessä ei asiaa ole oivallettu, vaan varhaisnuorisotoiminta on Suomessa otettu palvelemaan määrättyjä yksityisiä näkökohtia työväenliikkeen kokonaisuudessa. Lisäksi Suomen työväenliikkeen varhaisnuorisotyötä haittaa hyvin voimakkaasti n.s. koululaisten politikomiskielto. Tietääkseni eduskunta muutama aika sitten lausui hallitukselle toivomuksen, että n.s. koululaisten politikomiskielto kumottaisiin, mutta sitä ei ole kumottu. Kun tällä hetkellä Sos.-dem. Raittiusliiton »Päivän Nuoret» ja Työläisnuorisoliiton »Nuoret Kotkat» yrittävät ponnistella eteenpäin, niin kaikkialla seisoo vastassa kansakoulun opettajain yhteinen rintama. Tämän takia olisi nähdäkseni puoluetoimikunnan kiirehdyttävä politikomiskiellon kumoamista jollakin tavalla. Puoluetoimikunnan olisi myöskin minun nähdäkseni painostettava jo arvovalloillaan sitä, että Suomen työväenliikkeen varhaisnuorisotyö saataisiin vihdoin yhdeksi kokonaisuudeksi palvelemaan koko työväenliikettä eikä määrättyjä osia siitä. Tämä on ehdoton välttämättömyys koko työväenliikkeen tulevaisuudelle.

Samalla kun olen alustuksessa esitettyjen näkökohtien kannalla, pyytäisin erikoisesti Työläisnuorisoliiton puolesta esittää, että puoluetoimikunta vastaisuudessa voimakkaasti painostaisi työväen varhaisnuorisotyön merkitystä ja yhden ainoan varhaisnuorisojärjestön perustamista.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi ja hyväksyttiin Helsingin sos.-dem. kunnallisjärjestön esitys. (Alustusviikko siv. 3—8.)

»Nuorisojärjestäjän palkaaminen» (siv. 8).

Toivo Aaltonen: Kuten puoluetoimikunnan alustuksesta käy ilmi, ehdottaa puoluetoimikunta, että asia ei antaisi aiheutta puoluekokouksessa päätöksen tekoon. Tahdon selvittää tätä sillä, että sen jälkeen, kun lausunto on annettu, on nuorisoliiton taholta erikoisesti tehostettu järjestäjän toimintaa, niin että sitäkin vähemmän on puoluekokouksella tässä mitään merkittävää.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Puoluetoimikunnan ehdotus hyväksyttiin.

Sos.-dem. puolue ja keskiluokka (siv. 9—12).

E. Lehtinen: Käsitykseni mukaan puolueen ei pitäisi ottaa sitä suhtautumista keskiluokkaan. Jos he haluavat tulla, sen ohjelman puitteissa pitäisi yhtyä tähän. Elleivät tahdo tulla nykyisen ohjelman puitteissa, olkoot ulkopuolella. Tärkeämpää on tällä kertaa voittaa laajat työläisjoukot puolueen piiriin. Meillä on työtä tarpeeksi, että »aadaan laajat työläisjoukot ensin, ja sen jälkeen kaulusköyhälistö.

Emil Skog: Minä yhdyin edellisen puhujan kantaan, että puolueessa ei tarvitse mitään muutoksia keskiluokkaan nähden. On tietysti erittäin hyvä ja tervetullutta, että keskiluokkaan kuuluvia tulee puolueeseen, mutta tärkeintä kaikesta on tietenkin palkkatyöväestö. Meillä on suuria kaupunkeja, joissa ammatillinen järjestäytyminen on kymmenkertainen verrattuna puolueen poliittiseen järjestäytymiseen. Ymmärrän tietenkin sen, että puolueen järjestäytyminen on vaikeampaa kuin ammatillinen järjestäytyminen, mutta siitä huolimatta se olisi saatava paremmaksi kuin tähän asti. Täällä kertomuksesta ilmenee, että teollisuustyöväestöä kuuluu puolueeseen ainoastaan 5,600 henkeä, ja se on mielestäni liian vähän. Sen takia ehdottaisin tai toivomuksena ehdotan, että puoluetoimikunta samalla kuin se kiinnittää tähän palkkatyöväestön järjestäytymispyrkimykseen entistä suurempaa huomiota, samalla ottaa harkittavakseen erikoisen teollisuusseutujen järjestäjän palkkaamista. Tämä voi olla sitten järjestäjä, järjestösihteeri taikka mikä tahansa.

Puheenvuorot päätettiin rajoittaa.

Toivo Mansner: Minä en tässä kysymyksessä voi asettua yhtä suoraviivaiselle kannalle kuin edelliset puhujat. Päävastoin pidän erittäin tärkeänä, että myöskin puolueen taholta kiinnitetään tähän kysymyksen nykyistä enemmän huomiota. Tämä asiahan tuli eräällä tavalla esille jo vuoden 1936 puoluekokouksessa sääntömuutosten yhteydessä. Mutta kun sääntömuutos siltä osalta, joka koskee ensimmäistä pykälää, silloin hylättiin, ei tätä keskustelua puoluekokouksessa viritetty riittävän laajalle pohjalle. Sos.-dem. puolueen tehtävänä on kuitenkin käsittääkseni pyrkiä järjestämään mahdollisimman suuri määrä niitä joukkoja, joidenka yhteiskunnallinen ja taloudellinen asema on läheisesti rinnastettavissa toisiinsa. Sen vuoksi, pidän erittäin onnistuneena sitä alustusta, jonka Helsingin Sos.-dem. Keskusteluseura puoluekokoukselle on esittänyt, ja toivoisin, että puoluekokous voisi yhtyä niihin ponsiin, joita päätöslauselmassa ehdotetaan.

Ponsissa on kuitenkin jonkinlainen harhasanonota, joka olisi syytä korjata. Siinä puhutaan ensimmäisessä ja toisessa ponnassa keski-säädystä vaikka ilmeisesti tarkoitetaan keskiluokkaa. Nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassahan ei, enää voi puhua varsinaisista säädystä vaan luokista.

Kysymys keskiluokasta on tärkeä, ja puolueen on täysi syy nykyistä suuremmassa määrin kiinnittää siihen huomiota. Tässä mielessä vähin, mitä puoluekokous voi tehdä on se, että se yhtyy niihin ponsiin, joita Helsingin Sos.-dem. Keskusteluseura on esittänyt.

19 päivänä tapahtuneen välirauhanteon jälkeen, tapahtunut oleellisia muutoksia. Asemamme on nyt perusteellisesti toinen kuin aikaisemmin, ja varsinkin on muutos huomattava verrattuna aikaan ennen sotia. Suhteessamme muihin mailiin on tapahtunut se muutos, että Saksan kanssa, jonka rinnalla —joskin omien päämääriemme hyväksi— jouduimme taistelemaan yli 3 vuotta, olemme nyt todellisesti sotatilassa, joskaan ei muodollista sotaa ole julistettu. Tätä sotaa käydään vielä näinä päivinäkin ankarana Pohjois-Suomessa. Neuvostoliiton ja Englannin kanssa on tehty välirauha, joka lopetti aikaisemmat vihollisuudet. Diplomaattisia suhteita on meillä hyvin harvaan maahan eikä yhteenkään suurvaltaan. Sisäisissä oloissamme on niinkään tapahtunut suuria muutoksia. Armeijamme on pian kokonaan kotiutettu ja palautettu rauhanaikaiseen vahvuuteen. Suojeluskunnat on hajoitettu. Valtiollisista syistä tuomittuja ja pidätettyjä on vapautettu. Armahdusta valmistellaan paraikaa laajoille piireille. Valmistaudumme suorittamaan suuria sotakorvauksia, monia muita tapahtumia mainitsematta. Olemme siten joutuneet elämään suuresti muuttuneissa oloissa emmekä ole vielä löytäneet vahvaa pohjaa jalkaimme alle. Hapuillemme ja etsimme itsellemme suuntaa.

Ensimmäinen asia, mikä useimmille ihmisille on tällöin mieleen johtunut, on hämmästyksi siitä, miten tähän on voitu joutua ja olisiko asioita ehkä voitu hoitaa toisin, niin että tällainen tulos olisi voitu välttää.

Kun tästä kysymyksestä on viime viikkojen aikana ajatuksia vaihdettu, on joillakin tahoilla haluttu lähteä tarkastelemaan ulkopoliittikaamme kauempaakin ja tutkittu, olisiko siinä ollut semmoista vikaa, joka on johtanut meidät onnettomiin sotiin. Onpa kuulunut ääniä, jotka ovat väittäneet, että ulkopoliittikaamme koko itsenäisyytemme ajan on ollut väärä, varsinkin mikäli on kysymyksessä suhteemme Neuvostoliittoon.

Jos haluamme olla itsellemme rehellisiä, on myönnettävä, että tässä suhteessa on tehty erehdyksiä. Eräillä tahoilla maassamme ei koko itsenäisyytemme aikana ole osattu suhtautua oikealla tavalla itäiseen naapuriimme. Hyvin usein on niin hyvin lausuntoihin kuin tekoihin sisältynyt tarpeettomia neulanpistoja, jotka ovat helposti voineet ärsyttää. Tästä ei tietenkään voi syyttää maamme työväestöä, joka jatkuvasti on harrastanut ystävällisten suhteiden rakentamista, mutta yleensäkin ei moite väärästä ulkopoliitiikasta voine pitää paikkaansa. Suomen virallinen ulkopoliittika on järjestelmällisesti harrastanut puolueettomuuden säilyttämistä, ja samalla hyvien suhteiden rakentamista, ennen kaikkea naapurivaltakuntiin, mutta

myös muihinkin maihin. Suomi ei ole antautunut mihinkään liittosopimuksiin eikä näin ollen myöskään etsinyt tällaisia Neuvostoliiton taholta. Koko itsenäisyytemme ajan olemme rakentaneet ulkopoliittikkamme sen tasapainotilan varaan, joka ennen sotia valitsi suurvaltain välillä. Meidän vallassamme ei ole ollut estää myöhemmin tapahtuneita muutoksia, jotka ovat saattaneet koko Euroopan politiikan perinpohjin uusille raiteille.

Kun aikaisemmista tapahtumista on keskusteltu, on eräissä piireissä haluttu myöskin viitata eräisiin aikaisempiin mahdollisuuksiin järjestää suhteemme Neuvostoliittoon uudelle pohjalle. On viitattu eräisiin aivan salaisiksi tarkoitettuihin neuvotteluihin, joita Suomen ja Neuvostoliiton välillä v. 1938 käytiin. Kun näistä keskusteluista ei ole julkisuudessa koskaan yksityiskohtia mainittu, lienee niitä syytä jonkin verran kosketella osoitukseksi, miten epäoikeutettuja moitteet tässäkin suhteessa ovat olleet.

Näitä neuvotteluja kävi eräs epävirallinen henkilö, jonka asemasta Neuvostoliitossa Suomen hallituksella ei ollut täyttä selvyyttä. Hän ilmoitti Neuvostoliiton haluavan, että Suomi linnoittaisi Ahvenanmaan, mutta Venäjä ottaisi siihen osaa aseistamalla ja lähettämällä huomioitsijansa myötä seuraamaan ja myöhemmin linnoituksen käyttöä valvomaan. Edelleen Neuvostoliitto halusi saada haltuunsa Suursaaren rakentaakseen sinne linnoitetun ilma- ja meripuolustusvarustuksen. Näitä Suomen taholta odotettuja myönnytyksiä vastaan Neuvostoliitto olisi ollut valmis takaamaan Suomen koskemattomuuden, tarpeen vaatiessa aseellisesti auttaen Suomea hyvillä ehdoilla sekä hyväksymään Suomelle edullisen kauppasopimuksen.

Kuten havaitaan, ei silloin ollut kysymys mistään vähemmästä kuin sotilaallisen sopimuksen eli sotaliiton tekemisestä Neuvostoliiton kanssa, mikä tarkoitus myöskin avoimesti ilmoitettiin. Tämä olisi kuitenkin ollut vastoin Suomen siihenastista ulkopoliittikkaa, jonka tarkoituksena oli säilyttää Suomi puolueettomana suurvaltain välisissä ristiriidoissa. Siitä johtui, etteivät nämä neuvottelut johtaneet tulokseen. Tämä Suomen pötkimys pysyä puolueettomana odotettavissa olleessa suurvaltain välisessä sodassa olisi ehkä voinut onnistuakin, jos sota olisi rajoittunut vain Neuvostoliiton ja Saksan väliseksi. Kun sota kuitenkin sai aivan toiset mittasuhteet ei meidän puolueettomuuskantamme auttanut, vaan Suomi joutui hyökkäyksen alaiseksi. Jos olisi tehty sotilaallinen liitto Neuvostoliiton kanssa, olisi Suomi heti alusta alkaen joutunut mukaan toiselle puolelle. Sitä haluttiin silloin välttää. Muuten, ei yleinen mielipidekään v. 1938 olisi ollut valmis luovuttamaan tällantapaisia pyydettyjä oikeuksia vieraille valtakunnalle.

luottamukseen. Tällä pohjalla mekin voimme mielellämme olla mukana rakentamassa vastaisia suhteita.

Mitä luottamuksellisten suhteiden järjestämiseen muihin ulkovaltioihin tulee, luulisi sen olevan huomattavasti helpompaa kuin itäiseen naapuriin nähden. Niiden kanssa meillä ei ole ollut mitään jyrkkiä vastakohtia eräiden valtakuntien taholta tapahtuneista sodanjulistuksista huolimatta. Niin pian kuin maailma jälleen rauhoittuu, ei senvuoksi pitäisi olla mitään estämässä palaamista ennen sotaa vallinneisiin hyviin suhteisiin. Erikaisen arvon tulemme luonnollisesti panemaan läheiselle yhteistyölle toisten pohjoismaiden kanssa.

Jos vastainen ulkopoliitikamme onnistutaan rakentamaan edellä hahmoitetulle pohjalle, saatamme toivoa voivamme rakentaa maamme tulevaisuuden varmalen pohjalle ja voimme silloin luottavaisesti silmät valoisampaan tulevaisuuteen.

Mutta huolenamme eivät ole vain ulkopoliittista asemaa sivuavat kysymykset, vaan myöskin ne lukuisat sisäpoliittiset problemat, jotka nyt aukeavat eteemme ja vaativat ratkaisua.

Kun me nyt viiden vuoden sodan jäi ken siirryimme rauhantoihin, on meillä monenlaisia vaikeuksia voitettavana. Nämä vaikeudet ovat itse asiassa olleet kestettävänä jo sodankin aikana, vaikkakin sotatalous vähitellen saatiinkin toimimaan kutakuinkin tyydyttävästi. Nyt kun sotataloudesta on yhtäkkiä siirryttävä rauhantalouteen, kun filmiä on niin sanoakseni ruvettava pyörittämään taaksepäin, huomaamme selvästi mitä aukkoja taloudessamme on syntynyt ja mitä esteitä meidän on raivattava voidaksemme jälleen päästä tasapainoon. Mihin tahansa luomme katseemme, on edessä huolia. Suurta huolta tuotta *työvoimakysymyksen* onnellinen järjestäminen. Sensijaan, että sotaa käydessämme oli vaikeutena saada riittävästi työvoimaa tuotannon palvelukseen, ovat vaikeudet nyt päinvastaiset. Ei ole helppo yhtäkkiä sijoittaa kaikkia niitä satojatuhansia miehiä ja naisia, jotka palaavat rintamilta ja sotateollisnusteista tai siirtoväkenä etsivät itselleen toimeentulomahdollisuuksia.

Välttämättömistä *tarvikkeista* puuttuu paljon ja käytettävissä olevia on niukasti saatavissa. Tätä puutetta on vaikea auttaa niin kauan kuin maamme on jokseenkin täydellisessä saartotilassa, voimatta harjoittaa tuontia enempää kuin vientiäkään minnekään muualle kuin Ruotsiin. Vähäisenä apuna on tässä suhteessa Ruotsinkin taholta luvassa oleva elintarvikeavustus, joka auttaa meidät ainakin varsinaisen nälänhädän ylitse. Muita tarvikkeita sieltä ei kuitenkaan ole riittävässä määrässä saatavissa.

Teollisuutemme *raaka-ainepula* on huutava. Sen johdosta voidaan tuotantomme vain hitaasti saada täydellä teholla toimimaan. Niinkin

välttämättömästä tarvikkeesta kuin polttoaineesta on suuri vajuus. Voidaanko edessä oleva talvi onnellisesti sivuuttaa on vielä epäselvää ja seuraava talvi tulee olemaan vielä vaikeampi, koska tällä hetkellä ei ole olemassa mitään reservejä sitä varten.

Myöskin *kuljetuskysymyksen* järjestäminen antaa meille paljon huolta. Rautateiden veturi- ja vaunukanta on suuresti rasitettu ja maamme autokanta on kovin loppuun kulutettu.

Me tiedämme myöskin, että *valtiontalous* saa tällä haavaa kestää monenlaisia ja suuria rasituksia. Sen on huolehdittava paitsi tavallisista normaaleista menoista, myöskin kaikista sodan jälkeensä jättämistä huolto- y.m. velvollisuuksista. Siirtoväen sijoitus, sotakorvausten suorittaminen ynnä monet muut jättiläismenot asettavat raskaan taakan valtion finanssien kannettavaksi. Tämän taakan tuntevat kansalaiset harteillaan yhä kasvavina veroina. Niin hyvin palkastaan eläjät kuin pääomia omistavat kansalaisryhmät joutuvat lähimmässä tulevaisuudessa päivittäin huomaamaan, mitenkä suu-
restä maa on köyhtynyt.

Kaikesta huolimatta olisi valtion taloutta koetettava hoitaa siten, että markan arvoa uhkaava vaara saataisiin torjutuksi. *Inflation* peikko väijyy rahatalouttamme. Rahan arvon turvaaminen on tietenkin vaikeata niin kauan kuin ei ole olemassa riittävästi tuotteita vastaamassa rahan runsautta. Määrääviltä tahoilta vaaditaan tämän vuoksi tarkkaa huolenpitoa lähinnä palkkojen ja hintojen tasapainossa pitämisestä.

Tarvitaan suurta viisautta ja malttia onnistuaksemme selviytymään siitä estejuoksusta, jolla edellä kuvatut vaikeudet on pakko voittaa. Kellään ei ole nyt oikeutta kiihkoutua ja rynnätä eteenpäin oman edun ajamisessa. Siinä lyömme vain kaikki päämme seinään. Se miten tässä työssä tullaan onnistumaan, riippuu tietysti yhteiskunnasta itsestään. Yhteiskunta ei kuitenkaan ole tällä hetkellä terve, vaan on, kuvaannollisesti sanoen, kuumetilassa. Monenlaiset voimat riehuvat tällä hetkellä uhaten yhteiskunnan tasapainoa. Hajaantumisilmiöitä on havaittavissa kaikilla tahoilla. Surullisin näky kohtaa meitä tässä suhteessa omassa keskuudessamme, työväenluokan riveissä. On vaikea enää tuntea rauhallisia suomalaisia siinä myllerryksessä, mikä tapahtuu silmämme edessä. Tosin siitä suurin osa lienee pintavaahtoa, mutta syvempienkin pohjavirtojen liikkeelläoloa on turha kieltää. Tämmöiseksi pohjavirraksi on leimattava varsinkin kommunistisen puolueen ilmestyminen taistelemaan työväenluokan sieluista. Mutta myöskin sos.-dem. puolueen sisällä on sekasorto suuri. On ilmestynyt useitakin alaryhmiä, jotka taistelevat keskenään. Monia uusia lehtiä on alkanut ilmestyä julistaen uusia

keä. Siihen onkin maassamme koko sodan ajan kiinnitetty vakavaa huomiota. Sen sijaan että aikoinaan voitiin tulla toimeen puoluehallituksilla tai joidenkin ryhmien yhteishallituksilla, on sodan paine lähentänyt eri kansalaispiirejä toisiinsa ennen aavistamattomassa määrässä. Koko sodan ajan on maassa vallinnut linnarauha puolueiden välillä, ja sen merkinä on ollut kokoomushallituksia, joissa useimmiten kaikki puolueet ovat olleet kuormaa kantamassa ja vastuuta jakamassa. Siten on asioita voitu hoitaa verrattain suuren yksituumaisuuden merkeissä. Sodasta irtautuminen näyttää tässä suhteessa asettaneen vaikeuksia, mikä osoittaa, että raskasta rauhaa on vaikeampi kestää kuin raskasta sotaa. Suurella vaivalla on voitu suorittaa äskeinen hallituksen vaihdos. Siinäkin ovat eri valtiollisten puolueiden ryhmitykset edustettuina, kuten sen muodostajan käsitys on: »nykyisen poliittisen tilanteen vaatimusten mukaisesti». Vastaako se myöskin kansan käsitystä ja tuleeko se olemaan toimintakykyinen, se tulee näkymään vasta myöhemmin. Joka tapauksessa on pidettävä selvänä, että olot maassamme tulevat vielä pitkän aikaa olemaan niin vaikeat, että ne vaativat kaikkien puolueiden kokoomushallitusta. Aikaisempien aikojen puoluehallituksilla ei toistaiseksi olisi menestymisen mahdollisuuksia. Toivottavaa kuitenkin olisi, että hallitukset tulisivat: olemaan pitempiaikaisia, kuin nyt on ollut kolmen kuukauden aikana, ja että niihin onnistuttaisiin saamaan semmoisia jäseniä, jotka taidolla ja auktoriteetilla voisivat johtaa maamme selvemmille vesille. .

Emme voi ummistaa silmiämme siltä tosiasialta, että asemamme kansana on vakava. Sama koskee myös työväenluokan tulevaisuutta. Sen on nyt tarkemmin kuin koskaan aikaisemmin harkittava menettelytapansa ja punnittava askeleensa. Tämä on sitäkin tärkeämpää, kun työväenluokka olojen pakosta on joutunut saamaan eräänlaisen avainaseman yhteiskunnassa. Jos se pystyy oikein arvioimaan asemansa ja mahdollisuutensa, voi se laskea vankan perustan tulevalle toiminnalleen ja samalla muodostua koossa pitäväksi voimaksi kansamme keskuudessa. Edessä olevista vaikeuksista huolimatta sillä ei ole oikeutta menettää tulevaisuudenuskoaan ja luottamustaan. Tähän sillä ei ole oikeutta tietäessään olevansa tärkeänä etuvarusluksena monenlaisia etujemme vastaisia pyrkimyksiä vastaan. Voidakseen täyttää tehtävänsä on sen koottava rivinsä eikä sallittava hajoittavien voimien suorittaa tuhoavaa työtä. Muuttuneissakin oloissa sen on säilytettävä ryhtinsä eikä erehdyttävä kumartamaan vieraita jumalia. Suomen itsenäisyyden turvaaminen on sen ensiarvoinen tehtävä ja vasta sen jälkeen saavat muut tavoitteet tulla kysymykseen. Tärkeätä on myös pysyä sillä länsimaisen sosialidemokra-

tian tiellä, jonka puolue koko itsenäisyyden ajan on itselleen omaksumut. (Voimakkaita suosionosoituksia.)

Puheenjohtajaksi siirtyi K. Jokinen.

Puheenjohtaja: Asiasta sallitaan keskustelu.

Eero A. Wnovi: Tarkoitukseni oli sanoa pari sanaa maamme nykyisestä tilanteesta lähinnä senvuoksi, että olen tämän syksyn aikana joutunut — alunperin vastoin omaa tahtoani — sekaantumaan politiikkaan hallituksen jäsenenä.

Välirauhansopimuksen määräykset ulottuivat monelle taholle ja niiden tulkinnat, kuten täällä on sanottu, ovat aiheuttaneet paljonkin keskustelua sopimuksen edellyttävän valvontakomissioni)! ja Suomen hallituksen välillä. Minä en ryhdy tässä yksityiskohtaisesti tarkastelemaan niitä kysymyksiä, jotka eniten ovat olleet esillä komissionin ja hallituksen välisissä kosketuksissa. Tahtoisin vain kiinnittää huomiotanne erääseen yleisempään näkökohtaan. Välirauhansopimusta joutui toteuttamaan presidentti Castrenin syyskuun loppupuolella muodostama hallitus. Ei ollut kulunut montakaan päivää, kun voitiin havaita, että Suomen hallituksen ja komissionin välillä ei ollut syntymässä sellaisia luottamuksellisia suhteita, jotka olisivat tehneet mahdolliseksi ne luottamukselliset neuvottelut sopimuksen yksityiskohtain tulkinnasta ja täytäntöönpanotavasta. Liian useassa tapauksessa tämä kosketus muodostui kirjalliseksi ja muodoltaan niin viralliseksi ja jäykäksi, että Suomen hallituksella oli voitettavanaan useitakin vaikeuksia sopimuksen yksityiskohtia täytäntöönpannessaan. Senpä vuoksi Castrenin hallituksen piirissä hyvin aikaisin tuli esille kysymys, olisiko mitään tehtävissä parempien suhteiden aikaansaamiseksi valvontakomissionin ja hallituksen välillä nimenomaan siinä mielessä, että sopimuksen yksityiskohtien täytäntöönpanossa olisi voitu saada aikaan suurempaa yhteistoimintaa. Tämän kysymyksen pohdinta johti lopulta siihen, että Castrenin hallituksen johto esitti eduskunnalle hallituksen jäsenmäärän lisäämistä nimenomaan siinä mielessä, että näin luoduille uusille paikoille saataisiin sellaisia henkilöitä, jotka ilmaisisivat henkilöllään Suomen kansan pyrkimyksen päästä mahdollisimman luottamukselliseen kosketukseen liittoutuneiden maiden kanssa. Tämä — jos niin voidaan sanoa — hallituksen kaunistusyritys kuitenkin eri syistä epäonnistui. Tämän jälkeenhän tuli sitten esille kysymys hallituksen kaikinpuolisesta uudelleenmuodostamisesta.

Nykyisellä Paasikiven hallituksella on ollut elettävänänsä siksi lyhyt aika, ettei ole voitu saada käsitystä, muodostuvatko tämän hallituksen, toiminnan aikana komissionin ja hallituksen suhteet luottamuk-sellisemmiksi, kuin mitä ne olivat edellisen hallituksen aikana. Halli-

kohottamaan ja parantamaan, jotta tästä kansasta sen uusissa oloissa, tulisi todella elinvoimainen kansa.

Jos me ajattelemme tässä suhteessa vaalitaistelua, niin puolestani vetäisin esille juuri tämän positiivisen pyrkimyksen sosialidemokraattisen puolueen pääpyrkimyksenä, pääohjelmanä. Sos.-dem. puolue pyrkii siis kansan vähäväkisten kerrostien, erikoisesti työväenluokan valtiollisten oikeuksien ja taloudellisen aseman parantamiseen. Sen pyrkii siihen omilla keinoillaan ja omilla menettelytavoillaan. Tämä pitäisi olla siis vaaliohjelman päätunnus eikä, kuten alustaja sanoo, taistelu kommunismia vastaan. (Oikein!) Tietenkin sos.-dem. puolue joutuu selvittämään kantansa kommunistisia aatevirtauksia ja ajatuksia vastaan, se on selvää. Nämä puolueet eivät ole samalla kannalla. Mutta jos sos.-dem. puolue ottaa tässä yhteiskunnassa päätehtäväkseen kommunismin vastaisen taistelun, niin se aivan liian helposti luiskahtaa työväen silmissä — varsinkin nykyoloissa, jossa kommunistinen puolue on julkisesti ja vapaasti esiintyvä — luiskahtaa taantumuksen esitaistelijaksi. (Keto: Oikein!) On mahdollista, että toveri Tannerin käsityksen ja minun käsitykseni välillä ei ole niin kovin suurta eroa ajatuksellisesti, mutta olisi valitettavaa, jos todellakin puoluekokous määritteli puolueen tärkeimmäksi tehtäväksi, mihin käsitykseen pääsi toveri Tannerin alustuksesta, kommunismin vastaisen taistelun. Negatiivinen taistelu ei koskaan johda positiivisiin tuloksiin. Sitäpaitsi voidaan asettaa kysymyksen alaiseksi — sitähan ei tietysti vielä tiedetä ennenkuin mitä käytäntö osoittaa — voidaan kysyä, olisiko kommunistinen puolue mahdollisesti jo asettunut parlamentaarisen toiminnan kannalle. Toivottavaa se joka tapauksessa olisi. (Suosionsoituksia.)

Atos Wirtanen: Olemme menettäneet kaksi sotaa, olemme menettäneet useita kymmeniätuhansia nuoria miehiä ja suuria taloudellisia arvoja. Olemme Moskovan rauhanteossa joutuneet luovuttamaan maan ikivanhaa aluetta aivan kuin 1700-luvulla. On luonnollista, että kaiken tämän jälkeen kysytään, mistä tämä on johtunut. Onko mahdollisesti meissä itsessämme ollut jotain syytä, suuriin onnettomuuksiimme? Katsaus taaksepäin on siis ollut käsittääkseni välttämätön, ennenkuin uusi suunnistautuminen eteenpäin tapahtuu. Omasta puolestani olen koko tämän toisen sotamme ajan ollut syvästi eri mieltä siitä politiikasta, mitä maassa on noudatettu, pääasiassa suomalaisen porvariston, varsinkin oikeiston ja maalaisliiton vanhoillisten johtoinen taholta. Tämä on tosiasia, joka meidän sosialidemokraattien aina on pidettävä mielessä. Se on tärkeää ennenkaikkea nyt, kun meidän käsitykseni mukaan pitäisi rakentaa tähän maahan sellainen voimakas työväenliike, joka voisi muodostua tärkeäksi

maan itsenäisyydelle ja rauhalliselle kehitykselle. Jokainen meistä käsittää, että elämme maamme historiassa uuden aikakauden alkuvaiheita. Itsenäisyyden ensimmäinen ajanjakso alkoi onnettomasta kansalaissodasta ja se lopullisine jälkiseurauksineen löi leimansa kehitykselle 20- ja 30-luvuilla. Työväestö, meidän puolueemme ei tänä aikana koskaan päässyt sellaiseen vaikutusvaltaan ja siihen asemaan, joka sille todella olisi kuulunut. Porvaristo hoiti maan sisä- ja ulkopoliitiikkaa eikä se paljonkaan välittänyt työväen mielialoista ja pyrki myksistä. Porvaristo ei milloinkaan tänä aikana käsittänyt Venäjän naapuruussuhteittemme ensiluokkaista tärkeyttä ja työväestön mieliteitä todellisuudessa, ei koskaan otettu huomioon. Nyt on tilanne aivan toinen kuin mitä se kansalaissodan jälkeen oli. Näissä oloissa on lähdeittävä siitä, että vaikka välirauhassa olemmekin väliaikaisesti luopuneet eräistä itsemääräämisoikeuksista, palautuu maan itsenäisyys jälleen, yleisen rauhanteon yhteydessä täydellisesti. Mutta on myöskin muistettava, että tämä lopullinen rauha ei ole vielä solmittu ja että kaikki mitä teemme ja tekemättä jätämme muodossa tai toisessa tulee näkyviin varsinaisessa rauhansopimuksessa. Kun on arvosteltava nyt tilannetta, on tietenkin otettava huomioon kaksi päänäkökohtaa ja yhdyt siinä suhteessa toveri Wuoren ajatuksiin, niin, arkaluontoinen ulkopoliittinen asemamme ja Suomen työväen yhtenäisyyden tärkeys. Ulkopoliittisesta asemastamme on jo Wuori antanut lausunnon, jonka merkitystä meillä ei ole varaa väheksyä. Jos lähdetään entistä latua jatkamaan, voi se ennenkuin luullaan-kaan, viedä hyvin epämiellyttäviin yllätyksiin. On tärkeää, että tilanteen vakavuus täysin tajutaan ja että ratkaisut tehdään sitä silmälläpitäen. Entiseen ei ole paluutietä. Se pitäisi jokaisen ymmärtää. Ei kukaan tällä hetkellä voi kuvitellakaan, että tämän maan asioita voisi hoitaa esim. vanhoillinen oikeistolais-maalaisliittolainen hallitus vastoin vasemmiston toivomuksia. Ei myöskään voida ajatella hallitusta sodanaikaisen kokoonpanon mukaisena. Sellainen hallitus ei voisi onnistua vaikeassa tehtävässään luottamuksellisten suhteiden rakentamisessa Liittolaisvaltoihin ja ennenkaikkea Neuvostoliittoon. Sisäisten vaikeuksien voittamisessa me tarvitsemme työväestön täyden myötävaikutuksen ja tällöin on ennenkaikkea tärkeää, että sos.-dem. työväenliike muodostuu mahdollisimman voimakkaaksi ja yhtenäiseksi. Sen lisäksi meidän on vedettävä varsinainen vasemmisto mukaan todelliseen yhteiskunnalliseen uudistustyöhön.

Pekkala: Minä puolestani en enää olisi sekautunut lainkaan tähän keskusteluun, mutta, kun toveri Tanner lausunnossaan kosketteli vielä tapahtumia v. 1938, niin katson velvollisuudekseni aivan lyhyesti vielä niitä kosketella.

min, jolloin he lähtivät maailmanvallankumouksen toivossa siitä, että parlamentarismiin ei ole otettava osaa, vaan kaikki on pyrittävä, järjestämään ulkoparlamentaarisella toiminnalla. Tuo kaava on ainakin tällä haavaa julistettu pannaan ja tämä edellyttää myöskin, että meidän on suhtautumistamme uudelleen tarkistettava. Meidän on koetettava pitää silmällä, että työväenluokan yhtenäisyys säilyisi, että työväenluokan luokkavoima ei heikontuisi siten, että olisi erilaisia luokkataistelupuolueita ja senvuoksi täytyy tätäkin asiaa harkita. Joka tapauksessa minä tahtoisin sanoa, että kommunistitkin tulisivat tästä lähtien hallituksiin ja meidän täytyy hallituksessa työskennellä myöskin yhdessä heidän kanssaan. Minä tahtoisin täälläkin sanoa hallituksen muodostamisesta sen, että minä en usko, että toveri Tannerin tulevaisuuden ennustukset olivat sittenkään oikeita, kun hän lähti siitä, että me pyrimme kokoomushallitukseen samassa mielessä, kuin tähän saakka. Minä luulen, että vastaisen lähimmän ajan kokoomushallitus ei ole sittenkään kaikin puolin yhteishallitus samassa mielessä kuin nyt, sillä, toveri Tanner, ei tällaisella kokoomushallituksella ratkaista niitä suuria yhteiskunnallisia kysymyksiä ja niitä vaikeita kysymyksiä, joista toveri Tanner aivan oikein teki selkoa. Niitä ei ratkaise sellainen kokoomushallitus, jossa kaikki ovat mukana, vaan ne vaativat hallituspuolueilta vissiä radikaalisuutta ja minä puolestani mieluummin ajattelen jonkinlaista kansanrintamahallitusta, jos tällaista mainesanaa uskaltaisin käyttää. Se on ymmärtääkseni ihanne. Sellainen hallitus saattaa olla luja ja hallituksen pitää olla luja, mutta tavallinen kokoomushallitus saattaa olla luja sillä tavalla, että se panee aidan työväenjoukkojen yli, mutta ei sellainen hallitus pysy pystyssä, vaan hallituksen tulee olla luja sen kautta, että työtätekevät joukot kannattavat hallituksen jäseniä ja tässä mielessä sos.-dem. puolueen on ajateltava mennä eteenpäin.

Sylvi-Kyllikki Kilpi: Mielenkiintoisessa alustuksessaan toveri Tanner teki erään virheen arvioidessaan puolueemme merkitystä nykyhetkellä. Hän samaisti nim. työväenluokan ja sos.-dem. puolueen, mutta tämä samaistaminen ei valitettavasti ole oikein. Puolueemme on liian pieni edustaakseen työväenluokkaa. Täällä on jaettu kokouksen edustajille tilastotietoja ja viimeisellä sivulla on puolueemme asema vuosina 1899—1942. Kun sitä katselee, niin huomaa, että vuodesta 1916 alkaen puolueemme jäsenmäärä on jatkuvasti pienentynyt ja on tällä hetkellä niin pieni, että täytyy mennä aina vuoteen 1915, ennenkuin päästään yhtä pieneen jäsenmäärään. Meillä on vaaleissa aina ollut paljon sosialidemokraattisia valitsijoita, mutta nämä eivät ole puolueen jäseniä. Tilanne meidän maassamme on sellainen, että tuskin 50:stä sos.-dem. valitsijasta yksi on sos.-dem. puolueen jäsen.

Tilanteeseen tietysti vaikuttaa sekin, että ammatilliset järjestöt eivät kuulu puolueeseen niinkuin Ruotsissa, mutta tosiasia kuitenkin on, että työväenluokka ei ole tuntenut sos.-dem. puoluetta sillä tavalla omakseen kuin sen olisi toivonut tekevän. Puolueessamme on ollut jotain vikaa ja sitä enemmän vikaa tulee olemaan, mitä enemmän puhumme vain ankarasta kurista ja haaveilemme yhä uusien ryhmien erottamista. Toveri Aaltonenhan eilen vihjasi siihen, että oppositio-kin voidaan erottaa. On sangen selvää, että teemme suuren virheen, jos käytämme voimiamme kommunisteja vastaan vaalitaistelussa. Tahtoisin sanoa, että porvariston menettelytavat kansallisintoilussa ja Suur-Suomi-haaveissa ja niistä virallisesti lakkaamatta puhues- saan ovat myöskin olleet seikkoja, joiden seurauksista nyt saamme kärsiä. Työväenluokan keskuudessa on viime vuosina kerääntynyt katkeruutta porvaristoa kohtaan, talvisodan poikkeuksellisia oloja lukuunottamatta, jolloin todella tunnettiin käytävän rinnan porvari- en kanssa. Mutta tätä äkkiä esiintullutta yhtenäisyyttä käytti porvaristo väärin johtaessaan meidät natsilaisuuteen. Koko työväenluokan ja maan itsenäisyyden kannalta meidän on löydettävä mahdollisuuksia jonkinlaiseen kansanrintamaan. Olen sitä mieltä, että kuta asialli- semmin me suhtaudumme kommunisteihin, sitä asiallisemmiksi hei- dät teemme. Vain se, joka on jollakin tavalla yhteiskunnan ulkopuo- lella, on epäsosiaalinen. Senvuoksi eräänlainen intohimoinen vihamieli- nen suhtautuminen heihin on lopetettava, sillä kommunistitkin ovat kyllä muuttuneet. Sitä todistaa sekin, että he ovat ruvenneet hallitus- puolueeksi. Täällä on myöskin sanottu, että kommunistit ovat epäisän- maallisia, että heillä on vieraita tarkoitusperiä. Epäisänmaallisuudesta syytettiin sos.-dem. työväkeäkin vuosikymmeniä. Teemmekö me nyt samoin kommunisteja kohtaan. Olen vakuutettu siitä, että he omalla tavallaan ajattelevat isänmaallisesti ja mitä enemmän heitä vedetään vastuuseen maan asioista, sitä isänmaallisemmiksi he käyvät. Senvuoksi teemme suuren virheen, jos koetamme järjestää vaalitais- telun niin, että aseemme kohdistuvat kommunisteja kohtaan. Kyllä ne on kohdistettava porvareita kohtaan.

Juho Karvonen: Minusta tuntuu ihmeelliseltä toveri Sylvi-Kyllikki Kilven selitys, ettei puolue edusta työväenluokkaa kokonaisuudes- saan, koska se on vain osa tästä luokasta eikä koko luokka. Minä voisin tässä sanoa sen miehen sanoneen, jota ei ole ainakaan oikeistolaisuus- desta syytetty, nim. Leninin, että me emme koskaan pääse siihen on- nelliseen asemaan missään yhteiskunnallisessa tilanteessa, että puolue- en muodostaisi kokonainen luokka, vaan ainoastaan luokan määrätty- osa. Mutta siitä huolimatta, vaikka se muodostuu vain osasta, niin se edustaa ja sen tulee edustaa koko luokkaa. Mutta niin kauan kuin

ei ole olhit kuin yksi puolue, me olemme edustaneet koko luokkaa. Jos emme ole pystyneet edustamaan, se on eri juttu.

Sitten edelleen siitä, mitä Wuori sanoi tulevaisuuteen nähden. On oikein, että päähuomio on kiinnitettävä porvarillista yhteiskuntaa vastaan. Siltä pohjalta meidän on käytävä tulevaan vaalitaisteluun, mutta sillä me emme suinkaan pääse siitä tosiasiasta, että koska kommunistit muodostavat oman puolueensa, niin kyllä meille tulee siinä jonkinlainen rajankäynti huolimatta siitä, haluammeko sitä tai ei. Ei se riipu meidän hyvästä tahdostamme, vaan siitä, millä tavalla meitä vastaan hyökätään. Kyllä me joudumme siihen rajankäyntiin. Me olemme joutuneet aina ja joudumme edelleenkin. Nämä ovat ne tosiasiat, emmekä me voi sitä toiseksi muuttaa. Siitä syystä tähän tulevaan vaalitaisteluun mentäessä pitäisi olla tärkeätä se, että saamme vaaliohjelman sellaiseksi, että se sisällyttää kaikki ne työväenluokan vaatimukset, mitkä siihen voidaan sisällyttää sosialidemokratian puitteissa.

Tanner: Puheenjohtajan myötävaikutuksella sain välillä puheenpuoron. Mielestäni on syytä jollakulla sanalla koettaa vastata niihin lausuntoihin, joita täällä on annettu. Tietysti voimme kaikki olla toveri Wuoren kanssa yksimielisiä siitä, että kun vaaleihin lähdetään, niin positiivinen ohjelma on pääasia. Sehän on vaaleissa aina esitettävä ja sitä varten olemme aikanaan saaneet itsellemme periaatteellisen ohjelman ja täällä saamme lisäksi ohjeita sitä varten. Siitähän ei ole mitään erimielisyyttä olemassa. Se kuuluu itseasiassa vaalien luonteeseen. Se, että erityisesti tahdon alleviivata syntyvää taistelua kommunismia vastaan johtuu siitä, että tämä on uusi ilmiö meidän vaaleissamme, ilmiö, jota meidän ei enää ole tarvinnut ottaa huomioon puoleltoista vuosikymmeneen, ja tästä, että kommunistit nyt astuvat uudelleen arenlle, johtuu, että meillä alkaa taistelu heitä vastaan. Täällä ovat monet puhujat koettaneet aliarvioida tämän taistelun merkitystä. Merkillinen herkkä- ja hyväuskoisuus kommunistien esiintymisestä näyttää saaneen valtaansa muutamia meidän tovereistamme. Minä en jaksa parhaalla tahdollanikaan ymmärtää tällöistä herkkäuskoisuutta. Meillä on aika riittävästi kokemusta siitä, minkälaista turmiollista kylvöä kommunistit ovat kylväneet. Eikä ole mitään aihetta kuvitella, että he olisivat todella muuttuneet. Jos he nyt ovat olleet esiintymisessään toisenlaisia ja koettaneet antaa itsestään uuden kuvan, johtuu siitä, että sodan aikana he ovat saaneet senmukaiset ohjeet kaikissa maissa. Tuohon heidän oppivaihteensa ja hallituspuolueeksi muuttumiseensa ei ole nähdäkseeni paljonkaan luottamista. Ja erikoisesti Suomessa heidän esiintymisensä tulee olemaan vaarallista senvuoksi, että he ovat tavallaan naapurin-

valtakunnan agentteina täällä. Muuta ei tuosta puolueesta kannata tässä yhteydessä mainita.

Kun Keto selitteli Suomen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita, niin hän kovin alleviivasi niitä epäluulonaiheita, joita Neuvostoliitolla on ollut meitä vastaan. Sehän on myönnettävä, että täällä on kaikenlaista pientä ollut milloin Lapuanliikkeen, milloin IKL:n tai muiden huima-päiden puolelta, mutta eihän sellaisia kannata niin vakavalta kannalta ottaa. Ainakin me olemme Neuvostoliiton edustajille aina sanoneet, että älkää niihin katsoko. Suomen kansan yleinen mieliala on toinen. Me emme voi ottaa niin yksipuolisesti asioita. Se on ollut hyvin luonnollista, kun me olemme nähneet, kuinka häikäilemättömästi on rikottu siltä taholta kaikki sopimukset, jotka oli moniksi vuosiksi tehty. Jos tahdomme päästä parempiin ja normaalsiin suhteisiin, niin kyllä molemmin puolin täytyy saada voitetuksi epäluuloja.

Muuten minä luulen, että ei näissä asioissa lopultakaan ole niin suuria ja vaikeita erimielisyyksiä. Toisaalla on tosin ilmaistu ajatuksia hieman toisilla sanoilla, mutta, ei siitä ole oikeutta vetää sitä johtopäätöstä, että tämä kysymys olisi jonkinlainen vedenjakaja meidän puolueessamme. Kun siitä kuitenkin on sellainen tehty, niin minusta, siinä on tehty suuri virhe ja pahasti vahingoitettu puoluetta.

Sylvi-Kyllikki Kilvelle minulla on joku sana mainittavana, kun hän teki jonkinlaisen asian siitä, että samaistetaan sos.-dem. puolue ja työväenliike. Kyllä meillä on oikeus lukea sos.-dem. puolueeseen kuuluviksi myöskin ne, jotka ovat antaneet äänensä meille. Nekin ovat sosialidemokraatteja, vaikka ne syystä tai toisesta eivät ole muodollisesti liittyneet puolueeseen. Ja silloin kun puhutaan sos.-dem. puolueesta, niin meillä on oikeus katsoa, että nämä kuuluvat sos.-dem. puolueeseen.

Railo: Minä yhdyin Tannerin lausuntoon. Niinkuin Tanner mainitsi,, vaalitoiminnassa tulee olemaan positiivinen ohjelma pääasia. Mutta. «n minä paljon luottaisi kommunistien mielenmuutokseen, joskin tiedämme heidän taktiikkansa tosin muuttuneen. Olen vakuutettu siitä,, että useimmat meistä tulevat havaitsemaan, että sos.-dem. puolueen, on pakko vaalitaistelussa kiinnittää huomiota kommunistien syytösten ja vääristelyjen torjumiseksi. Ja pahinta, että kommunistit tulevat vaalitaistelussa käyttämään meidän opposition antamia aseita..

Voionmaa: Kun on tapahtunut sellainen suuri kansallinen onnettomuus, mikä meidän kansaamme on nyt kohdannut, niin minun mielestäni sitä asiaa on perusteellisesti tutkittava ja aikansa myöskin tuomittava, sillä ellei sitä tehdä, jos tällaiset suuret kansalliset onnettomuudet liian keveästi sivuutamme, silloin meillä ei ole mitään takeita siitä, etteikö sitä samaa, mikä on tapahtunut, tehdä uudelleen.

Mutta kun tämän olen sanonut, niin tahdon lisätä, ettei nyt ole aika sitä tutkimusta tehdä emmekä me ole sen tutkimuksen tekijöitä, sillä koko meidän puolueemme ja eduskuntaryhmämme on itse syytettyjen penkillä eikä se voi olla tuomari omassa asiassaan. Että näin on, sen on viimeisten viikkojen tapaukset osoittaneet, kun se on jokseenkin kokonaan syrjäytetty maan hallituksesta. Sekin on jonkinlainen viittaus siihen, että ei tässä nyt kovin passaa ylvästellä. Senvuoksi ovat vaalit tärkeät. "Vaalit ovat se, joka meidän osaltamme tuomitsee ja osoittaa, kenelle valitsijat antavat luottamuksensa ja kenelle ei. Tästä näkyy, että jotain on muutettava. Entiseen paluuta ei ole. Kun me olemme sellaisessa sekamelskassa, olemme sellaisessa kiehumistilassa, niin ei sitä voida nyt tuomita. Minä luulen, että uusi suunta näkyy meidän kommunisteistammekin. Me voimme katsoa niitä kommunisteja, jotka ovat saaneet oikeuden toimia laillistettuna puolueena. Eivät ne ole entisiä kommunisteja ja heilläkin on oikeus vaatia, että heitä arvostellaan ei heidän entisyytensä, vaan heidän tekojensa perusteella.

Palonen: Minä pyysin oikeastaan puheenvuoron vain senvuoksi, kun täällä toveri Sylvi-Kyllikki Kilpi kävi arvostelevaan tilaston valossa sos.-dem. puolueen kehitystä ja näki nuo numerot perin murheellisina. Mutta ennenkuin niitä numeroita voidaan aivan sellaisinaan tarkastella, täytyy meidän ottaa huomioon ne olosuhteet, missä sos.-dem. puolue on joutunut meidän maassamme toimimaan ja työskentelemään. Sos.-dem. puolueeseenhan liittyi alkuaikoina myöskin laaja torppariväestö maaseudulla ja heidän perheenjäsenensä aina pieniin lapsiin saakka. Nämä olivat mukana tässä sos.-dem. työväenliikkeessä täydellisesti itsekkäistä syistä. Heillä oli tärkeimpänä asiana ajaa omaa yhteiskunnallista vapauttaan, jota kutsuttiin torpparivapaudeksi. Ja senjälkeen, kun torpparivapaus oli saavutettu ja ryhdyttiin maata jakamaan tälle torppariväestölle, senjälkeen alkoi järjestelmällinen kasvatustyö torppariväestön keskuudessa ja jo ennenkuin tuo laki oli tullut voimaankaan, annettiin ymmärtää, että heidän ovatkin maanviljelijöitä eivätkä tarvitse enää työväenliikettä. Niinpä onkin voitu havaita, että melkein poikkeuksetta entiset torpparit, jotka aikaisemmin olivat sos.-dem. liikkeen aktiivisia jäseniä, ovat vierautuneet työväenliikkeestä, kun ovat saaneet maatilan hoitaakseen. Heidän lapsensa ovat myöskin jääneet syrjään työväenliikkeestä. Hyvin vähän Uudellamaallakin pienviljelijöitä kuuluu sos.-dem. työväenliikkeeseen ja heidän lapsensa ovat jo kouluissa saaneet työväenliikettä vieroksuvaan kasvatukseen eikä heitä tavata työväenliikkeessä mukana. Kun vertaillaan tämän jäsenmäärän kehitystä, niin meidän täytyy, ottaa huomioon v:n 1918 kansalaissota. Aikaisemminhan

aminattiyhdistysväki kuului myöskin jäsenenä puolueeseen. Kun sen-
 j aikeen nämä kaksi erosivat toisistaan, niin osa ammattiyhdistys-
 väestä jäi puolueen ulkopuolelle. Tekisi mieli vielä jatkaa vertailua.
 Saamme hyvin vähän julkisuuteen numerotietoja Ruotsista, mutta
 ajatellaan sitä suhdetta, mikä on sos.-dem. puolueen ja Ruotsin Am-
 mattijärjestön jäsenmäärän välillä. Jos ajatellaan edelleen suhdetta
 Ruotsin sos.-dem. työväenliikkeen jäsenistön ja Suomen työväen-
 luokan saaman äänimäärän, varsinkin valtiollisissa vaaleissa, niin
 tullaan huomattavaan eroavaisuuteen. Näinollen ei voida aivan suo-
 ralta kädeltä selittää, että jäsenmäärän alhaisuus riippuu puolueemme
 noudattamasta politiikasta. Edelleen täytyisi käydä hiukan vertaile-
 maan sitä ajankohtaa, johon olemme joutuneet, kun kommunistit
 ovat myös saaneet laillisen oikeuden toimia. Täytynee myöntää, että
 niissäkin piireissä on valistuttu, mutta kun täällä Helsingissä erään
 puolueosaston johtokunnan kokouksessa eräs helsinkiläisessä järjestö-
 toiminnassa näkyvällä paikalla oleva toveri esitti opintokerhon perus-
 tamista, niin eräs johtokunnan jäsenistä sanoi: »Ei nyt tarvita mitään
 opintokerhoja. Viedään vain aseet kotiin, joita on viisi vuotta kan-
 nettu.» Myöskin olen keskustellut maaseudulla olevien tuohon äärim-
 maiseen vasemmistoon kuuluvien kansalaisten kanssa ja heidän ym-
 märryksensä on jokseenkin yhtä vähäinen. Siis siinä on valistustyöllä
 aika suuri työkenttä, että nuo työläisistä muodostuneet laajat joukot
 oppisivat tuntemaan vapauden ihanteen, johon me sosialidemokraatit
 pyrimme. Niin kauan kuin he luottavat väkivaltaan ja aseisiin, emme
 voi ajatella mitään yhteistyötä heidän kanssaan.

Kujala: En olisi pyytänyt puheenvuoroa lainkaan, jos olisin tietä-
 nyt, että Tanner piti puheenvuoron. Pyysin puheenvuoron sen johdos-
 ta, kun täällä mainittiin Tannerin lausunnossa, ainakin ymmärsin sen
 sillä tavalla kuin Tanner itsekin selitti, että pääpaino on pantava kom-
 munisteja vastaan. Ihmettelen sellaista kantaa. Täällä Kilpi on lau-
 sunut, että kommunistit olisivat muuttaneet kantaansa ja sen todis-
 tukseksi esitti, että he ovat menneet hallitukseen. Tahtoisin vain sa-
 noa, että tilanne ei ole muuttunut.

Ruotsinmaalainen toveri *Vahlberg* ilmoitti, että heidän on liikenne-
 yhteyssyistä lähdettävä kesken pois ja pyysi sanoa hyvästit. Puheen
 suomens *Varjonen*.

Varjonen: Toveri *Vahlberg* totesi, että liikenneyhteyksien sanele-
 mista syistä ruotsalaisten ja tanskalaisten vieraiden täytyy nyt jo
 huomenna matkustaa täten voimatta seurata tämän puoluekokouksen
 kulkua loppuun saakka, niinkuin olisivat halunneet. Vieraamme ovat
 kiitollisia siitä, että heillä on ollut tilaisuus seurata tätä puoluekokous-

ta ja valittavat sitä, että he eivät ymmärrä kieltämme, että olisivat voineet vielä lähemmin olla mukana keskusteluissa, mutta hyväntahtoiset ihmiset ovat kuitenkin pitäneet huolta siitä, että he ovat päässeet selville keskustelun pääasiallisesta kulusta. Vieraamme ymmärtävät hyvin, että kun viime puoluekokouksesta on kulunut 5 vuotta ja Suomi on tällä välin joutunut elämään kohtalokkaita ja vaiherikkaita aikoja, tällaisessa kokouksessa esiintyy mielipide-eroavaisuuksia ja erilaisia käsityksiä asioista, mutta vieraamme ovat varmoja siitä, että tämän kaiken takana on kuitenkin vilpittömän pyrkimys puolueemme yhtenäisyyteen ja voimaan. Vieraamme toivovat hartaasti, että puoluekokouksen osanottajat lähtevät tästä kokouksesta oikean tien löytäjinä ja valmiina lähtemään uuteen tulevaisuuteen entistä voimakkaampana. He toivovat myöskin, että Suomen sos.-dem. puolue nähtäisiin mukana pohjoismaisessa yhteistyössä yhtenäisenä ja voimakkaana puolueena. Lopuksi toveri Vahlberg kiitti kaikesta siitä ystävällisyydestä ja vieraanvaraisuudesta, mitä vieraille on hänen väitteensä mukaan osoitettu.

Puheenjohtaja: Minulla on ilo omasta ja puoluekokouksen puolesta kiittää vieraitamme. Me iloitsemme myöskin siitä, että Ruotsin veljespuolue on saanut elää rauhassa sodalta. Samalla otamme osaa Tanskan veljespuolueen surulliseen tilaan. Pyydän teitä viemään mukanne tämän kokouksen terveiset siinä mielessä, että sos.-dem. puolue kulkee kaikista vaiheista huolimatta eteenpäin.

Kokoukselle esitettiin seuraava kirjelmä:

»Sosialidemokraattiselle Puoluekokoukselle.

Helsingin Sanomain tämän aamuisessa numerossa julaistussa puoluekokouksen eilispäivän istunnon selostuksessa sanotaan m.m. seuraavaa: »Useat puhujat käsittelivät myös ns. kuutosten ottoa uudelleen puolueen jäseniksi ja suosittelivat erottamispäätöksen purkamista . . . Tinkimättömänä edellytyksenä puhujat kuitenkin pitivät sitä, että jäseniksi otettavien on varauksetta *hyväksyttävä puolueen ohjelma* ja sitouduttava noudattamaan puolueen sääntöjä sekä puoluekokouksen päätöksiä.» Tämän johdosta ja keskustelun oikeille raiteille saattamiseksi pyydän arv. puoluekokoukselle, jossa minulla ei nyt, niinkuin esim. kolmessa edellisessä, joihin olin valittu edustajaksi Helsingistä, ole puhevuoroa, esittää Puheenjohtajan välityksellä seuraavaa:

1. Eroittamiseni Suomen Sosialidemokraatista — on mentävä aina niin kauaksi taaksepäin — vuoden 1939 sodan edellä sen tähden, että

rauhanomaisissa kirjoituksissani Suomen Sosialidemokraatissa esitin parhaan käsitykseni mukaan sosialidemokratian periaatteiden ja Sos.-dem.-puolueen ohjelman mukaista kantaa syntyneen tilanteen johdosta. Eropaperissa, joka minulle ojennettiin, sanottiin, että kirjoituksissani esittämäni käsitykset »ovat olleet joko kokonaan vastakkaisia puolueen *luottamuselinten* omaksumille kannanotoille taikka pyrkineet saattamaan ne työväestön kannalta epäiltäviksi». Olin tosiaankin pyrkinyt esittämään totuutta: isänmaa on vaaravyöhykkeessä, Puola meni kolmessa viikossa, pienten kansojen on hoidettava asiansa taidolla, ei riehumalla eikä yltiökansallisia tunteita kiihoittamalla, mitä oli meillä tapahtunut edellisestä kevästä saakka harjoitetun Kannaksen vapaaehtoisen linnoitustyön yhteydessä.

2. Elokuun alussa 1940 saapui Puoluetoimikunnan ja SS:n toimitusneuvoston puheenjohtaja K. Harvala luokseni pyytämään minua takaisin lehteen. Ilmoitin suostuvani. Kun hän sen jälkeen sanoi, että minun olisi ryhdyttävä kirjoittamaan »puolueen luottamuselinten» antamien ohjeiden mukaan, lausuin, että tulen kirjoittamaan sosialidemokratian periaatteiden ja puolueen ohjelman hengessä, mutta toimituksella ja toimitusneuvostollahan on, niinkuin aikaisemminkin, oikeus olla julkaisematta kirjoituksiani, joita ei pidetä julkaisemisen arvoisena. Puoluetoimikunnan puheenjohtaja Harvala sanoi, että jos olisin suostunut tulemaan lehteen takaisin hänen esittämällään varauksella — palkkakysymyksestä ei sanonut erimielisyyttä tulevan — olisi asia ollut selvä, mutta nyt on hänen neuvoteltava toimeksiantajainsa kanssa ja palattava sitten asiaan.

3. »Asiaan palattiin» siten, että minut yhdessä toisten sosialidemokraattisten kansanedustajatoverieni ja tohtori Helon kanssa erotettiin puolueesta syyskuun lopussa.

4. Suomen sosialidemokraattista työväkeä on kuitenkin edelleen samalla kannalla kuin allekirjoittanut — huolimatta voimaperäisestä puolueen periaatteiden ja vielä nyt voimassa olevan ohjelman vastaisesta valistustyöstä —, koska olen sen järjestämissä tilaisuuksissa ollut, vankilasta ja sitä hallituksen toimesta seuranneesta kartoituksestani palattuani, puhujana ja pyyntöjä on niin paljon, että vain murto-osan voin täyttää. Ja Vapaa Pohjola, johon kirjoitan, menee hyvin.

5. Oppositio puolueessa,, joka ei suinkaan ole vähentynyt eroittamiseni jälkeen, kulkee tallamaanani latua, tosin vielä hoiperrellen, mutta kuitenkin niin, että voin jo melkoisella varmuudella sanoa, että hyvä siitä tulee — ei kuitenkaan vielä tässä puoluekokouksessa,

mutta toisessa, ehkä ylimääräisessä, mikä kai 6n välttämättömyyden pakostakin kutsuttava koolle, jos, kuten näyttää, puolue ei vielä nyt pääse ulos siitä Siinain korvesta, mihin se sotavuosina on johdettu. Helsinki, 27. 11. 44.

Sosialidemokraattisin tervehdyksin:

Vrjö Räisänen,
kuutonen.

Liitteenä seuraa eroani Suomen Sosialidemokraatista koskeva kirje-vaihto jäljennöksenä. Sitä ei luonnollisesti ole tarkoitettu puoluekokoukselle esitettäväksi, mutta voi se olla puheenjohtajia ja muita-kin kokouksen toimihenkilöitä kiinnostava. Sama.»

Ruoka-aika.

Sos.-dem. Puolueen yhteiskuntapoliittinen lähiajan ohjelma.

Rinne: Tässä kokouksessa esille tulevista ohjelmallisista kysymyksistä lienee tärkein työjärjestyksen mukaan nyt käsitellyn alaiseksi otettava ehdotus puolueen lähiajan yhteiskuntapoliittiseksi ohjelmaksi. Siihenhän viittasi mm. puoluetoimikunnan puheenjohtaja avauspuheessaan. Ne syyt, joiden johdosta tällainen ohjelma on puoluetoimikunnan taholta laadittu, ovat siksi selvät, ettei niitä tarvitse erikoisemmin perustella. Että tämäntapaista ohjelmaa tarvitaan, käy ilmi siitäkkin, että useiden puoluejärjestöjen taholta tehdyissä aloitteissa, jotka aloitteet käsitellään tämän kysymyksen yhteydessä, on sellaista vaadittu.. Samaten kuin useissa muissa maissa, mm. Englannissa, Sveitsissä ja Ruotsissa — mainitakseni vain muutamia — jo sodan kestäessä on käsitetty tarpeelliseksi valmistautua rauhan tulon jälkeen odotettavissa olevien taloudellisten ja yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisuun, samaten tajuttiin myöskin meillä, vaikkakin virallisella taholla verraten myöhään, tällaisen valmistautumisen välttämättömyys. Edellisen maailmansodan jälkeiset ajat osoittivat, että rauhantekoa seuraa kriittinen vaihe, ns. rauhankriisi, joka monessa suhteessa on yhteiskunnalliselle kehitykselle ratkaisevaa laatua. Miten tämän sodan jälkeisestä kriisikaudesta selviydytään, sen on yleisesti käsitetty olennaisesti riippuvan siitä, miten sitä varten on osattu ja osataan varautua ja valmistautua.

Kun sodan päättymistä seuraavan rauhankriisin yhteiskunnallisten probleemien ratkaisu mitä läheisimmin ja kouriintuntuvimmin koskee työväestöä ja yleensä vähäväkistä väestöä, ei luonnollisestikaan ole samantekevää, miten näitä ratkaisuja yritetään. Päinvastoin

juuri tietoisuus siitä, että rauhankriisin aikana vedetään ne suunta-
viivat, joita yhteiskunnallinen kehitys tulevana rauhankautena alkaa
kulkea, kehoittaa työväestöä ja sen oikeutettujen etujen puolesta
taistelevia järjestöjä mahdollisimman suuressa määrässä olemaan
mukana näitä suuntaviivoja suunniteltaessa. Tästä syystä on sosiali-
demokraattisen puolueenkin pyrittävä määrittelemään käsityskan-
tansa sen siirtymävaiheen suuriin yhteiskunnallisiin kysymyksiin,
joka meidän kohdaltamme jo on alkanut. Nyt käsillä oleva ehdotus
on tässä mielessä laadittu.

Se sisältää, kuten huomataan, kaikkiaan 20 eri kohta, jotka kaikki
ovat sellaisia, että niihin nähden on näissä oloissa- jokin kanta otet-
tava.

Puoluetoimikunta asetti jo talvella komitean, joka sai tehtäväkseen
ohjelmaehdotuksen laatimisen. Komiteaan kuuluivat puoluetoimi-
kunnan jäsenet *Salovaara* (puheenjohtajana), *Keto*, *A. Aaltonen* sekä
Arvo Tuominen ja *Raf. Rinne*, viimeksi mainittu sihteerinä. Komi-
tean sihteerin laatiman ehdotuksen perusteella valmistuikin heinä-
kuun alussa pidettäväksi suunniteltuun kokoukseen asianomainen
ehdotus, joka erityisenä viikkosena jo ehdittiin jakaa järjestöille ja
julkaista myöskin sanomalehdissä. Kun puoluekokous sitten kuitenkin
siirrettiin myöhempään ajankohtaan ja välirauha olennaisesti muutti
tilannetta, katsoi puoluetoimikunta välttämättömäksi tarkistaa laa-
ditun ehdotuksen uusia olosuhteita vastaavaksi. Tämän vuoksi ase-
tettiin uusi toimikunta, jonka muodostivat *Tanner* (puh. joht.),
Wuori, *E.*, *Kilpi* ja *A. Aaltonen* sekä sihteerinä *U. Varjonen* ja *Raf.*
Rinne. Toimikunta kokoontui oikeastaan vain kerran, tällöinkin
vajaalukuisena, joten se ohjelma, mikä nyt on kokouksessa esillä,
on sekin pääasiassa sihteerien aikaansaannosta. Puoluetoimikunta,
joka ehdotuksen oh tarkastanut, hyväksyi sen kuitenkin melkein
muuttamatta, eikä tietääkseni sellaista erimielisyyttä, mikä puolue-
toimikunnassa eräiden muiden asioiden suhteen on ollut olemassa
ole ilmennyt tämän ohjelman yhteydessä. Ja kun näin on, ei minulla
liene syytä itse ohjelman yksityiskohtiin sen enemmälti puuttua.
Ohjelma tyydyttäneen niin hyvin puoluetoimikunnan enemmistön
kuin myöskin sen vähemmistön kantaa näissä asioissa.

Jos lyhyesti tahtoisin esittää ohjelman pääsisällön, tahtoisin sanoa,
että jonkinlaisena punaisena lankana siinä on pyrkimys parantaa
alempien kansanluokkien elintasoja tai ainakin esittää toimenpiteitä,
jotka estävät kansan elintason alenemisen niissä taloudellisesti vai-
keissa oloissa, joissa lähivuosina sodan johdosta joudumme elämään.
Ohjelmassa on tässä suhteessa esitetty siksi radikaalisia vaatimuksia,
että käsittääkseni ne varsin hyvin riittävät sanomaan sen, mitä sosia- . -

lidemokraattisen puolueen tänä ajankohtana on sanottava. On tietenkin myönnettävä, että eri kohdat ovat verraten pintapuolisia eikä riittävästi yksityiskohtia ole selostettu. Kun ohjelma kuitenkin on tarkoitettu, kuten sen alkuperäinen nimi kuuluikin, olemaan vain »suuntaviivat» tyydyttäne se tässä suhteessa sille asetettavat vaatimukset. Eräissä puoluejärjestöjen aloitteissa, jotka tämän yhteydessä puolue-toimikunnan taholta ehdotetaan kuitattaviksi, on kyllä esitetty pitemmälle yksityiskohtiin ulottuvia vaatimuksia, mutta kokemus on osoittanut, ettei liian yksityiskohtaisia ohjelmia käytännössä kuitenkaan useinkaan voida toteuttaa.

Kun kokouksen aika on kulunut näinkin pitkälle, en katso olevan aihetta tätä sinänsä kylläkin laajemman käsittelyn ansaitsevaa ohjelmaa perusteellisemmin tarkastella. Mainitsen vain, että sitä laadittaessa on pidetty silmällä myöskin Ruotsin veljespuolueen viime keväänä hyväksymää vastaavaa siirtymäkauden ohjelmaa, jonka 27 punktia ovat tunnetut meilläkin sen vilkkaan sanomalehdissä käydyn keskustelun vuoksi, minkä ne aikanaan Ruotsissa aiheuttivat ja mikä keskustelu ei vieläkkään ole kokonaan sammunut.

Ennenkuin lopetan, tekee mieleni huomauttaa erästä asiasta, siitä nimittäin, että parhaimmillaan ohjelmilla ei ole suurta arvoa, ellei niitä pyritä myöskin käytännössä toteuttamaan ja noudattamaan. Me emme voi kieltää, etteikö meidän puolueessamme olisi tässä suhteessa paljon lyöty laimin. Meillä on paljon ja hyviä ohjelmia, mutta niiden noudattamisen laita on vähän niin ja näin. On syytä toivoa, että uusi puoluetoimikunta kiinnittää huomiota myöskin tähän asiaan, sillä suuren puolueen arvovallan mukaista ei ole laatia ja hyväksyä ohjelmia, joita se ei sitten pyri käytännössä seuraamaan.

Jokinen: Esitysvihkossa sivulla 5 kappaleessa »Sodasta eniten kärsineiden asema» viimeisessä lauseessa sanotaan tällä tavalla: »Nämä näkökohdat sekä myös ansioituneisuus maan palveluksessa sodan aikana on otettava huomioon etenkin työhön sijoituksessa, koulu- ja ammattiopetuksessa, asunto-, asutus- ja maakysymyksen järjestyksessä sekä korvaus- ja avustustoimenpiteissä.» Minä olen tätä koettanut selvittää itselleni ja myöskin se järjestö, joka minut on tänne evästänyt, on myös kiinnittänyt huomiota tähän kohtaan ja se toivoo, että tästä poistettaisiin sanat »sekä myös ansioituneisuus maan palveluksessa sodan aikana», sillä minun käsitykseni mukaan ei sos.-dem. puolueen ohjelmaan voida ottaa niin militaristista lausetta. Tässähän annetaan etuoikeus henkilöille, joilla on enemmän prenikoita hankittuna sodan aikana. Tässä palvotaan ansioituneisuusmerkkejä aivan erikoisesti syrjäyttämällä henkilöt, jotka eivät ole sattuneet saamaan kunniamerkkejä. Koska kuntoisuutta maan pai-

veluksessa ei voida selvittää muulla tavoin kuin kunniamerkein, niin minun käsittääkseni ei puolueen tulevaa ohjelmaa luotaessa pitäisi tällaisia ottaa huomioon. Sentähden ehdotan, että tästä viimeisestä lauseesta poistettaisiin sanat »sekä myös ansioituneisuus maan palveluksessa sodan aikana», joten tämä viimeinen lause tulisi huomioiduksi seuraavalla tavalla: »Nämä näkökohdat on otettava huomioon etenkin työhön sijoituksessa, koulu- ja ammattiopetuksessa, asunto-, asutus- ja maakysymyksen järjestelyssä sekä korvaus- ja avustustoimenpiteissä.» Tällä tavalla tästä jäisi pois sanat »sekä myös ansioituneisuus maan palveluksessa sodan aikana».

Andersson: Edustamani Kymin kunnallisjärjestö hyväksyi yleensä puolueen lähiajan ohjelman, mutta lisäyksenä esittää tähän kohtaan, missä puhutaan sodasta eniten kärsimään joutuneiden asemasta, että kaikki hätäkärsivät rinnastettaisiin samanlaisina avuntarvitsijoina kuin esim. sotalesketkin ja että invaliidien kohdalla luvattu samanarvoisuus on pidettävä ja siinä tapauksessa, jos työnantajat rupeavat heitä boikottamaan, esitetään, että valtio tulisi korvaamaan heidän työkykynsä menetyksen.

Mikkonen: Pyydän kannattaa täällä toveri Jokisen tekemää ehdotusta, sillä tuntuu tosiaankin kyseenalaiselta tämän puoluekokouksen päättää niin kiinteästi erikoisella tavalla suosia niitä, jotka ovat sodassa erikoisemmin ansioituneet. Käsittääkseni tämä kohta vastaisuudessa saattaisi tuottaa niin suuria väärmtulkintamahdollisuuksia, että asianmukaiselta tuntuisi, että se kohta poistettaisiin.

Pyysin puheenvuoron mainitakseni siirtoväen asiasta. Tiedän, että kun puhutaan siirtoväen kysymyksestä, se tuntuu ehkä henkilöllisesti monestakin ehkä vastenmieliseltä sentakia, että siirtoväen kysymys olojen pakosta on meidän maassamme joutunut jo toisen kerran esille. Sehän henkilökohtaisesti on verrattain raskas rasitus ja jokainen tiedämme, että se tulee myös vastaisuudessa sitä olemaan. Mutta kun toiselta puolen käsitämme, että siirtoväen kysymys käsittää kaikkiaan tällä kertaa noin 400,000 nousevan kansalaisjoukon, niin on se kysymys, jota ei mikään valtiollinen puolue voi olla huomioonottamatta. Siirtoväen kysymys sellaisenaan ei ole suinkaan minkään erikoisen puolueen kysymys.

Tanner: Mielestäni nämä sanat »sekä myös ansioituneisuus maan palveluksessa sodan aikana», jotka Jokinen tahtoi karsia pois, ovat hyvin tarpeelliset. Me tiedämme hyvin, että kaikki ne nuoret miehet, jotka ovat sodassa olleet, mikä lyhyemmän mikä pitemmän ajan, ovat joutuneet itseasiassa menettämään tavattomasti. He eivät ole voineet kehittyä ammatissaan, he eivät ole voineet opiskella. He eivät ole voineet perustaa perhettä. He ovat jääneet saamatta kaikkea

niitä etuja, joita ne, jotka täällä ovat voineet vapaasti työskennellä, ovat voineet itselleen hankkia. Ei tätä saa niin lukea, että ansioituneisuus laskettaisiin prenikoiden mukaan, vaan palvelusajan pituuden mukaan. Minusta täytyisi tämä ottaa huomioon ja niin on tehtykin, kun on viime viikkoina sijoitettu henkilöitä työhön.

Kuittinen: Onhan kaikille tunnettu tosiasia, että sodasta kärsimään ovat joutuneet eniten ne vähävaraiset, joilla ei sodan päätyttyä enää ole ollut tilaisuutta mennä entiseen ammattiinsa, niin näihin on erikoinen syy kiinnittää enemmän huomiota. Tässä kappaleessa sanat: »Tällöin on lähdettävä siitä, että näille väestöryhmille palautetaan ne taloudellisen toimeentulon edellytykset, jotka he sodan vuoksi ovat menettäneet» ovat aivan oikein. Mutta on olemassa myöskin henkilöitä, jotka eivät voi saada niitä edellytyksiä, mitä heillä ennen oli. Viitataan tässä suhteessa luovutettuun alueeseen. Tällä alueella on myös ammattitaitoista työväkeä ja heitä ei ole voitu sijoittaa entisiin työpaikkoihin.

Leskinen: Minä en myöskään katso voivani yhtyä toveri Jokisen ehdotukseen, että poistettaisiin viimeisestä lauseesta sanat: »sekä myös ansioituneisuus maan palveluksessa sodan aikana». Ei suinkaan tässä ole kysymys prenikoista ja tähdistä. Nehän enimmäkseen tulevat asianomaisten osaksi silloin kun he ovat kaukana rintamalinjan takana. Sensijaan on kysymys siitä, että ne miehet, jotka ovat joutuneet vuosikausia makaamaan montuissa, että niille miehille annettaisiin hyvitystä nimenomaan tämän perusteella. Täytyyhän heille jollakin tavalla osoittaa, että he ovat joutuneet sellaiseen rasitukseen ja että heidän on saatava siitä korvaus. Onhan hullunkurista, jos vyörytämme näiden miesten niskoille jonkinlaista syyllisyyttä sotaan. Kyllä kai ne miehet ovat tehneet sen, minkä ovat saaneet ohjeeksi muilta. Senvuoksi minusta ei, olisi näitä sanoja tulkittava militaristisessa mielessä.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Asia lähetettiin ohjelmavaliokuntaan.

Sos.-dem. puolueen lähiajan ohjelma.

»Asutus- ja tnaanhankinakysymys.»

U. Leino: Ennen tätä väliaikaa erään asian yhteydessä Uudenmaan piirisihteerin puheessa kävi selville, että tämä n.s. torppariväki on loitontunut työväenliikkeestä eikä ole siis mukana siinä tällä kertaa. Se 6n totta, ettei se ole järjestöissä jäsenenä mukana. Mutta se kuuluu valtavimmalta osaltaan sittenkin sos.-demokraattisesti ajattelevaan kansanainekseen ja meidän valtiollisissa vaaleissamme voimak-

kaimmin äänestää puolueen hyväksi. Pidän hieman loukkauksena sitä kohtaa, kun hän sanoi, että se on siis itsekkäistä syistä puolueessa, mukana. Kun se on saanut siellä asiansa lävitse ajettua, on se itsenäis[^] tynyt ja se on katsonut, että sosialismi on heidän kohdaltaan tehnyt tehtävänsä. Voi olla osalla tällainen ajatus, mutta meidän täytyy antaa anteeksi siinä suhteessa, että se on heidän tyhmyyttään. He ovat tässä valistuksen tarpeessa. Sillä se työmaa, joka pieniylijelij öillä, on, ei se jos olemme järkeviä, ole sellainen työmaa, että, se edellyttäisi siirtymistä toiseen luokkaan. Mutta en malta olla myös huomauttamatta, että on myös tapauksia, että henkilöt, jotka ovat myös ansioituneet ja tämän saman väestöryhmän ansiosta päässeet yleensä vaikuttaville paikoille, että näiden monen se kysymys pitäisi myös ottaa tällaiseen ohjelmaan, jossa tulevaisuuden työtä rakennamme. Sillä jollemme voi osoittaa, että meillä on näille paikka varattu sos.-dem. puolueessa, on se varmaan omiaan katkeroittamaan mieliä ja ovat helposti painumassa toisille linjoille. Sillä he tuntevat sen, että heillä olisi mahdollisuus maahan käydä kiinni, jos vain pääsevät. He ovat tyytyneet pieneenkin maatilkkuun, jos pääsisivät vain omaa maata viljelemään. Nämä ovat niitä, jotka pystyvät hehtaarilta saamaan parhaan sadon.

Kannatan Jokisen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi.

Luontoisvero.

Lisäys ponsiin: Maataloussiirtoväen — rintamamiesten ym. asutus- ja laidun- ja lisämaiden tarpeen tyydyttämistä varten tarvittava maa on hankittava luontoisverona tapahtuvana, maanluovutuksena.

Perustelu:

Luontoisverona tapahtuvan maan ottaminen asutustarkoituksiin kohtaa tasaisesti kaikkia luovutusvelvollisia. Silloin maa tulee otettavaksi laissa säädettävän luovutusveroasteikon mukaan, jossa luovutusmäärä suurenee asteittain ylenevästi tilan suuruuden mukaan. Verovelvollisiksi joutuvat kaikki määrättyä alaa suuremmat maaomaisuudet. Luontoisverona tullaan saamaan maata kaupunkien, kaupunkien läheisyydessä, tehdasyhdyskunnissa, kirkonkylissä ja muiden liikepaikkojen lähellä olevista maista. Niitä voi valtio silloin luovuttaa tonteiksi jokaiselle oman kodin rakentajalle. Varsinaisella maaseudulla saadaan riittävästi peltoa, viljelyskelpoista-, laidun- ja metsämaata sekä siirtoväen että nyky-Suomen maantarpeessa olevien asustointia varten. Metsäseutujen metsien omistajat joutuvat luovuttamaan metsämaita yhteismetsien muodostamista varten. Näihin

voidaan siten antaa osuutta sekä sellaisille maansaantiin oikeutetuille[^] jotka eivät asutustoiminnan yhteydessä voi saada joko ollenkaan tai riittävästi metsämaata. Samoin sellaisille, jotka korvauksen saantiin oikeutettuina ovat oikeutettuja saamaan osuutta yhteismetsään.

Näin menetellen voidaan helpoimmalla tavalla saada siirtoväen asuttamiseen tarvittavat 200,000 ha peltoa ja 200,000 ha viljelyskelpoista maata sekä tarvittava metsämaa. Samoin sillä voidaan saada 100,000 ha peltoa ja 400,000 ha viljelyskelpoista maata rintamamiesten, invalidien, leskien, orpojen ja muonamiesten asuttamista varten. Siten on myöskin helpoimmin saatavissa maata maaseudun vähävaraisten laiduntarpeen tyydyttämistä varten: Myöskin liian pienien tilojen suurentamiseksi tarvittava lisämaa on tällä tavoin nopeimmin saatavissa.

- Edellä hahmoiteltu luontoisverona otettavan maan avulla suoritettava siirtoväen asutus- ja muun Suomen vähävaraisten hyväksi toimeenpantava maareformi on niin suuri, että tällä kertaa sen pitämälle ei ole syytä mennä. Toisaalta, tällainen maanotto takaa kaikkein nopeimmalla tavalla tapahtuvan asutustoiminnan toteuttamisen. Samoin maan antaminen riittävässä laajuudessa liian pienien tilojen lisämaiksi takaa nopeimmalla tavalla tarvittavan Uuden pellon raivaamisen. Kun maassamme on n. 200,000 enintään 5 ha peltoa omistavia pientiloja, niin havaitaan, kuinka suuri lisämaan tarve ja käytönmahdollisuus oikeastaan on. Pienillä tiloilla on jo asuin- ja talousrakennukset, joten yhteiskunnan varoja ei näissä tapauksissa tarvita sen enempää maan lunastushinnan kuin rakennuskustannustenkaan suorittamiseen. Se on siten valtiotaloudelle edullisin tapa maareformin toteuttamiseen. Laissa, säädetyt luovutusmäärät avaavat mahdollisuuden myöskin maan vapaaehtoiseen luovutukseen sen saantiin oikeutetuille, koska maanomistaja jo laista näkee, kuinka suuri hänen luovutusvelvollisuutensa on.

Ottaen huomioon sen seikan, että monessa kaupungissa ja asutuskeskuksessa tonttien saanti rakennustoimintaa varten on vaikea, melkeinpä mahdoton, ja sen, että niiden hinnat useimmiten ovat ylettömän korkeat, antaa luontoisveroilla hankittava maa valtiovalle mahdollisuuden haluamallaan ehdoilla luovuttaa maata tonteiksi ja siten edistää, ei ainoastaan kaupungeissa, vaan jokaisessa sellaisessa paikassa, missä maan tarvetta on, asunto- ja omakotitonttien saantia ja rakennustoimintaa.

Nykyisenä aikana olisi tähdellistä suorittaa nopeasti riittävän pitkälle menevä maareformi. Samoin olisi välttämätöntä avata mahdollisuudet jokaiselle siihen halukkaalle päästä itse rakentamaan itselleen¹ asunto. Kun kaiken edellytyksenä on maan saanti, niin siksi ehdotan

puolueen lähiajan ohjelmaan otettavaksi kohdan luontoisverona tapahtuvasta maan hankinnasta niin kuin alussa on ehdotettu.

Samalla on syytä mainita, että tämän ohjelmakohdan on tähän mennessä hyväksynyt Karjalan työväen ja pienviljelijäin järjestöjen edustajakokous ja sen asettama valtuuskunta. Kansanedustaja *Pyyn* esittämä julkilausuma on myöskin luontoisveroon nähden ylläesitetyn kanssa yhdenmukainen.

Puheenjohtaja: Keskustelun kuluessa on toveri Jokinen esittänyt tämän seitsemännen kappaleen ensimmäiseen kohtaan seuraavan lisäyksen: »Myöskin maaseudun maata haluavien maatyöläisten maansaantiin on kiinnitettävä huomiota».

Jokisen ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Puheenjohtaja: Sitten on Pusa useiden kannattamina jättänyt tänne ponsiehdotuksen, jossa käsitellään siirtoväen maansaantikysymystä ja jonka ohjelmavaliokunta sitten sopivalla tavalla liittää tähän kysymykseen.

Kappale lähetettiin ohjelmavaliokuntaan.

Asuntojen tuotannon lisääminen.

Hiilelä: Tämän esityksen toisessa kappaleessa täällä lopussa kiinnitetään huomiota näihin hätäasuntojen rakentamiseen. Nyt on näiden hätäasuntojen rakentaminen kaikinpuolin tullut päiväjärjestykseen myöskin sen johdosta, että hallitus on antanut esityksen pienasuntolainoista tällaisia hätäasuntorakennuksia varten.

Kun tämä rakennuskysymys tai rakennusohjelma oli käsiteltävänä sos.-dem. Työläisnaisliiton liittoneuvoston kokouksessa, siellä kiinnitettiin huomiota siihen seikkaan, että hallituksen suunnittelema 32 m² rakennukset ovat aivan liian pieniä, senvuoksi olisi pyrittävä siihen, että tällaisia pienasuntoja ei aivan niin mitättömiä rakennettaisi, vaan pyrittäisiin suurempaan rakennustuotantoon.

Kun tämä kysymys on ollut myös eduskunnassa käsiteltävänä, on kiinnitetty huomiota siihen seikkaan, että rakennustarpeita on liian vähän, on pyrittävä saamaan tuotantoa nopeasti lisääntymään, ja senvuoksi tällaiset hätäajan rakennukset, näin pienet rakennukset, ovat ymmärrettävä. Mutta tämän yhteydessä on kiinnitetty huomiota siihen, että on siis se suunnitelma, joka liittyy tähän rakennusohjelmaan, että tilaisuuden tullen näitä asuntoja väliseiniä vähentämällä yhdistetään.

Jokinen: Keskustelussa on puhuttu tämän kappaleen viimeisen momentin kohdalta, joka koskee vuokralojen omistajia, mutta hän kosketteli vain niitä henkilöitä, jotka ovat saaneet säästöillään

m

itselleen oman kodin, ja näiden verotusta, mutta kun nykyisin on näiden ja suurempienkin vuokratalojen vuokrat säännöstelyllä määriteltä, niin on jatkuvasti tullut valituksia siitä, että nykyisin eivät vuokrat riitä peittämään niitä kustannuksia, mitä kiinteistöillä on. Jos nyt siis näillä kiinteistöillä todella tulot ovat niin pienet, niin kuinka voidaan sitten lisätä veroa ilman vuokrien koroitusta. Minä haluaisin siinä mielessä tämän asian valiokunnalle jättää, että se koettaisi tämän kysymyksen itselleen selvittää, koska minulla on se käsitys, että tämän kirjoittaja, toveri Rinne ei ole siihen kiinnittänyt niin vakavaa huomiota, kuin tämä kysymys olisi edellyttänyt.

Puheenjohtaja: Keskustelun kuluessa on toveri Hiilelä ehdottanut toisen kappaleen loppuun lauseen: »Samoin on huolehdittava siitä, että hätärakennuksiksi tarkoitettut heti tilaisuuden tullessa muutetaan kunnollisille asunnoille asetettavia vaatimuksia vastaaviksi.» Tätä ehdotusta on kannatettu. Toveri Lehtinen on ehdottanut ensimmäisen kohdan loppuun lisäyksen: »ja tässä suhteessa annettavien määräyksien kiertäminen jyrkästi estettävä». Tätä on kannatettu. Toveri Suominen on esittänyt ensimmäiseen kappaleeseen lisäyksen: »Ylellisyysasuntoja ei voida sietää pitempiin aikoihin.» Tätä ei ole kannatettu. Edelleen hän oh ehdottanut kolmannen kappaleen loppuun lisäyksen: »Samoin on järjestettävä erityinen ylellisyysasuntovero, jonka tuotolla tuetaan rakennustoimintaa.» Kokous päättäneen kehoittaa valiokuntaa ottamaan huomioon nämä toivomukset.

Lehtonen, Taisto: Tässä kappaleessa (Sosiaalinen turva) eräässä kohdassa mainitaan myös Kansaneläkelaitoksesta. Tässä sanotaan: »Kansaneläkelaitoksen toiminta, on saatava huoltoperiaatteelle rakentuvaksi ja nykyistä joustavammaksi. Samalla on vakuutustoiminta keskitettävä ja tarvittaessa otettava valtion hallintaan.» On sängen ilahduttavaa, että tämäkin kohta on huomattu, sillä joutuesani paljon tekemiseen tämän asian kanssa olen tullut siihen, että kansa suhtautuu tähän hyvin epäkiitollisesti sen takia, että se ei pidä tätä tarkoitustaan vastaavana nykyisessä muodossaan. Esim. kaikkein suurimmat verorästit lienevät olleet Kansaneläkelaitoksen maksukuitit. Tässä kappaleessa on tosin sanottu, että »Kansaneläkelaitoksen toiminta on saatava huoltoperiaatteelle rakentuvaksi ja nykyistä joustavammaksi», mutta mielestäni tämäkään ei ole tarpeeksi. Siksi ehdottaisin, että tämä kohta muutettaisiin seuraavalaiseksi: »Kansaneläkelaitos olisi otettava valtion haltuun, joka valtion yleisenä huolto- ja elinturvalaitoksena joustavasti palvelisi kansan huolto- ja elinturvaoikeutta. Ikäraja olisi alennettava 60 ikävuodesta 55 vuoteen.»